

Skiløperkunstens poetikk

*Om Fridtjof Nansens litterære manøvrer
under den moderne skiidrettens fremvekst*

Audun Renolen Aasbø

Masteroppgave i allmenn litteraturvitenskap
Institutt for litteratur, områdestudier og europeiske språk
Det humanistiske fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

November 2009

En sliten og ettertenksom Fridtjof Nansen på vei over Grønlands innlandsis (Nansen 1890: 475). Illustrasjonen foregriper et poeng jeg skal utdype i denne oppgavens tredje kapittel: Nansen kan tidvis være mer opptatt av å gjøre seg refleksjoner om og iaktta sine ski, enn faktisk å benytte dem. Denne tendensen indikerer et skille mellom skiløpingens teori og praksis, et misforhold som kan bli avgjørende for forståelsen av enkelte av hans skiløper-narrativer, ikke minst debutboka *Paa Ski over Grønland*.

© Audun Renolen Aasbø 2009

Skiløperkunstens poetikk

Audun Renolen Aasbø

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

I denne oppgaven tematiserer jeg den dynamiske utvekslingen mellom tekst og kontekst, og utforsker hvordan litteraturvitenskapen og historiefaget kan utfylle hverandres innsikter gjensidig. Forspent med problemstillingen “i hvilken grad kan og bør den moderne skiidrettens tilblivelse oppfattes som et litterært prosjekt”, analyserer jeg skiløpernarrativene til en av de mest innflytelsesrike strategene under den nasjonale skikulturens fremvekst: Fridtjof Nansen. Ved hjelp av litteraturvitenskapelige grep og metoder demonstrerer jeg hvordan Nansens litterære og retoriske teknikker forsyner skiløperkunsten med bestemte meningsrammer. Jeg undersøker også hvordan Nansen omhyggelig bygger opp sin egen autoritet som skiekspert i skrift. Slik sirkler jeg inn de litterære mekanismene som bidro til å styrke hans påvirkningskraft under utformingen av en norsk nasjonalidrett. Samlet sett argumenterer jeg for at hvis vi vil danne oss et fullstendig bilde av *hvordan* skiløperkunsten fikk et moderne, nasjonalt betydningsinnhold, er vi nødt til også å studere det *språklige uttrykket* i det sene 1800-tallets vidt forgrenede diskurser om skiidrett, sport og friluftsliv.

Forord

Under arbeidet med denne masteroppgaven har en rekke personer vært behjelpelige og stilt sin kompetanse til min disposisjon. Blant disse har ingen brukt mer tid og krefter på mitt prosjekt enn min veileder, Jon Haarberg. Han har bidratt med gode og interessante forslag til relevant litteratur, konstruktive innvendinger, motiverende samtaler, grundige og kritiske lesninger av mine kapittelutkast – og så mye mer. Jon må med sin faglige oversikt og inspirerende iver ta sin del av skylden for at arbeidet med denne oppgaven har vært en sann glede.

Også samtlige litteraturstudenter på det masterkullet jeg tilhører, har på et oppgaveseminar i regi av instituttets litteraturprogram lest og kommentert et utkast til undersøkelsens andre kapittel. Denne gruppa kom med nyttige tilbakemeldinger og innspill. Det har vært et privilegium å få studere sammen med og trekke veksler på ferdighetene til så årvåkne lesere og kløktige kritikere.

Videre fortjener Nansen-biograf og skihistoriker Roland Huntford og hans oversetter, Jan Christensen, hjertelig takk for å ha skaffet til veie de referanseopplysningene jeg trengte for å kunne oppdrive det håndskrevne artikkelutkastet som er å finne i appendiks 1 til sist i denne oppgaven.

For å bedre lesbarheten har jeg valgt å bruke norske oversettelser av fremmedspråklig litteratur der denne er flettet inn i selve brødteksten. Hvis ikke annet er oppgitt, er oversettelsene mine egne. Med unntak av de engelske tilfellene vil jeg gjengi originalspråket i fotnoter. Under arbeidet med de engelske oversettelsene har jeg rådført meg med og mottatt forslag fra både min medstudent Nora Campbell og min veileder Jon Haarberg. Jon har også hjulpet meg med de latinske og franske oversettelsene.

Avslutningsvis i prosessen har jeg fått assistanse fra ytterligere to gode hjelpere. Min alltid like oppofrende barndomskamerat Jens-Petter Aarhus hjalp meg med å redigere illustrasjonen på tittelbladet samt alle bildefilene som utgjør appendiks 2. Og Kari Kinn, masterstudent i nordisk språkvitenskap, som jeg hadde gleden av å studere sammen med på Universitetet i Nuuk på Grønland sommeren 2009, har lest korrektur på oppgaven i sin helhet.

Måtte dere alle skånes for bakglatte ski!

Innhold

1. OM Å LITTERARISERE EN HISTORISK PROBLEMSTILLING	1
UNDERSØKELSENS EMNE OG PROBLEMSTILLING.....	1
OM MITT NEDSLAGSFELT: EMPIRI OG AVGRENSNING	2
TENDENSER I DEN NYERE SKIHISTORIOGRAFI.....	4
SKIIDRETTENS DISKURSIVE EKSPLOSJON	6
EKSEMPELET: HUSEBYRENNET 1881	9
OM POETIKKENS <i>HVORDAN</i> OG FORTOLKNINGENS <i>HVA</i>	12
 2. PROFET I EGET LAND	15
ET EDISJONSTEORETISK UTGANGSPUNKT.....	15
SYNOPSIS	18
HERAKLES VED SKILLEVEIEN.....	19
INTERTEKSTUALITET OG ALLUSJON	20
ALLUSJONER SOM SELVFREMSTILLING	23
NATUREN SOM OPPLEVELSESROM.....	25
DET LITTERÆRE FRILUFTSLIVET	28
KONG SVERRE SOM FRIDTJOF NANSSENS PREFIGURASJON.....	31
KOMPOSISJONELL <i>VERSUS</i> HERMENEUTISK ALLEGORI.....	32
EN BERETNING OM VEKKELSEN SOM HAR HJEMSØKT VÅRT LAND	34
INTERTEKSTUALITET SOM KLANG AV DET NORSKE	39
NANSSENS “GLIMT AF EVIGHEDEN”.....	41
EKKOET I FJELLET: TINDEBESTIGNING SOM LITTERÆRT MOTIV	43
OM Å FORKYNNE SKIKULTURENS KOMME.....	48

3. SKILØPERKUNSTENS MÅL OG MENING	51
PÅ SKI OVER GRØNLAND: TIDLIGERE FORSKNING OG VALG AV UTGAVE	51
“SKILØBNINGEN, DENS HISTORIE OG UDVIKLING”	53
NANSENS SKIHISTORIE SOM LITTERÆRT ARTEFAKT?	56
DEN PARADOKSALE NATUREN	57
OM Å LADE FORTIDEN MED <i>MENING</i>	61
SKILØPERKUNSTENS BESTEMMELSESSTED	64
BAKENFOR EVENTYRET	68
PÅ TRUGER OVER GRØNLAND?	71
LITTERATURVITENSKAP OG VERBALE REKONSTRUKSJONER AV HISTORISKE BEGIVENHETER	76
 4. SKILØPERKUNSTENS POETIKK	 79
NANSENS SELVOPPFYLLENDE PROFETI	79
NANSENS SKILØPERPROSA SOM FORDEKT MANIFEST?	81
PERFORMATIV INTERVENSJON OG TEATRALSKE POSERING	83
FOR EN LITTERATURVITENSKAPELIG HISTORIOGRAFI	87
 LITTERATUR	 90
 APPENDIKS 1	 94
 APPENDIKS 2	 100

1. Om å litterarisere en historisk problemstilling

Undersøkelsens emne og problemstilling

Gjennom de to siste tiåra har ski- og idrettshistoriske fremstillinger hatt en tendens til å dekonstruere den nasjonale skiløperkulturens romantiske mytologi. Konsekvensene av disse studiene er mange: Nordmenn kan ikke lenger sies å være født med ski på beina; skiløpingen slik vi kjenner den, oppfattes ikke lenger som tidløs, men snarere som et fullstendig moderne fenomen; skiidretten kom ikke klappet og klar fra landsbygdene generelt og Morgedal spesielt, men er i all hovedsak utformet i de større byene; skiløperkunsten inngikk aldri som en del av en autentisk og homogen bondekultur, men ble primært utformet av, og fikk sin utbredelse i, det urbane borgerskapet.

Disse undersøkelsene, som jeg senere skal nærme meg mer i detalj, har gitt verdifulle bidrag til vår forståelse av den moderne skiidrettens oppkomst og dennes funksjon i nasjonsbyggende øyemed. Men de tar bare unntaksvis konsekvensen(e) av at det er *tekster* om hendelser, og ikke hendelser i seg selv, som utgjør deres empiri. Og i likhet med skjønnlitteraturen er heller ikke sakprosaetekster selvforklarende. Det er viktig å forstå at borgerskapets konstruksjon av “den rette” form for skiløping, og internaliseringen av denne i det nasjonale selvbildet, i vesentlig grad berodde på et vidt spekter av språklige og litterære handlinger. Vi kan ikke fatte *hvordan* skiløpingen ble tilskrevet en bestemt dogmatikk og ble etablert som en garantist for det spesifikt norske uten å innreflektere de litterære og retoriske strategiene som var virksomme i denne prosessen. Dette er min tese. Derfor vil jeg rette søkelyset mot det språklige uttrykket til noen av de sakprosaetekstene som bidro til å utforme den moderne skikulturen. Min problemstilling kan formuleres slik: I hvilken grad kan og bør den moderne skiidrettens tilblivelse oppfattes som et litterært prosjekt? Samtidig ønsker jeg å anlegge et metaforisk perspektiv på min egen undersøkelse og drøfte hvilke muligheter som åpner seg når litteraturvitenskapen beveger seg innenfor det som i sin alminnelighet oppfattes som historiefagets område. Hva kan et litteraturvitenskapelig bidrag til vår forståelse av en historisk prosess sies å bestå i?

Om mitt nedslagsfelt: empiri og avgrensning

Når jeg skal undersøke litterære strategier som var virksomme under skiløpingens moderne gjennombrudd, konfronteres jeg med et metodisk problem: Det ble produsert enormt mye tekst om skiløperkunsten på det sene 1800-tallet, og jeg er tvunget til å velge *bort* uendelig mye mer tekst enn jeg velger *ut*. En mulighet kunne vært å begrense undersøkelsen til skiløperprosaen som ble skrevet gjennom en bestemt tidsperiode, for eksempel et tiår. Eller jeg kunne ha snevret inn fokuset på de skiløper tekstene som ble publisert i et bestemt organ, eksempelvis Aftenposten, Morgenbladet eller *Norsk Idrætsblad*. En annen mulighet er å avgrense undersøkelsen til et forfatterskap. Også her vil alternativene være mange og gode. Eksempelvis ville det gitt mening å utforske tekstene til Karl Roll. Som sekretær i Foreningen til Skiidrettens Fremme utga Roll foreningens første årbok i 1895 og ble senere valgt til organisasjonens formann. En annen aktuell kandidat finnes i offiseren Henrik Angell, en av fjellskiturismens pionerer. Angell var blant søkerne til å delta på Fridtjof Nansens grønlandsekspedisjon i 1888, og han skrev flittig om skiidrett, blant annet reiseskildringen *Gjennem Montenegro paa Ski* (1895). Jeg kunne også ha undersøkt tekstene til Holmenkollrennets far, Fritz Huitfeldt, da særlig hans *Lærebog i Skiløbning* (1896). Eller jeg kunne ha valgt å konsentrere meg om journalist og avisredaktør Laurentius Urdahl og hans *Haandbog i Skiløbning* (1893). Disse navnene representerer bare et ytterst marginalt og tilfeldig utvalg av mulige kandidater.

Når jeg har valgt å begrense meg til å skrive om Fridtjof Nansens (1861–1930) tekstproduksjon om skiløperkunsten, er beslutningen motivert av to årsaker. For det første ønsker jeg å konsentrere meg om ett forfatterskap. En slik kvantitativ avgrensning tillater at jeg går i dybden på tekstmaterialet samtidig som jeg overholder de omfangsmessige rammene som er satt for en masteroppgave i allmenn litteraturvitenskap. For det andre falt valget på Nansen fordi idrettshistorikere er samstemte i å fremstille ham som en av de viktigste aktørene under den moderne skiløpingens fremvekst – både når det gjelder å formgi og utbre skikulturen. Symptomatisk nok kaller idéhistorikeren Rune Slagstad Nansen for “Skikongen” (Slagstad 2008: 286); forfatter og billedkunstner Tor Bomann-Larsen, som skriver om skiidrettens unike stilling i norsk åndsliv, beskriver Nansens skihistoriekapittel i *Paa Ski over Grønland* som “et av de mest skjebnesvangre stykker prosa som er skrevet på norsk” (Bomann-Larsen 1993: 24); folkloristen Olav Christensen hevder på sin side at Nansen fremsto “som skiidrettens etterlengtede Messias – han oppfylte nordmenns mest optimistiske forventninger til en ‘ekte og livs levende’ nasjonal norsk skihelt” (Christensen 1993: 155).

Nansen tilskrives misunnelsesverdige epiteter: skikonge, forfatter av skjebnesvanger prosa, en etterlengtet Messias. At disse eksemplene skriver seg fra studier med en ideologikritisk slagside, gjør det vanskelig å bortforklare formuleringene som panegyrikk på vegne av en nasjonal strateg. De virker snarere som overveide utsagn. Uttalelsene er dessuten understøttet av overbevisende empiri i de angjeldende studiene. Disse eksemplene er representative for hvordan norsk skihistoriografitradisjon gjerne fremstiller Nansen som en av hovedaktørene i det rike persongalleriet som utformet den moderne skiidretten. Sitatene anerkjenner også, på ulikt vis, at Nansen spilte en sentral rolle da skiløperkunsten for alvor forbenet seg som en sisteinstans i den nasjonale identiteten.

Neste ledd er avgrensningen innad i Fridtjof Nansens forfatterskap. Jeg skal forsøke å beskrive to forløp. For det første skal jeg undersøke Nansens litterære forsøk på å utforme og promotere den moderne skikulturen. For det andre skal jeg illustrere hvordan Nansen bygger opp sin egen berømmelse og autoritet i skrift. Disse forløpene bør ikke oppfattes som løsrevet fra hverandre, noe jeg skal utdype underveis i undersøkelsen. Dette doble perspektivet gjør det meningsfullt å undersøke de tekstene Nansen skrev om skiløping fra han var ukjent og uten innflytelse til han ble nasjonalkjendis og en autoritet på spørsmål vedrørende skiidrett. Et slikt gjennombrudd inntreffer allerede med debutboka *Paa Ski over Grønland* i 1890.

Grønlandsferden var, ifølge Rune Slagstad, “en vitenskapelig basert ekspedisjon som i resepsjonen fremfor alt ble en nasjonal sportsbegivenhet, en første sportskulturell *event* i norsk kontekst” (Slagstad 2008: 202). Med *Paa Ski over Grønland* lanserte Nansen “den teksten som mest henrivende og magisk forkynte skisportens evangelium” (s. 203). Men da Fridtjof Nansen publiserer sin første bok, har han allerede virket som skribent i flere år. Han har skrevet avhandlinger, føljetongartikler, debattinnlegg og småstykker i diverse organer. Av disse tekstene kommer jeg hovedsakelig til å fokusere på en serie føljetongartikler Nansen hadde på trykk i Aftenposten våren 1884. Siden hans øvrige 1880-tallstekster om skiløping kan forstås som variasjoner over de motivene og poengene som forekommer i Aftenposten-artiklene, kommer disse kun til å spille en perifer rolle i min undersøkelse. Jeg vil trekke inn enkelte av dem for å utdype og belegge argumenter der jeg finner det nødvendig. Jeg har *valgt bort* alle Nansens tekster som ikke direkte omhandler skiløping, så som brev, dagbøker, artikler eller hans naturvitenskapelige avhandlinger. Dermed sitter jeg igjen med et oversiktlig og håndterbart materiale. Med unntak av *Paa Ski over Grønland* er min empiri ubeskrevet i litteraturfaglig sammenheng. Av denne grunn, og for å spare leseren for noen timers arbeid på Nasjonalbibliotekets mikrofilsal i fall hun eller han ønsker å etterprøve mine lesninger, har

jeg laget et appendiks. Appendikset er å finne bakerst i undersøkelsen, og det består av et håndskrevet artikkelutkast fra 1881 (som jeg skal kommentere senere i dette første kapittelet) og samtlige av Nansens føljetongartikler fra Aftenposten våren 1884.

Jeg kommer til å disponere oppgaven slik: I det andre kapittelet skal jeg foreta en lesning av Nansens Aftenposten-artikler fra 1884. I det tredje kapittelet kommer jeg til å undersøke *Paa Ski over Grønland* – hovedsakelig det kapittelet som heter “Skiløbningen, dens historie og utvikling”, men også dette kapittelets funksjon for bokas rammefortelling. Underveis i disse to kapitlene vil jeg supplere analysene med å trekke inn enkelte av Nansens øvrige 1880-tallstekster i noteapparatet. I det fjerde og siste kapittelet kommer jeg til å samle trådene og drøfte hvordan Nansens skiløpertekster deler logikk og begjær med manifestsjangeren. Siden min undersøkelse dreier seg om hvordan tekst og kontekst belyser hverandre gjensidig, kommer jeg til å vie dette innledende kapittelet til å etablere den konteksten som utgjør bakgrunnen for mine senere lesninger. Jeg kommer altså til å skrive mer om kontekst enn tekst i dette kapittelet. Deretter vil jeg innskrenke makroperspektivet ved å gå nærmere inn på mitt tekstmateriale, for dermed å demonstrere hvordan litteraturvitenskapen er egnet til å beskrive de kreftene som var med på å utforme den moderne skiløperkulturen.

Tendenser i den nyere skihistoriografi

I det følgende skal jeg gi en kort beskrivelse av den skihistoriografitradisjonen som min undersøkelse, ved hjelp av ulike litteraturfaglige grep, vil gi et bidrag til. Et slikt riss vil med nødvendighet yte begrenset rettferdighet overfor nyansene og de innbyrdes variasjonene som preger disse fremstillingene. Men fordelene ved å tydeliggjøre hvordan mine resonnementer vil være forankret i tidligere forskning, er så betydelige at jeg velger å trosse faren for å forenkle og redusere det sammensatte materialet som foreligger om den norske skikulturens tilblivelse. I dette avsnittet skal jeg derfor tilby en slags syntese av den siste tids skihistoriske fremstillinger.

Med “siste tid” mener jeg, rundt regnet, de to siste tiåra. Denne avgrensningen er motivert ut ifra en overbevisning om at det inntreffer et omslag i norsk skihistoriografi ved inngangen til 1990-tallet. Fra og med det forrige århundrets siste tiår begynner nemlig noen nye tilbøyeligheter å gjøre seg gjeldende i mye skihistorieskrivning. Omslaget kan i korte trekk beskrives som en tiltagende vilje til å rokke ved de seiglivede mytene som tidligere skihistorikere hadde etablert og bygget opp under – eksempelvis Fridtjof Nansen (1890), Fritz

Huitfeldt (1896), Torjus Loupedalen (1947) og Jakob Vaage (1957). Fra 1990-tallet utkommer det en rekke nyfortolkninger av skiidrettens oppkomst – studier som gjerne har et ideologikritisk tilsnitt. Den norske skikulturens røtter rives opp fra Morgedal og plantes andre steder, fortrinnsvis i de voksende byene og i de kondisjonerte sjikt av befolkningen. Båndet mellom skiløpingen og *det norske* stilles i kritisk lys. Denne forbindelsen blir ikke lenger forstått som umiddelbar, tvunget frem med nødvendighet av naturlige vilkår i en ubestemmelig fortid. Den lystbetonte skiløpingen presenteres, i likhet med forestillingen om det utpreget norske, som en moderne frembringelse. Og som frembringelse har noen *brakt den frem*: Skiløpingen, og våre forestillinger om den, er dannet og konstruert av personer som hadde tilstrekkelig innflytelse og makt til å trumfe sine overbevisninger igjennom.

Jeg har allerede sitert tre av de studiene hvor denne nye tendensen fremstår tydeligst: Tor Bomann-Larsens *Den evige sne. En skihistorie om Norge* (1993), Olav Christensens *Skiidrett før Sondre. Vinterveien til et nasjonalt selvbilde* (1993) og Rune Slagstads (*Sporten. En idéhistorisk studie* (2008)). I tillegg bør historikeren Kjell Haarstads *Skiidrettens oppkomst i Norge* (1993) fremheves. Også Tallak Molands hovedoppgave i historie *Fridtjof Nansen – en mann. Konstruksjon av en territoriell maskulinitet* (1997) kan regnes blant disse – selv om Molands emne ikke er skiidrettens tilblivelse. Når jeg allikevel nevner denne hovedoppgaven, er det fordi forfatterens undersøkelse deler mye av den samme logikk og hermeneutiske mistenksomhet som preger de ovennevnte tekstene. Alle har de blick for hvordan bildet av skiløperen Nansen er en kalkulert konstruksjon, der de sterkeste bidragene kan spores tilbake til Nansen selv. Disse studienes innsikter er i ulik grad innarbeidet i skihistorier som også retter seg mot en større leserskare, hvor det ideologikritiske toneleiet og den analytiske fremgangsmåten er dysset ned. Eksempler på slike er Roland Huntfords *To planker og en lidenskap* (2006), Thor Gotaas' *Først i løypa. Historien om langrenn i Norge* (2007) og Karsten Alnæs' *Jeg spenner mine ski. Historien om norsk skikultur* (2007).

Som bakteppe for min lesning kommer jeg til å gjøre bruk av de skihistoriske fremstillingene som mest eksplisitt konfronterer den nasjonalromantiske skimytologien – hvilket vil si Bomann-Larsen, Christensen, Haarstad og Slagstad. Disse undersøkelsene spriker og presenterer uensartede versjoner av hvordan den moderne skiidretten fant sin form og ble internalisert som en sisteinstans i det nasjonale selvbildet. Men om studiene legges sammen, forenes de i oppfatningen av at skiidretten slik vi stadig kjenner den, ble tilskrevet sin dogmatikk og erobret en bred menighet gjennom de fire siste tiåra av 1800-tallet, med et endelig gjennombrudd rundt århundreskiftet. Først da ble skikulturen allemannseie. Tidligere

hadde den rekreative skiløpingen i all hovedsak vært forbeholdt spesielt interesserte embetsmenn og begrensede kretser i borgerskapet. Den som i noen grad øver motstand mot dette bildet, er Olav Christensen. Christensen gir sin tilslutning til påstanden om at skiløpingens moderne meningsrammer ble båret frem av et celebret og urbant sosialt sjikt, og bidrar dermed til forståelsen av hvordan skikulturen ble nasjonalisert ovenfra og ned – og ikke motsatt. Men han skiller seg samtidig ut ved å trekke denne prosessen drøyt hundre år lenger tilbake i historien enn de øvrige fremstillingene. Denne historiografiske gesten medfører ikke nødvendigvis noe problem for det skihistoriske tverrsnittet jeg kommer til å benytte meg av i min undersøkelse. Christensen har selvsagt rett i at koblingen mellom skiløping og norskhet ikke oppstod over natten en gang sent på 1800-tallet. Denne forestillingen kan spores lenger tilbake i tid, og Christensens empiri taler for seg. Men slike forestillinger er noe annet enn *identitet*. Først når en større befolkningsgruppe *identifiserer seg* med slike forestillinger, kan man snakke om gruppeidentitet eller et nasjonalt selvilde. En slik masseoppslutning om skiløperkunsten vinner sitt domene først mot slutten av det nittende århundret.¹ Det er da skiløping for alvor blir folkesysse, og det er da skiidretten slik vi kjenner den, blir etablert. Også som en kjerne i norskheten. Tiåra før det tjuende århundret kan derfor betegnes som skiidrettens formative periode. Denne påstanden skal jeg utdype og eksemplifisere i de følgende avsnittene.

Skiidrettens diskursive eksplosjon

Hittil har jeg brukt betegnelser som skiløping, skiløperkunst, skikultur og skiidrett. Hva disse betegnelse viser til, er ikke gitt. Når jeg skriver at skiløpingen fant sin form mot slutten av det nittende århundret, så sikter jeg faktisk til to litt forskjellige fenomener. På den ene siden tenker jeg på skiløpingens “sportifisering”; hvordan skiløping ble systematisert, standardisert og formet til en konkurransedisiplin med et bestemt normsett. På den andre siden mener jeg skiidrett som praktisering av friluftsliv; den lystbetonte vandringen i en natur som erfares som et opplevelsesrom. At disse formene for skiløping ikke nødvendigvis representerer to sider av samme sak, fremgår av Fridtjof Nansens ofte siterte motto i Centralforeningen (forløper til

---

¹ Dette er Christensen klar over. Han skriver nemlig at skiløping “som nasjonalkulturell manifestasjon var ikke noe utbredt fenomen på slutten av 1700-tallet og i første del av 1800-tallet. Fortsatt var det en tallmessig begrenset elite som var opptatt av nasjonalkultur, fysisk fostring og estetiske-rekreative naturopplevelser” (Christensen 1993: 111). Det som skiller Christensens studie fra de øvrige nevnte, er særlig to forhold. For det første at han er tilbøyelig til å kalle denne elitekulturen for en nasjonalkultur. For det andre at han opererer med en tese om at skiløpingens moderne teori langt på vei var ferdig utviklet *før* praksisen fikk sitt virkelige gjennombrudd. De andre skihistoriene forstår utviklingen mer som et samspill mellom teori og praksis.

Norges Idrettsforbund) sin årsberetning for 1902: “Øv idræt, men sky sport og alskens rekorder! Sund idræts maal er harmoni og ligevegt”.² Jeg kommer til å utdype både skillet og slektskapet mellom disse formene for skiløping underveis i oppgaven. Her har jeg betont de to modalitetene for å presisere at det i all hovedsak er den sistnevnte varianten av skiløping jeg kommer til å konsentrere meg om i de følgende kapitlene. Men siden de to måtene å utøve skiløperkunsten på henter legitimitet fra hverandre når de vokser frem, og fordi skiløpingen som sport betraktet utgjør et gunstig utgangspunkt for å illustrere *hvordan* skiidretten ble forsynt med nye meningsrammer mot slutten av 1800-tallet, kommer jeg ikke til å operere med et spesielt differensiert skiløperbegrep i dette innledende kapitlet. Begge formene for skiløping ble utformet av de samme prosessene og kreftene. Siden det er disse mekanismene jeg skal beskrive i dette kontekstkapitlet, kommer jeg inntil videre til å behandle de ulike forståelsene av skiidrett som to alen av samme stykke.

Den moderne skiløping ble i stor grad utformet i og av et bredt spekter av språkhandling. Med denne påstanden mener jeg at skiidretten fikk sitt moderne betydningsinnhold i en utstrakt og vidt forgrenet offentlig samtale gjennom 1800-tallets siste halvdel: i aviskronikker, polemiske innlegg i tidsskrifter, føljetongartikler, brosjyrer og bøker.³ Kort sagt: Fra midten av 1800-tallet blir det plutselig produsert en avsinlig mengde tekst om skiløping.⁴ Denne utviklingen henger selvsagt sammen med fremveksten av en norsk borgerlig offentlighet. I *Norsk pressehistorie* (2002) skriver Rune Ottosen, professor i journalistikk, om hvordan siste halvdel av det nittende århundret representerer den virkelige store ekspansjonsperioden i norsk presse. De trykte mediene fungerte som både nyhetsorganer og debattfora for embetsmennene og borgerskapet (Ottosen 2002: 36–37). I denne offentligheten blir skiidrett gjenstand for diskusjon. Og disse diskursene er ikke interesseløse – de er definatoriske. Ulike aktører gjør krav på forskjellige forståelser av hva skiløping er eller bør være. Ikke dermed sagt at skiløpingens teori ble utformet avsondret fra selve praksisen. Det er hele tiden snakk om et samspill mellom meningsytringer om skiløping og selve utøvelsen av denne. Men selve den normative legitimeringen av en ny skiløperpraksis foregår i språket, og ikke ute i skiløypene.

---

² Denne doktrinen står ikke på trykk i noen av Nansens egne tekster, men er kun å finne som et Nansen-sitat i Centralforeningens *Aarsberetning for 1902 samt vinteren 1902/03*, s. 1. Utgitt i Kristiania 1903.

³ I 1865 utkom de første bøkene om skiløping, henholdsvis kaptein Carl Bonaparte Roosens *Om skiløbningen. Praktisk fremstillet, som et vigtigt Middel for Nationalopdragelsen og Værnepligten* og oberstløytnant Joseph Frantz Oscar Wergelands *Skiløbningen, dens Historie og Krigsanvendelse*.

⁴ Den som vil ha eksempler, henvises til Kjell Haarstads *Skisportens oppkomst i Norge* (1993). Haarstads undersøkelse bygger på en omfattende arkivundersøkelse som han gjør rede for i et innledende kapittel (Haarstad 1993: 11–16).

Den offentlige ordvekslingen om skiidrett forsøkte – og lyktes i – å sette den uregelmessige skiløpingen i system. Før skisporten ble standardisert, var hvert skirenn unikt i den forstand at gjennomføringen ikke var identisk med foregående konkurranser. Disiplinene og reglene var i konstant endring. Kjell Haarstad forstår disse variasjonene som et uttrykk for skisportens *moderne* karakter: “Reglene varierte fra sted til sted og for det enkelte sted fra år til år – noe som avspeiler at dette er noe *nytt* – en sport, skisporten, utvikler seg, er i ferd med å finne sin form, men er ennå på et tidlig og sjarmerende uferdig utviklingstrinn” (Haarstad 1993: 95). En slik “uferdighet” preget også konseptet om den friluftsmessige skiløpingen. Det fantes for eksempel ingen konsensus rundt de lystbetonte skiturene på fjellet eller i marka: Var de hasardiøse galmannsverk eller lutrende øvelser for kropp og sjel? Og hva med skiidrettens nasjonale karakter: Var skiløping en særnorsk aktivitet? Det var med andre ord nok av spørsmål å diskutere, og hvert innlegg i denne samtalen bidro til å utforme den moderne skiidretten. Olav Christensens beskrivelse av de kreftene som nasjonaliserte skiløpingen, er dekkende også for hvordan skiidretten ble tilskrevet andre meningsrammer mot slutten av 1800-tallet:

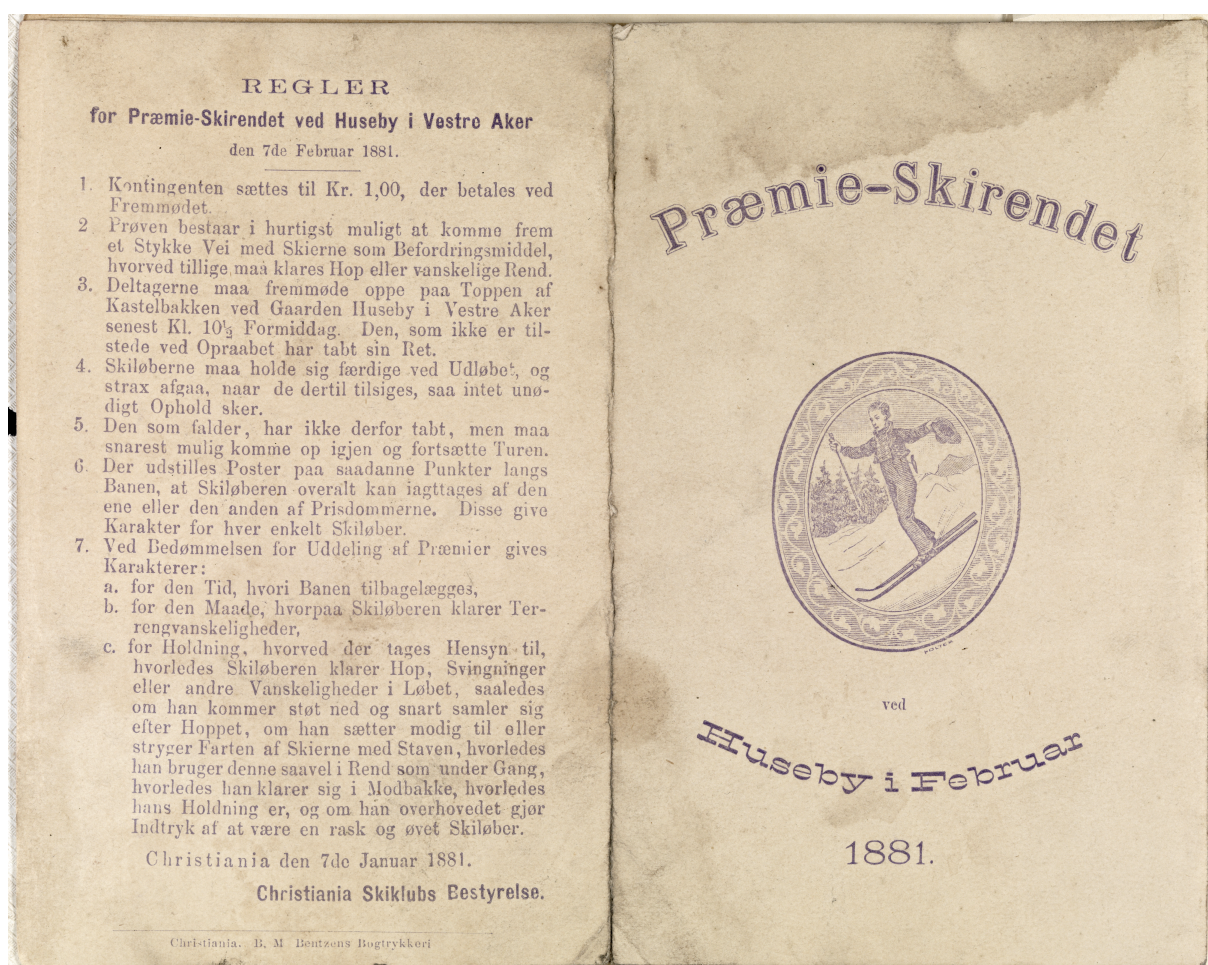
Når det bare sto tilstrekkelig mye makt, prestisje og status bak de gjentatte understrekninger av skiløpingens nasjonale karakter, endret påstandene etter hvert karakter og tok form av en selvoppfyllende profeti. Den meningsramme som ble skapt av et lite mindretall bedrestilte borgere, representerte en kulturell form som stadig flere skulle identifisere seg med og falle inn i. (Christensen 1993: 10)

Her berører Christensen to forhold som er karakteristiske for hvordan skiløperdiskursene fungerer. For det første antyder han at en homogen meningsramme projiseres på de heterogene skiløperpraksisene. I ytterste konsekvens innebærer dette at objektet for samtalen – den moderne, nasjonaliserte skiidrett – *oppstår* i kraft av å bli snakket og skrevet om. Her anes et ekko fra den diskursforståelsen som er virksom i flere av studiene til den franske filosofen Michel Foucault, eksempelvis i *Seksualitetens historie; Viljen til viten* (1976). Foucault viser hvordan det ikke finnes en ren og opprinnelig seksualitet som utelukkende blir *beskrevet* gjennom modernitetens fremvekst; han forstår seksualitet som et fenomen som blir *skapt* av en vev av diskurser (Foucault 1995). Språket forstås således ikke som et nøytralt redskap som beskriver et eksternt objekt. Objektet oppstår snarere i kraft av å bli omtalt på bestemte måter. For det andre, og også her utgjør Foucaults diskursbegrep resonansbunnen, antyder Christensen at hvem som helst ikke kan uttale seg om hva som helst. Meningsyttringer om skiløping er ikke selvtilstrekkelige; de avhenger av makt, prestisje og status. 1800-tallets offentlige samtale om skiløping er et maktspill. Skal man hevde sin mening om saken – eller i

det minste: hvis ens meninger om skiløperkunsten skal tas alvorlig – gjelder det at man enten skriver fra en gunstig posisjon eller at man bygger opp sin etos med list for å erverve seg den tiltrengte makten. I de tre følgende kapitlene skal jeg blant annet vise hvilke litterære strategier Fridtjof Nansen gjør bruk av for å bygge opp sin autoritet som skiekspert. Men først skal jeg gi noen eksempler på tekster som gjør krav på bestemte forståelser av skiløping.

Eksempelet: Husebyrennet 1881

Den 7. februar 1881 ble det for andre gang arrangert et skirenn ved Husebybakken i Kristiania. Dette arrangementet ble forløperen til Holmenkollrennet, som ble avholdt første gang i 1892. Husebykonkurransen ville for oss ha fortont seg som et slags kombinert renn: Utøverne begynte i hoppbakken, og fra sletta sprang de direkte ut i en form for hinderløype. Rundt i løypa var det plassert dommere som bedømte hvordan skiløperen mestret hindringene. Blant deltakerne finner vi den nitten år gamle – og selvsagt helt ukjente – Fridtjof Nansen. Han endte på en 7. plass. Dette er Nansens deltakerbrosjyre, som jeg har hentet fra Nasjonalbibliotekets håndskriftssamling (Ms. fol. 2269):

Denne brosjyren bekrefter tesen om at den konkurransemessige skiidretten ennå ikke hadde funnet sin form tidlig på 1880-tallet. Det arrangementet som beskrives i brosjyren, minner bare i liten grad om skirenn slik de har fremstått i ulike former de siste hundre åra.

Foruten å la brosjyren illustrere skisportens “uferdighet” anno 1881 har jeg tatt den med av to grunner. For det første fordi den gir et morsomt eksempel på hvordan Husebyrennet genererte normative diskurser. Brosjyren kan betraktes som et forsøk, fra Christiania Skiklubs side, på å utforme en dogmatikk for den sportifiserte skiløpingen. Min andre grunn til å inkludere brosjyren, er for å demonstrere hvordan de normative diskursene kom til uttrykk gjennom ulike sjangere. Her har vi å gjøre med en dogmatisk deltakerbrosjyre med en – for å sette det på spissen – nesten gammeltestamentlig kategoriskhet. Skiløperen *må* dette og hint, ellers har han “tabt sin Ret”. Men denne brosjyren representerer bare én av et utall formanende tekster som hadde sitt utspring i Husebyrennet 1881. Arrangementet skapte nemlig heftig debatt i avisene, særlig i *Norsk Idrætsblad* – Centralforeningens ukeavis.⁵ Her diskuteres flere aspekter ved skiløping i sin alminnelighet og skirenn i særdeleshet. Særlig to problemstillinger går igjen. 1) Hvordan bør skirenn organiseres? Hva med å kutte ned på springmarsjen (ordet “langrenn” er ennå ikke oppfunnet) eller fjerne den helt og heller satse på det publikumsvennlige hopprennet? 2) Hvor helsebringende er det egentlig å sprengløpe på ski? Kan man ikke bli sår for brystet og pådra seg uhyggelige sykdommer? En av de polemiske tekstene som ble sendt inn til *Norsk Idrætsblad*, men som ikke kom på trykk, er signert FN – Fridtjof Nansen. Den bærer tittelen “Om Hurtigløb på Ski”, og leseren kan finne teksten vedlagt som et appendiks på side 94 etter min undersøkelse.⁶ Også denne teksten er hentet fra Nasjonalbibliotekets håndskriftssamling (Ms. fol. 2269). Nansen, som selv har

---

⁵ Et lite utvalg av overskrifter fra denne debatten, for å illustrere hvordan skiløpingen gjøres til et emne for diskusjon, lyder: “Nogle bemærkninger i anledning præmieskiørendet ved Huseby iår” (nr. 9, 4. mars 1881), “Husebyørendet” (nr. 10, 11. mars 1881), “Også om skiløbning” (nr. 11, 17. mars 1881), “Skisagen”, “Om præmieskiørend” (nr. 12, 24. mars 1881) og “Skispørgsmålet” (nr. 14, 8. april 1881).

⁶ Det skal opplyses at man ikke med sikkerhet kan fastslå om teksten faktisk ble sendt inn til *Norsk Idrætsblad*. På tittelsiden har nemlig (den eldre) Nansen beskrevet dokumentet som et “Udkast til en artikkel i ‘Norsk Idrætsblad’ som så vidt mindes ikke blev trykt. (eller innsendt)” (appendiks 1: 94). Parentesen som sår tvil om teksten i det hele tatt har befunnet seg på desken til *Norsk Idrætsblad*, har en noe smalere skrift, og den er føyet til etter et punktum. Dette kan tyde på at parentesen er tilføyd i ettertid. I så fall kan parentesen forstås som en avledningsmanøver, en måte å bortforklare en refusert artikkel på. Det er for øvrig ikke et mysterium at teksten eventuelt ble vraket av redaksjonen i *Norsk Idrætsblad*. For det første har ikke Nansen i 1881 opparbeidet seg et navn i den norske offentligheten. Hans meninger om diverse problemstillinger har ikke den tyngden som de senere kom til å ha. For det andre fremviser den 19 år gamle Nansen en nokså lite taktfull måte å diskutere på. Blant annet går han til frontalangrep på en motdebattants “noget latterlige artikkel” (s. 95), og spør sarkastisk om vedkommende kanskje tror “at skiløbning er beregnet for brystsvage og tæringspasienter, eller for sådanne som kryber bag kakkelovnens kroger fordi det bider lidt i næsen ude?” (s. 97). I “Om Hurtigløb på Ski” fremstår Nansen, kort sagt, som litt *ung* og *bardus*.

sortert og datert papirene i denne håndskriftmappen, har tidfestet teksten til februar 1881. Her spiller hukommelsen Nansen et puss. Kronikken er nemlig et tilsvarende til en artikkel som stod på trykk den 24. mars – “Skisagen”, forfattet av en viss herr Seig. For å belegge det resonnementet jeg hittil har ført om 1800-tallets tekstproduksjon om skiidrett, skal jeg kort lede oppmerksomheten mot noen formuleringer i debattinnlegget til den nitten år gamle Fridtjof Nansen.

Selve åpningssetningen kan fungere som et vitnesbyrd, et tidsvitnes kommentar til den pågående offentlige samtalen om skiløping: “Der har nu her i dette blad været skrevet så meget om ‘springmarchen’, hurtigløbet, eller hvad man vil kalde det, ved skiløbene, at det kunde synes at være nok” (appendiks 1: 95). I denne setningen kommenterer Nansen den diskursive eksplosjonen som jeg beskriver i dette kapitlet. Selv for en nittenårig skientusiast i de tidlige 1880-åra fremsto samtidens tekstproduksjon om skiløping som påfallende stor, så omfattende at “det kunde synes at være nok”. Men at Nansen på nær beklager seg over omfanget til den offentlige samtalen om skiløperkunsten, må primært anses som en retorisk manøver. Han hevder at det har vært skrevet mer enn nok om emnet. Men tross dette kan han “imidlertid ikke som deltager i skiløbet ved Huseby” (s. 95) betvinge sin lyst til å hevde en mening om saken. At Nansen først fastslår at det har vært skrevet mer enn nok om skiløping, for så to setninger senere å erklære at han allikevel akter å tilkjenne sine synspunkter på saken, bør oppfattes som et retorisk grep for å gi de følgende argumentene tyngde. Egentlig sier han: Nesten alt har vært sagt – bare *dette* bidraget mangler. Hvorvidt Nansen lykkes med dette grepet i den refuserte artikkelen, er en annen sak. Gesten vitner vel så mye om ungdommelig hybris som retorisk list. Allikevel forespeiler artikkelens første avsnitt i hvilken grad Nansen senere kommer til å mestre og gjøre bruk av språklige teknikker for å bygge seg opp som en autoritet i skispørsmål.

“Om Hurtigløb paa Ski” er særlig representativ for det sene 1800-tallets tekster om skiidrett i den forstand at den gjør krav på en bestemt forståelse av skiløping:

Enhver sports hensigt er jo at styrke og udvikle legemet, og dette er da også skiløbningens, og det gjør den også, når den drives på rette måde, mer end nogen anden sport, den udvikler legemet alsidig og giver det udholdenhed og smidighed, jeg sagde hvis den drives på den rette måde; thi det er ikke ståingen i hop, som gjør dette, men det er netop lengdeløbet, det er de lengre ture gennem skov og mark som sætter styrken og udholdenheden paa prøve og som udvikler dem, og hoppene er en biting. (s. 95–96)

Nansen hevder lengdeløpet er en mer *egentlig* form for skiidrett en skihoppingen (“ståingen i hop”). Han finner det sågar nødvendig å repetere at skiløpingen mer enn noen annen sport

styrker og utvikler kroppen – hvis den drives på *den rette måte*. Underforstått finnes det feilaktige måter å utøve skiidrett på. Med gjentagelsen forsøker Nansen å gni poenget inn hos sine potensielle lesere. Å kutte ned på lengdeløpet, slik herr Seig har tatt til orde for i artikkelen “Skisagen”, vil være synonymt med å “berøve skiløbningen for dens egentlige karakter” (s. 96). Slike utsagn er typiske for Nansens essensialistiske idealisme: Det finnes former for skiløping som er mer sannferdige og trofaste mot et bestemt skiløperideal enn andre. Nansens bruk av adverbet “jo” i den første setningen kan utdype dette argumentet. Det lille og tilsynelatende uskyldige adverbet makter faktisk å tilsløre hans utsagns karakter av å være en *påstand*, og i stedet presentere hans overbevisning om sportens hensikt som en selvinnsynsende og allment kjent sannhet. Hadde ikke Nansen skrevet “jo”, ville utsagnet om enhver sports hensikt fremstått som en vilkårlig påstand fra Nansens side. Men når han fletter inn et lite “jo”, får han fremstilt seg selv som en som medierer mellom en sannhet og folket: Sannheten er ikke hans egen, han er bare en videreformidler. Hans “jo” bare bekrefter noe alle vet – eller burde vite. En slik tendens preger hele Nansens forfatterskap, og jeg kommer til å undersøke den videre i det neste kapittelet, hvor jeg skal vise i hvilken grad Nansens skiløper-jeg tar form av en profetskikkelse. Uansett, den definitoriske argumentasjonen i “Om Hurtigløb paa Ski” gjør artikkelen til et representativt eksempel på hvordan det sene 1800-tallets skiløpertekster fungerer.

Om poetikkens *hvordan* og fortolkningens *hva*

Jeg har kalt min oppgave for *Skiløperkunstens poetikk*. En av årsakene bak tittelvalget er at jeg kommer til å fokusere mer på *hvordan* Nansen bruker litterære og retoriske teknikker som redskap i det nittende århundrets formgivende samtale om skiløperkunst, enn på å gi en detaljert fremstilling av *hva* hans overbevisning består i. På samme måte som en poetikk er mindre opptatt av interpretasjon av enkelttekster enn av å studere det litterære språkets beskaffenhet og uttrykkskraft, er min undersøkelse mer en studie av de litterære virkemidler og strategier Nansen gjør bruk av for å bygge opp en suveren *etos* og drive misjon på vegne av en bestemt variant av skikulturen, enn en redegjørelse av hans forkynnelse. Men siden en litteraturfaglig overbevisning i min oppgave forutsetter at tekst og kontekst ikke bør oppfattes som avsondret fra hverandre, ligger det i sakens natur at jeg ikke vil la Nansens *hva* forbli ukommentert. Den som leser denne undersøkelsen fra perm til perm, vil kunne danne seg et ganske dekkende bilde av hva Nansens oppfatning av skiidrett består i. Men siden jeg senere ikke kommer til å tilby rene fortolkningsmessige avsnitt som utelukkende forsøker å gjøre

rede for innholdet i hans fremstilling, skal jeg allerede her, i korte trekk, destillere ut noen av hovedpoengene i Nansens skifilosofi. Disse punktene vil jeg utbrodere underveis i de følgende kapitlene.

De perspektivene vi finner på skiløping i Nansens tekster, holder seg nokså stabile. Jeg har allerede sitert Nansen to ganger; fra 1881 og 1902. Noe av det som skjer gjennom disse to tiåra – foruten at Nansen blir en av Norges mest kjente personer –, er at hans begrep om sport og idrett blir tydeligere avgrenset mot hverandre. Som jeg illustrerte ovenfor, skrev den 19 år gamle Nansen at enhver sports hensikt er å styrke og utvikle kroppen, og at skisporten fremfor noen sportsdisiplin er egnet til å gjøre dette. Slike formuleringer ville ikke Nansen ha brukt tidlig på 1900-tallet: Da forstår han sportens hensikt som å jage rekorder og drive tvekamp. Den sunne og sannferdige måte å praktisere skiløperkunsten på kaller han idrett. Men det eneste som har forandret seg, er formuleringene. At Nansen har utviklet mer differensierte begrep om sport og idrett, er ikke ensbetydende med at også forståelsen av skiløpingen er annerledes. Gjennom hele Nansens forfatterskap representerer nemlig det å gå på ski først og fremst en spesiell måte å *være* i naturen på. For det første er det snakk om en dualistisk måte å inngå i naturrommet på: Lange skiturer i fri natur utvikler både kropp og sjel. Skiløperkunsten utvikler ikke bare legemet, men hjelper også til, med Nansens egne ord, “at hærde viljen og danne mænd” (Nansen 1890: 115). For det andre er det – i webersk forstand – snakk om en protestantisk måte å bevege seg i naturlandskapet på. For den nansenske skiløper er det “en deilig Følelse at vide sig ved Maalet, naar det har knebet lidt om at naa det” (Nansen 1884, appendiks 2: 107). Eller som det heter hos Rune Slagstad: “Hos Nansen ble den protestantiske etikk overført til skisporet: Du skal slite før du kan nyte” (Slagstad 2008: 239). For det tredje er det snakk om en utpreget *norsk* måte å være i naturen på. Nansen fremstiller skiløping som en urgammel norsk syssel som for en periode har vært forsømt, men som er i ferd med å få sin renessanse. Dette aspektet bør forstås mot en nasjonalromantisk og -politisk bakgrunn. I *Ethnicity and nationalism* (1993) skriver sosialantropologen Thomas Hylland Eriksen om politisk bruk av kulturelle symboler, blant annet hvordan – i norsk sammenheng – et urbant og privilegert sosialt sjikt skapte nasjonale symboler fra bondekulturen. Hylland Eriksen nevner blant annet bunader, folkeeventyr og rosemaling og påpeker at disse verken var urgamle eller særegne for det norske. Han kunne uten problemer ha nevnt skiløping i samme åndedrag:

Certain aspects of peasant culture were thus reinterpreted and placed into an urban political context as ‘evidence’ that Norwegian culture was distinctive, that Norwegians were ‘a people’ and that they therefore ought to have their own state.

This national symbolism was efficient in raising ethnic boundaries vis-à-vis Swedes and Danes, and simultaneously it emphasised that urban and rural Norwegians belonged to the same culture and had shared political interests. (Hylland Eriksen 2002: 101)

Denne nasjonalpolitiske bakgrunnen er viktig å ha med seg når en skal lese Nansens tekster. I det neste kapittelet skal jeg blant annet vise hvordan denne nasjonalistiske logikken nedfeller seg på et litterært nivå, hvordan samspillet mellom individ og kollektiv (folk), som er så karakteristisk for moderne sport, også kan påvises i og utdype Nansens selvframstilling.

Gjennom undersøkelsen kommer jeg sporadisk til å plukke opp og videreutvikle disse punktene. Her har jeg introdusert dem for å gi et bilde av hva Fridtjof Nansens skifilosofi består i. Hans bidrag i den borgerlige offentligheten gjennom de to siste tiåra av 1800-tallet bør oppfattes som forsøk på å agitere for denne forståelsen av skiidrett. Og skal en argumentere for sin overbevisning, er det særlig to tekstlige strategier som byr seg frem. For det første den polemiske prosaen, som “Om Hurtigløb paa Ski” er et eksempel på; en logisk argumenterende tekst som imøtegår andre forestillinger om skiidrett. Den andre og potensielt mer effektive løsningen er å produsere skiløpernarrativer hvor en iscenesetter sitt skiløperideal. Om man skriver medrivende skiløperfortellinger, kan man så å si få sneket sin skifilosofi inn bakveien, som en slags ideologi. Man kan få presentert sitt skiløperideal som mønstergyldig *uten* at agendaen virker påtrengende. I det følgende kapittelet skal jeg undersøke Nansens første forsøk på å produsere en slik omfangsrik og fortellende skiløperprosa.

2. Profet i eget land

Et edisjonsteoretisk utgangspunkt

I februar 1884 gikk den 22 år gamle Fridtjof Nansen på ski fra Bergen, hvor han arbeidet som konservator ved byens museum, til Kristiania for å delta i Husebyrennet. Etter skirennnet, hvor han endte på niende plass, gikk han etter noen dagers opphold på Østlandet tilbake til Bergen. Nansens skildring av denne reisen har vært publisert en rekke ganger i ulike organer, både i Nansens levetid og etter hans død. Alle versjonene har innbyrdes forskjeller. Dette gjelder også de utgavene Nansen selv hadde kontroll over. For å klargjøre hvilken tekst jeg skal legge til grunn for lesningen, og hvorfor, skal jeg i grove trekk skissere fortellingens publiseringshistorie. En slik utgivelseshistorikk kan dessuten forberede noen av poengene i analysen som følger.

Opprinnelig ble teksten trykt i fire føljetongartikler i Aftenposten våren 1884. De to første av disse tekststykkene bærer tittelen “En Skitur fra Voss til Kristiania”, de to siste “En Skitur fra Kristiania til Voss”. I 1916 relanserer Nansen fortellingen i en antologi bestående av noen av hans historier om utflukter, skogsfuglleik og jakt: *Friluftsliv, Blade av dagboken*. Denne versjonen foreligger med omfattende endringer sammenlignet med originalen. Tittelen er endret til “På ski over fjellet”, og teksten er stykket opp i tre bolker med hver sin kapitteloverskrift. De to første heter henholdsvis “Fra Bergen til Kristiania” og “Tilbake fra Kristiania til Voss”. Den siste delen bærer tittelen “Efterskrift. En menneskealder senere” og er nyskrevet for anledningen. Efterskriftet handler om den middelaldrende Nansen som er tilbake i løypa han fulgte 32 år tidligere, og om betraktningene han gjør seg rundt sin ungdoms strabasiøse skitur. I denne utgaven er språket modernisert og historien kuttet ned. Flere av de deskriptive passasjene fra førsteutgaven er enten kraftig krympet eller helt utelatt. Originalens tallrike referanser til den litterære tradisjonen er i hovedsak redigert bort. Dette gjelder imidlertid ikke Nansens bruk av *Sverres saga*, som er vesentlig utvidet i denne utgaven. I det nyskrevne etterskriftet inngår allusjonene til kong Sverre som en

modernitetskritisk komponent – en kritisk tendens som er langt mer uttalt i 1916-versjonen enn i originalen:

Slik en forandring! Ja som alt med ett kan endres. Like fra Sverres tid – og lenge før – og til for få år siden, var det det samme her oppe – den samme ensomheten over disse fjell-viddene om vinteren... Men så nu! Lokomotiv-pipene skingret gjennom stillheten, togene fór prustende att og fram, den svarte kull-røiken slo ut av tunnel-hullene op mot den blå himmel – og den såkalte kulturen kryper høyere og høyere op på vidden [...]. (Nansen 1916: 57)

Det er den moderne teknologiens inntog på høyfjellet og modernitetens nådeløse ustadighet som motiverer den godt voksne Nansen til å forfatte et nytt kapittel til sin ungdomsferd, mens verdenskrigen herjer i Europa. At Nansen gikk over fjellet på ski *før* bergensbanen åpnet (i 1909) bruker han dessuten som et påskudd til å plassere sin ungdoms skitur i det samme halvmytologiske landskapet som Sverre vandret i. Dette kan oppfattes som et av Nansens mange knep for å tilskrive den moderne skiløpingen et overhistorisk grunnlag. Påstanden om at “den såkalte kulturen kryper høyere og høyere op på vidden” lar jeg forbli ukommentert i denne omgang: Jeg kommer til å behandle forholdet mellom Nansens natur- og kulturbegrep i det tredje kapittelet.

Neste gang beretningen trykkes, har Nansen vært død i tolv år, og han har følgelig ingen kontroll over utgivelsen. Igjen er teksten å finne i en antologi. Boka heter *Nansens røst* (1942) og er en samling av Nansens taler og artikler, redigert av litteratur- og idéhistoriker A.H. Winsnes. Denne utgaven har kun mindre avvik sammenlignet med 1916-versjonen. En av de mer graverende forskjellene er imidlertid at reiseskildringens første del, som forteller om Nansens skiferd fra Voss til Østlandet, av uforståelige grunner bærer tittelen “Fra Bergen til Voss” (Nansen 1942: 23).

Etter *Nansens røst* går det bare åtte år før fortellingen publiseres på nytt, denne gang i *Den norske turistforenings årsbok* i 1950. Denne versjonen skiller seg markant fra de foregående. De to siste delene – hjemreisen og etterordet – er sløyfet, uten noen opplysninger om at beretningen dermed er et utdrag. Også kapitteloverskriften er fjernet, slik at teksten kun bærer tittelen “På ski over fjellet” (Nansen 1950: 104). For første (men ikke siste) gang i tekstens utgivelseshistorie er den prydet med illustrasjoner: en av Nansens egne skisser, et fotografi “av terrenget der Fridtjof Nansen gikk på ski” (s. 107), samt et portrett av den unge Nansen i et fotoatelier. Igjen er språket betydelig modernisert.

Deretter dukker ikke fortellingen opp før i 1995. Denne gangen er det polfarer og forelegger Erling Kagge som har redigert en samling av Nansens tekststykker og forsynt boka

med tittelen *Eventyrlyst*. Her danner 1942-utgaven forelegget for “På ski over fjellet”. Beretningen skiller seg ikke fra dette på andre måter enn ved små (og få) justeringer i språket, så som at en og annen bindestrek er fjernet, og at teksten er utsmykket med to av Nansens egne illustrasjoner. Imidlertid er ikke A.H. Winsnes’ bommert fra 1942 – tittelen “Fra Bergen til Voss” – rettet opp (Nansen 1995: 16). Neste og foreløpig siste gang historien publiseres, skjer det igjen i *Den norske turistforenings årbok*, denne gangen i 2008. I likhet med turistforeningens 1950-utgave bærer denne versjonen kun tittelen “På ski over fjellet” – den har ingen kapitelloverskrifter, språket er ytterligere modernisert, og teksten beretter kun om ferden fra Bergen til Østlandet. Både returen og Nansens etterskrift fra 1916 er utelatt. I tråd med en slags postmoderne journalistikkpraksis utgjør de mange og store illustrasjonene blikkfanget. Flere av dem er helsider.

Jeg skal la denne publiseringshistorikken foregripe to poenger som jeg vil vende tilbake til siden. For det første antyder edisjonshistorikken noe om det lesende publikumets forhold til naturen. At den topografiske presisjonen i originaltitlene – “En Skitur fra Voss til Kristiania” og “En Skitur fra Kristiania til Voss” – senere endres til det geografisk ubestemmelige “På ski over fjellet”, vitner om at *fjellet* som opplevelsesrom for alvor har fått bredt sosialt ankerfeste når den andre utgaven foreligger. Som det vil fremgå nedenfor, var lange fjellturen om vinteren en lite utbredt aktivitet på 1880-tallet.⁷ Men i 1916, da tittelen endres, har begrepet *fjellet* definitivt inntatt en sentral plass i den norske kollektive bevisstheten. Siden har det ikke vært behov for å revidere tittelen. Nordmenn reiser stadig på *fjellet* i påska for å gå på ski. At fortellingens tittel forandrer seg, sier derfor noe om det uvanlige ved Nansens skitur *anno* 1884 og at den samme aktiviteten ikke var like fremmedartet tre tiår senere. For det andre gir utgivelseshistorikken noen hint om hva slags publikum Nansen forutsetter. At Nansen kutter kraftig i flere deskriptive avsnitt og gjør teksten mer handlingsdrevet, kan forstås som et tegn på at han sikter mot et bredere publikum i 1916 enn i 1884. At de fleste av originalens litterære allusjoner er redigert bort i 1916-utgaven, er trolig et symptom på det samme. I 1916 har Nansen et større og mer sammensatt publikum enn forut for sine ekspedisjoner i arktiske strøk. Derfor må han ta andre tekstlige hensyn. Publiseringshistorikken insisterer dermed på at førsteutgaven inngikk i en borgerlig sammenheng. Dette argumentet kan videreutvikles ytterligere med å vise til Rune Ottosens

---

⁷ Den som er utålmodig og allerede nå vil lese en kortversjon av utviklingen av skiturismen på høyfjellet, henvises til side 88 i Rune Slagstads (*Sporten*). *En idéhistorisk studie* (2008). Her forteller Slagstad om en utvikling fra da fjellturene ble ansett som kuriøse og farlige på 1880-tallet, til antallet fjellturister gikk i været rundt første verdenskrig.

pressehistorie, hvor det fremgår at avislesning ikke ble vanlig i arbeiderklassen før på begynnelsen av 1900-tallet (Ottosen 2002: 36). Nansens beretning var i sin opprinnelse rettet mot et borgerlig og dannet publikum, og den bør oppfattes som et innlegg i den borgerlige offentlighetens pågående ordskifte om skiløpingen.

For å sammenfatte: Både de pionéraktige og kulturpolitiske aspektene som fremgår tydelig av originalteksten slik den er å finne i Aftenposten, blir obskure eller usynlige i de senere reproduksjonene. Dette understreker gyldigheten i følgende advarsel hos den amerikanske litteraturprofessoren George Bornstein, nemlig at “å studere tekster utelukkende i utgaver fra vår egen samtid fjerner diktenes opprinnelige historiske betydninger, og de gjør til og med de lesningene som sikter mot det historiske eller politiske, til tilbakeskuende projeksjoner av en liksom-politikk vi dikter opp i nåtiden” (Bornstein 1999: 56). Fra Bornsteins utsagn – som er like gyldig for sakprosa som for lyrikk – kan en slutte at *hvor* og i hvilken sammenheng en tekst står på trykk, vil være utslagsgivende for en fortolkning. Særlig for en kontekstuell analyse. Mot denne bakgrunnen bør det derfor ikke overraske noen at jeg kommer til å legge de fire føljetongartiklene fra Aftenposten mars/april 1884 til grunn for lesningen. Jeg går med andre ord *ad fontes*. Artiklene er å finne i sin helhet i appendiks 2 bakerst i denne undersøkelsen.

Synopsis

Siden den fullstendige beretningen fra 1884 i dag må sies å inngå blant Fridtjof Nansens mindre leste tekster, og for å gi et omriss av reisens geografi, skal jeg gi et kort handlingsresymé. Nansen, som fører ordet i førsteperson og hovedsakelig i retrospekt, begynner historien en janualettermiddag i Bergen, og hva ellers enn i pøsende regn og sur blest. Nærmest på slump oppdager han at *Norsk Idrætsblad* annonserer for et “Præmieskirend i Husebybakken den 4de Februar” (Nansen 1884, appendiks 2: 101), og han bestemmer seg, etter et døgn betenkningstid, for å gå på ski til Kristiania for å delta i rennet. Tidlig neste morgen tar han toget til Voss og begynner sin strevsomme ferd mot Østlandet. Fra Voss går han dels til fots, dels på ski til Gudvangen. Derfra går turen videre med dampskip til Lærdal, for siden å følge den gamle postruta over Filefjell til Hemsedal. Fra Hemsedal bærer det ned gjennom Hallingdalen, og han ender til slutt ved Krøderen, hvor han tar toget fra Olberg til hovedstaden.

Hjemreisen begynner der utfarten sluttet – ved Krøderen. I løpet av de dagene Nansen har oppholdt seg i Kristiania, har det blitt mildt i været, og snøen har smeltet. Han reiser

derfor med hest oppover Hallingdalen. Men fra Nes finner han tilstrekkelig med snø i grøftene til at han kan ta skiene fatt igjen, og han kommer seg etter hvert til Rolfshus. Her skal kursen stakes ut videre: “Jeg stod paa Skilleveien som en Herakles, her maatte den endelige Afgjørelse ske; skulde jeg tage Veien gjennom Hemsedal og igjen over Filefjeld, eller op gjennom Aa og over Hallingfjeldene” (s. 109). Med kledelig hybris slår han fast at det “tryggeste var jo ubetinget Filefjeld, det kunde ikke negtes; men den var sandelig ogsaa i Længden noget tam denne Vei” (s. 109). Dermed begynner den mest hasardiøse etappen av ferden: alene gjennom Skarvheimen, over Geiteryggen med retning mot Vosseskavlen. På dette stykket forviller Nansen seg i vintermørket, og etter noen vågale klatreetapper i fjellsidene graver han seg ned i snøen for å få noen timers hvile. Så snart han våkner, klyver han opp på en fjelltopp for å orientere seg mens dagen gryr, og på samme tid trer han inn i beretningens klimaks. Nansen henrykkes av utsikten, og han slår over i lange og nesten religiøst ladde skildringer av hva han ser, og hvilket inntrykk utsynet gjør på ham. Han beskriver hendelsen som et syn, eller en visjon, og hele scenen tar således form av en epifani. Hva denne åpenbaringen kan sies å bestå i, og hvordan litteraturvitenskapen er egnet til å kontekstualisere den, skal jeg kommentere utførlig siden. Nansen kommer seg imidlertid videre etter å ha tatt en forlenget rastepause i soloppgangen. Etter mye slit ender han på Voss. Derfra tar han toget hjem til Bergen.

Herakles ved skilleveien

Jeg vil lede oppmerksomheten mot et sitat i dette sammendraget, nærmere bestemt da Nansen befinner seg på Rolfshus og lurer på hvilken rute han skal velge. Han skriver at den endelige avgjørelsen må tas, og at han står ved skilleveien som en Herakles. Her anvender Nansen et litterært virkemiddel som han gjør hyppig bruk av gjennom de fire føljetongartiklene: Han alluderer til en annen tekst i den litterære tradisjonen. Beretningen om Herakles på skilleveien er ikke like kjent i dag som på Nansens tid. Den gang var fabelen standard skolepensum, så de fleste av Nansens lesere var trolig innforstått med referansen. Fortellingen skriver seg fra den greske sofisten Prodikos som levde på 400-tallet f. Kr. Originalen har gått tapt, men Prodikos’ beretning har blitt overlevert ved at den gjenfortelles av Xenofons Sokrates i *Memorabilia* (Xenofon 1967: 43). I korte trekk går historien ut på at den fromme helten Herakles på et punkt i ungdommen trekker seg tilbake for å gruble over hvilken kurs han skal ta i livet. Plutselig kommer to kvinner til syne. Disse viser seg å være personifikasjoner av abstrakte begreper, henholdsvis Dyden og Lasten. Kvinnene holder hver sin tale for Herakles og

forsøker å overtale ham til å følge den veien hver av dem representerer. Valget står mellom en tung og sannferdig vei på den ene siden og en lett og daddelverdig vei på den andre.

Hva skjer når Nansen vever Herakles' dilemma inn i beretningen om sin skitur fra Østlandet til Bergen? I første omgang kan man si at det i alle fall ikke er en ubeskjeden sammenligning Nansen foretar. At Nansen etablerer en forbindelse mellom Herakles og sitt vandrende jeg, sier noe om hva slags type selvframstilling som er virksom i teksten: Herakles var kjent som en av de kløktigste, modigste og sterkeste heltene i den greske mytologiens persongalleri. Allusjonen indikerer derfor hva slags bilde Nansen ønsker å presentere av seg selv. Men også selve dilemmaet røper noe om hvilket ærend Nansen er ute i. Dyden forteller nemlig at av "det virkelig gode og skjønne gir ikke gudene noe til menneskene uten at disse strever og anstrenger seg" (Xenofon 1967: 44). Hun oppfordrer Herakles til å følge den tyngste veien for å oppnå den mest velsignede lykken. En slik mytologisk moral passer fint sammen med den protestantiske etikken som særpreger Nansens skiløperideal. Ved å gripe til Prodikos' Herakles-fabel får Nansen fremstilt sitt veivalg som det moralsk rette og sannferdige. Den tyngste ruta er best. Da smaker hvilen så mye bedre etterpå. Jeg har valgt å kommentere denne allusjonen for å introdusere et problemområde som jeg skal følge videre, nemlig hvordan Nansens reiseskildring forholder seg til andre tekster, og hvordan forbindelsene mellom Nansens beretning og de tekstene han refererer til, blir brukt for å danne en bestemt ramme rundt skiløperkunsten.

Intertekstualitet og allusjon

Nansens føljetongartikler fra våren 1884 består i betydelig grad av elementer fra tidligere tekster. Herakles-allusjonen er et godt eksempel i så måte: Med denne referansen reaktiverer Nansen en scene som utspilte seg allerede i den klassiske litteraturen. Eksempelet er representativt for hvordan Nansens reiseskildring er kalkert over eksisterende motiver og strukturer. I tillegg har Nansen flettet inn en hel mengde *sitater* fra annen litteratur i sin beretning – både åpne sitater som er tydelig annonsert gjennom performative verb eller markert med symboler som anførselstegn og kolon, og skjulte sitater som er knadd inn i brødteksten. Nansen gjør med andre ord utstrakt bruk av et foreliggende repertoar av litterære komponenter når han skriver sin artikkelserie. For å kunne skille mellom disse ulike variantene av referanser til annen litteratur skal jeg presisere forskjellen mellom de litteraturfaglige termene *intertekstualitet* og *allusjon*.

Som den amerikanske litteraturforskeren Graham Allen har bemerket, er intertekstualitet “en av de mest brukte og misbrukte termene i samtidens teoretiske vokabular” (Allen 2008: 2). Intertekstualitet er ikke et transparent begrep, og det eksisterer ingen konsensus om eksakt hva termen innebærer. I et forsøk på å navigere unna forvirrende uklarheter skal jeg presisere hvordan jeg tolker og kommer til å anvende begrepet i denne oppgaven. Selve begrepet intertekstualitet ble lansert av den fransk-bulgarske litteraturteoretikeren Julia Kristeva på slutten av 1960-tallet. Hos Kristeva innebærer begrepet at alle tekster tar opp i seg og omformer en vrimmel av andre tekster: Enhver tekst kan betraktes som et lappeteppe bestående av bruddstykker fra eksisterende litteratur. Fra dette utgangspunktet har intertekstbegrepet forgrenet seg i nokså ulike retninger, noe den tyske litteraturforskeren Heinrich F. Plett gjør rede for i en antologi med tittelen *Intertextuality* (1991). Plett hevder at vi kan snakke om to ulike typer intertekstualiteter: tradisjonalistene og de progressive (Plett 1991: 3). Han beskylder de progressive, som han mener er sterkt influert av superkjendisakademikere som Kristeva, Barthes, Bakhtin og Derrida, for aldri å ha “utviklet en fyllestgjørende metode for tekstanalyse som kan læres bort” (s. 4). I denne litteraturteoretiske tradisjonen inngikk intertekstbegrepet snarere i et forsøk på å *forstyrre* stabil mening og motarbeide objektive fortolkninger (Allen 2008: 3). Således kom intertekstbegrepet til å betegne en tilstand ved språket. Den franske litteraturteoretikeren Roland Barthes gir for eksempel uttrykk for en slik forståelse når han hevder at “Interteksten er ikke nødvendigvis et påvirkningsfelt; det er heller en musikk av retoriske figurer, av metaforer, av tanke-ord; det er signifikanten som *sirene*” (Barthes 2002: 719).⁸ Barthes skriver at intertekst ikke nødvendigvis forutsetter direkte påvirkninger, og dermed – kan det føyes til – heller ingen intensjonalitet. Intertekstbegrepet tar bare konsekvensen av at det finnes ekko av annet språk i alt språk. Betegnende nok kaller Barthes sitt forfatter-jeg “et ekko-rom” (s. 652). Nettopp *intensjonalitet* er på den andre siden noe av det som, ifølge Heinrich Plett, karakteriserer tradisjonalistenes begrep om intertekstualitet. Enkelte tradisjonister hevder sågar at intertekst er gammelt nytt, bare et moteord for det litteraturforskere har drevet med helt siden den antikke filologien: å lokalisere referanser til annen litteratur i de tekstene vi leser. Kryssforbindelser mellom tekster eksisterer fordi de er intendert fra forfatterens side; de er slett ikke symptomer på en eklektisk språklig tilstand.

---

⁸ Min oversettelse: “l’intertexte n’est pas forcément un champ d’influences; c’est plutôt une musique de figures, de métaphores, de pensées-mots; c’est le signifiant comme *sirène*”.

Tradisjonalistene kan kanskje anklages for å røre sammen begrepene *intertekstualitet*, som blant annet sier noe om litterære konvensjoners livskraftighet, og *allusjon*. Det er forfatterintensjonen som utgjør forskjellen. Nansens Herakles-referanse er en allusjon: Han kjenner til fabelen om Herakles på skilleveien, og han er klar over at han arbeider den inn i sin egen tekst. Herakles-referansen har ikke havnet der på slump. Intertekstualitet, derimot, har ikke noe med intensjonalitet å gjøre. Intertekst handler om alle tenkelige relasjoner mellom tekster, om hvordan litterære språk kan være farget av hverandre. Da blir spørsmålet om intensjon et blindspor: Om vi kan påvise fragmenter av en allerede eksisterende plottstruktur i en tekst vi leser – hvordan kan vi da avgjøre om den er bevisst eller ubevisst innarbeidet i teksten? Umulig. Litteraturvitere er tross alt ikke tankelesere. Så hvordan kan intertekstbegrepet anvendes for å stimulere en tolkning?

Den tyske litteraturviteren Udo J. Hebel, en av bidragsyterne i Pletts antologi, kan tilby et utgangspunkt for å besvare dette spørsmålet. I artikkelen “Towards a descriptive poetics of *allusion*” gjør han nemlig en prinsipiell bemerkning om allusjoner som lar seg overføre til det synet på intertekstualitet som jeg tar til orde for her. Hebel skriver at

[...] a successful allusion does not simply direct the reader to another text on a purely referential level. More specifically, a successful allusion enriches the alluding text semantically by going beyond the level of mere denotation [...]. A successful allusion always evokes theoretically unlimited and unpredictable [...] associations and connotations. (Hebel 1991: 138)

På grunnlag av hvorvidt en allusjon beriker den alluderende teksten, hevder Hebel at vi kan vurdere allusjonens grad av vellykkethet. Man kan neppe hevde det samme om intertekstualitet: Hvordan kunne vurdere i hvilken grad et ekko fra en annen tekst i en tekst vi leser er velegnet, når vi ikke kan avgjøre om gjenklngen er noe *vi aktiverer* i teksten eller noe *teksten aktiverer* i oss? Siden spørsmålet om intertekstualitet alltid vil være en hypotese leseren bringer med seg til litteraturen, er det nettopp denne leserhypotesen som må bli gjenstand for vurdering. På denne måten kan Hebels bemerkning justeres slik at den sier noe om selve det litteraturvitenskapelige arbeidet: Hensiktsmessige *kommentarer* av litterære relasjoner lar kryssforbindelsene *berike* den refererende teksten; kommentaren åpner øynene våre for noe vi ikke allerede så i objektteksten. I stedet for å snakke om forfatterintensjon inviterer derfor intertekstualitet leseren til å forestille seg en *tekstintensjon*. Lettere influert av en slags *reader-response*-tankegang kan denne tekstintensjonen beskrives som en hensikt *i seg selv*, en intensjon som må realiseres av leseren. Ved hjelp av et slikt prinsipielt grep kan

intertekstbegrepet brukes også i en tekstanalytisk sammenheng og betegne noe utover en abstrakt språktilstand.

Med dette kapitlet ønsker jeg å vise hvordan en motivkrets som med jevne intervaller dukker opp gjennom den vestlige litteraturhistorien, kan kaste et oppklarende lys over reiseskildringens klimaks: da den vandrende Nansen nærmest ser sin plass i kosmos i soloppgangen. Men for å forberede en slik intertekstuell lesning er jeg nødt til å ta noen snirklete omveier for å forberede resonnementet. Først kommer jeg til å vise hvordan Nansens allusjoner både tydeliggjør hva slags selvfremstilling som er operativ i artiklene, og hva slags meningsramme skiløperkunsten blir skrevet inn i. I forlengelsen av denne undersøkelsen skal jeg analysere samspillet mellom Nansens litterære teknikker og føljetongartiklenes nasjonalistiske begjær. Mot en slik bakgrunn vil jeg mot slutten av kapitlet være i stand til å plukke opp intertekstbegrepet og la det begunstige en tolkning av reiseskildringens høydepunkt.

Allusjoner som selvfremstilling

Udo Hebel skriver at allusjoner godt kan forstås som “manifestasjoner av en teksts *idéologème* som markerer tekstens historiske og sosiale koordinater” (Hebel 1991: 139). Med dette utsagnet tar Hebel konsekvensen av at allusjoner grunnleggende sett vitner om et samspill mellom tekst og kontekst. Allusjoner peker alltid ut av den alluderende teksten – det være seg mot annen litteratur eller til realhistoriske kjensgjerninger og personer. Når Nansen skriver at vidda hadde vært den samme like fra Sverres tid (se ovenfor s. 16), har vi stadig med en allusjon å gjøre, selv om det ikke refereres til et bestemt tekststed i *Sverres Saga*. Nansen alluderer til kong Sverre. Slik insisterer allusjoner på teksters heteronome beskaffenhet: De hører til i verden *blant* andre tekster.

Dermed blir bruken av allusjoner egnet til å studere hvordan en tekst og dens forfatter posisjonerer seg på det litterære feltet eller – som i Nansens tilfelle – i den borgerlige offentligheten. For å eksemplifisere skal jeg ta utgangspunkt i følgende strofe, som Nansen fletter inn i teksten når han beretter om sin villmannskjøring ned fra Vosseskavlen: “Hu–i! Hu–i! / Det er Fiskeveirs Fart, / Det er Luftgymnastik af en Dædalus art; / Først ned gjennom Dalen, saa hop! over Toppen – / Det er heldigt for os, vi har Vinger paa Kroppen” (s. 114). Vanen tro tar ikke Nansen seg bryet med å presisere hvem han siterer. Hadde han ikke markert sitatet med anførselstegn, kunne vi fort ha oppfattet verselinjene som hans egne. Et sitatsøk i Arkiv for Dansk Litteratur lar meg imidlertid knytte strofen opp til sitt opphav: den

danske lyrikeren Holger Drachmann – en av de sentrale skikkelsene i den litteraturhistoriske konstruksjonen som i skandinavisk sammenheng har blitt kalt det moderne gjennombrudd. Diktet Nansen siterer, heter “Beethoven (Niende Symfoni)” og står i diktsamlingen *Dybe Streng* (1884). Diktet befinner seg i samlingens første del, som bærer tittelen “Store Mænd”. Denne delen er en hyllest til forskjellige skikkelser i europeisk åndsliv – den franske politikeren Léon Gambetta, den italienske nasjonalisten Giuseppe Garibaldi, den danske folkeopplyser N.F.S. Grundtvig, reformatoren Martin Luther og komponisten Ludwig van Beethoven. Holger Drachmanns lovsang til Beethoven, som Nansen siterer fra, kan tolkes som et slags forsøk på å gi et litterært uttrykk til den niende symfonis voldsomme drama. Diktet levner heller ingen tvil om komponistens storhet, i Drachmanns øyne. Utover denne kommentaren gir det i denne sammenhengen liten mening å gå nærmere inn på diktets handling og tematikk, da det ikke har noen relevans for mitt resonnement. I første omgang er det interessant nok at Nansen siterer Drachmanns “Beethoven”. *Dybe Streng* ble nemlig publisert den 21. februar 1884 – bare kort tid før Nansens reiseskildring kom på trykk i mars/april –, og “Beethoven” er et av diktene i samlingen som ikke hadde vært publisert i andre organer tidligere (Ursin 1956). Ved å alludere til denne diktsamlingen får den unge og ukjente Fridtjof Nansen signalisert at han ikke bare kan sin litteratur, men at han også henger med i sin tid. Vinteren 1884 hører Drachmanns *Dybe Streng* til siste nytt på den litterære fronten: Gjennom å referere til denne samlingen umiddelbart etter utgivelsen får Nansen påberopt seg intellektuell autoritet. Og det er han avhengig av, for skal man hevde sin mening i den borgerlige offentligheten, og skal man ha et berettiget håp om at ens synspunkter skal tas til etterretning, da gjelder det å markere at det ikke er hvemsomhelst som fører ordet.

Fridtjof Nansen alluderer altså til Holger Drachmann blant annet for å bygge opp en fordelaktig *etos*. Dette ønsket fremgår imidlertid ikke bare gjennom at Nansen siterer den danske skalden. Nansens begjær etter å fremstå som en nykomling man bør lese med respekt, kan spores også i *hva* han siterer. Første del av Drachmanns *Dybe Streng* er pur panegyrikk til “Store Mænd” (Drachmann 1884: 1–65). Det er denne lovprisende konteksten Nansen løfter inn i sin selvbiografiske reiseberetning: Når han lar en strofe fra Drachmanns “Beethoven” tjene som beskrivelse av sin egen utforkjøring ned Vosseskavlen, smitter noe av Drachmanns epideiktiske gest, som i sin original er rettet mot Ludwig van Beethoven og hans niende symfoni, over på Nansens vandrende jeg. Allusjonen kan derfor forstås som dårlig tilslørt selvskryt: Den forsyner skiløperen Nansen med et tilsnitt av storhet. Nansen er, i egne øyne, verdig en allusjon til de “Store Mænd”. Analogien mellom den vandrende Nansen og

den fromme Herakles, som jeg kommenterte ovenfor, vitnet om det samme. Nansens bruk av litterære allusjoner avslører med andre ord hva slags portrett han ønsker å presentere av seg selv.

Naturen som opplevelsesrom

Som allusjon betraktet er det anførte Drachmann-sitatet dobbelt interessant fordi det finnes en allusjon i allusjonen: Nansen alluderer til Drachmann, Drachmann alluderer til den greske mytologiens Daidalos (lat. Dædalus). Daidalos, som nevnes av både Homer og Ovid, ble regnet blant de fremste kunstnerne og håndverkerne i den greske mytologien. Drachmann (og Nansen) alluderer til den scenen Daidalos stadig er mest kjent for: flukten, sammen med sin sønn Ikaros, med hjemmelagede voksvinger fra labyrinten hvor monsteret Minotauros holdes fanget. I Drachmanns “Beethoven” er det besjelte fugler som synger om sin “Luftgymnastik af en Dædalus-Art” (Drachmann 1884: 48). Når Nansen vever denne replikken inn i sin fortelling, forsynes skiløperen med et fuglepreg i dobbel forstand. For det første fordi Daidalos tilegner seg fuglens egenskaper med sine voksvinger. For det andre fordi det faktisk er fugler som synger strofen hos Drachmann.

I norsk litteratur finnes det en tradisjon for å fremstille skiløpere som flygende og bevingede. Toposen kan spores så langt tilbake som til det norrøne middelalderskriftet *Kongespeilet*, der det heter at “så snart ein mann bind fjøler, sju eller ni alner lange, under føtene, då vinn han på fuglen i floget” (*Kongsspegelen* 1963: 36). I kapittelet “Ute ‘flyver’ heltene på ski” (Christensen 1993: 77) undersøker Olav Christensen denne tradisjonen. Han viser hvordan lyrikere som Christen Pram, Jonas Rein, Andreas Bull, Johan Nordahl Brun og Jens Zetlitz alle benytter fuglemetaforer i sine skiløperskildringer. Det er denne tradisjonen Nansen knytter an til når han siterer Drachmann for å fremstille sitt vandrende jeg som en slags fugl. Det er ingen tvil om at Nansen er svak for analogien.⁹ Et annet fuglesitat Nansen fletter inn i sin fortelling, en strofe jeg dessverre ikke kjenner opphavet til, lyder: “Det gik

---

⁹ Når Nansen skal skildre skihoppere, for eksempel, er han snar til å gripe til fuglemetaforer. Senere i dette kapittelet skal jeg diskutere en seanse der Nansen gjør noen skihopp på vei til Kristiania. Nansen skriver om følelsen av å ta rennafart “og saa – hyp, – svæve som en Maage udover” (s. 101). Similen “svæve som en Maage”, som Nansen anvender første gang i denne artikkelserien, dukker siden opp i de fleste av hans skihopperskildringer. I “Skiløb i Thelemarken”, en didaktisk prosastubb Nansen hadde på trykk i *Illustreret Tidende for Børn* i 1886, heter det for eksempel om skiløperen som tar sats – i dramatisert presens for å gjøre fortellingen spennende – at “nu er han paa kanten og tschu – der seiler han afted som en maage – slig et sprang har ingen seet, og ned kommer han stø og sikker som ellers” (Nansen 1886: 88). Den samme uttrykksformen dukker også opp i *Paa Ski over Grønland*, der Nansen skriver om å betrakte skiløperen som kommer “fri og kjæk skjærende udfor bakken, se ham nogle skridt fra hoppet begynde at hugge sig sammen og saa paa hopkanten springe til og – hui! – som en maage svæve gjennem luften langt udover” (Nansen 1890: 99).

over Ur, over Tue / og over den styrtende Sti; / han var som en Fugl at skue, / han fløi paa de glatte Ski!” (s. 111). At Fridtjof Nansen bruker litterære allusjoner for å tilskrive sitt skiløper-jeg fuglens evner, manifesterer en tendens som preger hele hans forfatterskap: Han insisterer på skiløperkunstens nærhet til naturen. Som jeg skal illustrere senere i min undersøkelse, tilkjennegir Nansen flere ganger en forestilling om at skiløperen smelter sammen med sine omgivelser og *blir* natur. Samtidig bevitner Nansens opptatthet av fugletoposen gyldigheten i et poeng hos Olav Christensen, nemlig at det er “beherskelsen av vinternaturen som står i sentrum for borgerskapets beundring [av skiidretten] – hvordan det lot seg gjøre å utfolde seg lekent, fritt og ‘flyvende’ under de mest avskrekkende forhold naturen vartet opp med” (Christensen 1993: 80).

Dermed har Nansens lån fra annen litteratur ledet meg over til å drøfte opplevelsen av det naturrommet skiløperen inngår i. Jeg skal følge dette resonnementet videre fordi Nansens naturerfaring og skiløperideal er uløselig forbundet med hverandre. For å undersøke den naturopplevelsen som kommer til uttrykk i Nansens artikkelserie, skal jeg ta utgangspunkt i en passasje der han lar et Henrik Ibsen-sitat formidle inntrykket av landskapet han vandrer i. Utdraget er hentet fra Nansens ferd mellom Voss og Gudvangen, der han på en høyde ved Stalheim er omgitt “af det mest storartede Natursceneri” (s. 102):

Forud lidt til Høire skar sig ind en trang, vild Dal eller rettere Kløft, omgiven af vilde, forrevne Fjeldformer. [...] Jeg saa [...] ind i denne Revne, den tiltrak sig mer og mer min Interesse, skjønt det gik næsten som en Gysning gennem mig, hvergang jeg saa derind; uvilkaarlig maatte jeg tænke paa Iskirken i ‘Brand’, hvor ‘... et Vindstøds Kast / har tidsnok voldt at Bræen brast; / et Skrig, et Rifleskud er nok –:’ verre end her kunde det umulig se ud, og jeg kunde ligesom ikke faa Øinene bort. Det er unegtelig, at det vilde, forrevne i Naturen er det, der har den stærkeste Magt over Sindene, enten nu denne Magt er ond eller god. (s. 102)

Ibsen-sitatet fra *Brand* (1866) skriver seg fra presten Brands replikkveksling med den ville ungjenta Gerd mot slutten av stykkets første akt. Gerd vender ryggen til Brands lille kirke og strener mot en enorm iskirke på vidda. Til Brand sier hun “Kom heller med! / Deroppe messer Foss og Skred; / der præker Vind paa Jøklens Vold, / saa du blir baade hed og kold” (Ibsen 1866: 37). Brand svarer at “Vild er din Vej og vild din Sjæl” (s. 38). Han har nemlig advart henne: “Gaa aldrig did; der er ei tryggt!” (s. 37). Den innledende ellipsen i det Brand-sitatet som Nansen har flettet inn, erstatter nettopp Brands direktiv “Gaa aldrig did”. Nansen gjør med andre ord bruk av Brands røst, men manipulerer den slik at den verken blir formanende eller dogmatisk, kun deskriptiv. I stedet utøver Nansen en form for villskap som minner mer om Gerds forhold til naturen. Etter å ha betraktet landskapet en stund skjærer han sågar

“lynende ivei nedigjennem Kleven snart paa Kanten af den ene Afgrund, snart over til den anden” (s. 102). Råkjøring, med andre ord. De omgivelsene som for Brand bevitner Guds vrede, er for Nansen en arena for kroppslig utfoldelse.

Den idéhistoriske bakgrunnen for Nansens sublime opplevelse av den forrevne kløfta i bergveggen danner et godt utgangspunkt for å drøfte hva slags skiløpernarrativ Nansen egentlig produserer. I (*Sporten*). *En idéhistorisk studie* kontrasterer Rune Slagstad den moderne forestillingen om det naturskjønne med “den teologiske oppfatning av naturen som *fallen natur* [der man] hadde ansett jorden som en ruin, lagt øde ved syndflodens straffedomstol” (Slagstad 2008: 105). Her beskriver Slagstad det natursynet som finner sin bekreftelse i Ibsens *Brand*:

Fjelltoppene var ikke bare livsfiendtlige og unyttige, men frastøtende, heslige og uhyrlige steinmasser. Denne oppfatningen berodde på så vel estetiske som metafysiske forutsetninger. De estetiske gjaldt det klassiske skjønnhetsideal som med dets mål og proporsjoner ikke hadde noen plass for den ville natur og dens uorden. Før fjellene kunne oppfattes som et estetisk fascinerende fenomen måtte det finne sted en endring av grunnleggende teologisk-metafysiske tenkemåter: fjellene måtte avmytologiseres og deres nyttefunksjon avdekkes gjennom en naturvitenskapelig betraktningssmåte. [...] Dette metafysiske perspektivskifte beredet grunnen for et estetisk syn på fjellene, de opphøyde fjell. (s. 105)

Ifølge Rune Slagstad, og de fleste idéhistoriske fremstillinger av det samme emnet, bryter den moderne naturerkjennelsen igjennom på 1700-tallet og befester seg utover det nittende århundret. Litteraturen tilbyr talløse eksempler på hvordan selve naturopplevelsen endres med modernitetens gjennombrudd. Et morsomt tidsvitne finner vi i forfatteren Aasmund Olavsson Vinje og hans *Ferdaminni fraa Sumaren 1860* (1861). Der heter det at

Bonden finner fagert det, som endefram er det; men gagnlegt maa det ogso vera: der maa liksom vera Mat i det attaat, for ellers er det stygt i hans Augo. Og derfor er det greidt, at Runden er stygg, for der vekser knapt eit grønt Straa. [...] Maalarar og andre Folk, som fara etter at sjaa Vænleiken i Landskapet, kunna derfor vera visse paa at finna nokot stort og fagert for seg, naar Folket derikring segja, at det er stygt. (Vinje 1993: 74)

Den moderne oppfatningen av naturen som et estetisk fenomen utgjør forutsetningen for at den norske overklassen “oppdager” og erobrer fjellet som arena for kroppslig utfoldelse på 1800-tallet. De frastøtende og livsfarlige fjellmassene ble temmet og benevnt med den mer hjemmekoselige termen *fjellheim*. I 1862 lanserer Vinje navnet *Jotunheimen*. I 1868 – to år etter utgivelsen av Ibsens *Brand* – blir Den Norske Turistforening stiftet, forvalter av et konsept som ville vært utenkelig et halvt århundre tidligere, nemlig “at lette og utvikle

Turistlivet her i landet”.¹⁰ Lystferdselen i fjellet, og dens organisatoriske manifestasjon i Turistforeningen, representerer ifølge Slagstad “en ny naturdimensjon: landskapet som et vandringsrom uten annet mål enn det å vandre fritt, formålsløst omkring” (s. 58). Dette idéhistoriske bakteppet er uunnværlig for å forstå Nansens artikkelserie om skituren over fjellet i 1884, da fjellvandringen altså ikke lenger var et fremmed fenomen, men som heller ikke – og særlig ikke vinterstid – var noen utbredt folkesyssel. Med en viss rett kan man dessuten hevde at en ny litterær sjanger får rotfeste i 1870-åra, særlig praktisert av friluftsentusiast og tindebestiger Emanuel Mohn: føljetongartikler fra fjellheimen.¹¹ Det er nettopp denne sjangeren Nansen skriver seg inn i. Mohns tekster var en kombinasjon av lyriske naturportretter og pedagogisk veiledning for folk som ville gå i fjellet. Som jeg har demonstrert, er begge disse konvensjonene formgivende også i Nansens føljetongserie. En av Nansens didaktiske intensjoner fremgikk da han, ved hjelp av en allusjon til Herakles, fikk fortalt sine lesere at den tyngste ruta er moralsk overlegen. Allusjonen til Ibsens *Brand* inngår på sin side i et moderne, lyrisk landskapsportrett. Det er symptomatisk at Nansen griper til et *diktverk* for å formidle sin naturerfaring: Hos Nansen går opplevelsen av kunsten og naturen ut på det samme.

Det litterære friluftslivet

Fridtjof Nansens bruk av *Brand* demonstrerer at alludering ikke bør forstås som interesseløs inkorporering av tidligere tekster. At Nansen kutter i et Brand-sitat og tar det til inntekt for sin egen naturerfaring, illustrerer det Udo Hebel, med et anerkjennende nikk til den russiske litteraturteoretikeren Mikhail Bakhtin, kaller “det dialogiske forholdet mellom alluderende tekster og de referansene de påkaller” (Hebel 1991: 139). Hebel argumenterer for at allusjoner bør betraktes som en tilslørt form for litteraturkritikk, for så vidt som de tvinger oss til å revurdere og endre oppfatning av de tekstene det alluderes til (s. 139).

Jeg skal demonstrere hvordan dette poenget har relevans for mitt resonnement ved å trekke inn den betente striden om hvorvidt skiløpingen burde dyrkes som idrett eller sport. I det første kapittelet skrev jeg om hvordan skiløperkunsten utkrystalliserer seg i to forskjellige retninger mot slutten av 1800-tallet: Den sportifiserte skiløpingen på den ene siden og skiløping som idrett betraktet på den andre. Begge disse skiløperpraksisene har felles opphav i modernitetens tilegnelse av naturen som estetisk opplevelsesrom. Rune Slagstad skriver om

---

¹⁰ Kilde: http://www.turistforeningen.no/index.php?fo_id=127, nedlastet tirsdag 3. februar 2009.

¹¹ For flere opplysninger om den “banebrytende Turist-Føljetonnist” (Slagstad 2008: 92) Emanuel Mohn, se Slagstad 2008, s. 92 og 155.

hvordan sport i sitt utspring var et engelsk fenomen, og at dette fenomenet gjorde sitt inntog i Norge i to omganger gjennom det nittende århundret.¹² Den første omgangen innebar tilegnelsen av naturen som opplevelsesrom. Den neste runden brakte med seg forestillinger og konsepter som preger vår oppfatning av fenomenet *sport* den dag i dag:

Den første bølgen representerte en ny måte å drive med det nordmenn hadde drevet med i uminnelige tider: jakt og fiske – nå riktignok ikke av pur nødvendighet, men blott til lyst. Den andre innevarslet et nytt fenomen: en konkurransebasert, kroppslig utfoldelse som var normativt regulert innen en romlig og tidsmessig ramme, og som ikke hadde noe annet formål enn sin egen realisering. (Slagstad 2008: 133)

Mens sporten grunnleggende sett gikk og stadig går ut på kvantifisering av prestasjoner, forble idretten forankret i den engelske sportens første inntog i norsk virkelighet: lystbetont kroppslig bevegelse, fortrinnsvis i fri natur. Begge disse variantene av fysisk aktivitet har en plass i Nansens reiseberetning. Reisens beveggrunn og forutsetning er skirennet i Husebybakken: Nansen vandrer mot den moderne sporten. Allikevel spiller Husebyrennet en underordnet rolle. Vi får ikke noe referat fra arrangementet. Vi får ikke en gang vite hvordan det gikk, hvilken plass han endte på. Denne fortelsen kan beskrives med en sportsmetafor: I Fridtjof Nansens føljetongartikler fra 1884 blir den sportifiserte skiløpingen *utkonkurrert* av idretten. Nansens artikkelserie handler mer om å praktisere friluftsliv enn om å delta i et skirenn. Reiseberetningen slår et slag for autotelisk vandring i fri natur, der et like viktig element som fremdriften er skiløperens vilje til å stoppe opp og la seg eksponere for omgivelsene han inngår i.

Nansen benytter seg av litterære allusjoner for å markere sin posisjon i denne konflikten. Langs Lærdalselva betrakter han en oter i det kalde elvestryket. Idet han også oppdager en fossefall i elva, griper han på ny til Henrik Ibsen for å verbalisere sin begeistring: “Der er endnu et varmblodigt Væsen, som ikke alene lever her, men som netop synes at trives i disse lidet blide Omgivelser. Man kunde fristes til med Ibsen at sige: ‘Intet Sagn om Fuglekvidder, sygt igjennem Aaren banker’ – og dog – hvad var det, en høilydt, munter Kvidren” (s. 105). Dette utdraget er det eneste eksempelet på at Nansen avslører hvem han siterer. Ved et par tidligere anledninger røper han tittel på diktverk, som *Peer Gynt* (s. 101) og *Brand* (s. 102), men det anførte sitatet er det eneste som eksplisitt nevner et forfatternavn: Ibsen. Denne gangen siterer Nansen fra diktet “På vidderne”, som Ibsen hadde hatt på trykk i et hefte som ble delt ut som nyttårgave til *Illustreret Nyhedsblads* abonnenter i

---

¹² I 1881 refererer Nansen til den engelske sporten i sin polemiske argumentasjon. Se hans kommentar om engelske roere i “Om Hurtigløb på Ski” (appendiks 1: 98).

1860. Diktet er en hyllest til livet i naturen og handler om et lyrisk jeg som forlater sivilisasjonen og sine kjære for å leve et ubesudlet liv i høyfjellet. Dette diktet er særlig interessant fordi det er her begrepet *friluftsliv* forekommer for første gang i det norske språk (Nedrelid 1992: 282). Termen friluftsliv er med andre ord en litterær frembringelse, lansert av Henrik Ibsen: “I den øde sæterstue / al min rige fangst jeg sanker; / der er krak og der er grue, / friluftsliv for mine tanker” (Ibsen 1882: 122). Nansens allusjon til dette diktet kan derfor tolkes som en definerende gest på vegne av skiløperkunsten: Skiløping hører til på vidda som en form for friluftsliv – ikke i byene som en sportsdisiplin.

Men som Udo Hebel minner om, og som jeg illustrerte med Nansens bruk av *Brand*, er allusjoner dialogiske i den forstand at den alluderende teksten gjør krav på en bestemt forståelse av den teksten det alluderes til (Hebel 1991: 139). Nansens bruk av Ibsens “På vidderne” bør derfor ikke bare forstås som en av hans strategier for å fremstille skiløpingen som en manifestasjon av *friluftslivet* – Nansen er også ute etter å gjøre krav på en bestemt forståelse av det ferske friluftslivsbegrepet. Det finnes ingen tvil om at dette begrepet opptar Fridtjof Nansen. Det er neppe tilfeldig at når han publiserer fortellingen for andre gang, så skjer det i en antologi han gir tittelen *Friluftsliv* (1916). Dessuten forekommer begrepet *friluftsliv* også i originalteksten fra 1884, i et avsnitt hvor Nansen kontrasterer den moderne sivilisasjonens falskheter med det lutrende livet i fjellet:

Nei her paa Vidden blir Folk sig selv, man blir Naturbarn paa nyt, alt
Samfundslivets, Etikettens og Modernes fortærende Krimskrams, det stryges af en,
der skal meget seig Hud til for at trække det med sig herop. Bliv saa heroppe en
Stund, bad dig i Fjeldluften, fryd dig i *Friluftslivet*, og du skal føle en Væmmelse ved
Tanken om at trække de Pjalter paa igjen. (s. 106, min kursiv)

I dette sitatet representerer ikke friluftslivet en radikalt annerledes tilstand enn hva det gjør i Ibsens “På vidderne”: Begrepet blir brukt for å etablere en nokså klassisk natur–kultur–dikotomi, en tendens jeg skal komme tilbake til senere i undersøkelsen. Nansens skiturfortelling omkalfatrer nemlig ikke Ibsens friluftslivsbegrep. Artiklene synes snarere å *utvide* det. Ibsens friluftsliv rommer ingen skiløpere. Denne fatale mangelen forsøker Nansen å bøte på når han fletter noen verselinjer fra “På vidderne” inn i et avsnitt hvor han går på ski over vidda. Hvor enn han vender seg, ser han bare “Sne, Sne, blot hvid, tindrende Sne. ‘Under Isklædets Folder laa Bæk og Elv, / Maanen stod rund over Fonnens Hvælv, / Og Stjernerne tindred sig store.’ Det gik nu rask fremad, [...] i strygende Fart gik det udover, af og til hoppede Skierne hen over Sneklavlerne” (s. 110). Med denne allusjonen får Nansen satt sitt skiløper-jeg i direkte forbindelse med den (kon)teksten hvor *friluftslivet* lanseres. Da skjer det

to ting: For det første gjentas det poenget jeg allerede har betont, nemlig at det idrettsmessige aspektet ved skiløperkunsten aksentueres. For det andre blir skiløperkunsten skrevet inn i friluftslivsbegrepet. Slik gjør Nansen med sin allusjon til “På vidderne” krav på en revidert forståelse av diktet og dets friluftslivsbegrep.

Kong Sverre som Fridtjof Nansens prefigurasjon

Men Nansens reiseskildring utvider Ibsens friluftslivsbegrep på enda en måte. Det er nemlig det inderlige forholdet mellom diktets lyriske jeg og dets panteistiske gud som utgjør kjernen i “På vidderne”s friluftsliv. Selve hendelsene kunne ha utspilt seg i et hvilket som helst høydedrag: Ibsen rotfester ikke sitt naturdikt i en topografisk gjenkjennelig virkelighet. I skrikende kontrast er Nansens høyfjellsprosa ubønnhørlig forankret i “den ægte *norske Vinter*” (s. 106, min kursiv), og han fremstiller seg selv som *nordmann* i alt og ett han gjør. Friluftslivet presenteres som en norsk måte å være i naturen på. Gjennom resten av dette kapittelet skal jeg undersøke hvilke litterære strategier Nansen benytter seg av for å fornorske friluftslivsbegrepet og dermed den meningsrammen han innhyller skiidretten i. Utgangspunktet er den funksjonen kong Sverre innehar i Nansens selvframstilling.

Fridtjof Nansen underkommuniserer på ingen måte at deler av hans skitur sammenfaller med noen av de rutene kong Sverre angivelig skal ha fulgt over fjellet under sin periode som en slags geriljaleder i siste halvdel av 1100-tallet. Med jevne mellomrom passer Nansen på å minne om at han går i middelalderkongens fotspor. Allerede helt i begynnelsen av skituren annonserer han at han akter å følge “Sverrestien” (s. 101). At “den frygtede Sverresti” (s. 114) også nevnes helt i slutten av fortellingen, får kong Sverres fjelltrakk til å fortone seg som en rød tråd gjennom beretningen. I kraft av alle repetisjonene insisterer Nansen på at det finnes en parallell mellom hans egen og kong Sverres ferd: “[...] denne Vei var det altsaa Sverre maaske kom efter sin eventyrlige Færd over Fjeldet fra Voss, ja det var ikke umuligt, det kunde passe noksaa godt paa Sagaens Beskrivelse” (s. 109). Men Nansen begrenser seg ikke til å strø om seg med allusjoner til kong Sverre og hans saga – han hintet også om at hans vandrede jeg *gjenskaper* en av sagaens hendelser, nærmere bestemt når Sverre går seg fast i fjellet (*Sverres saga* 1968: 27–29). Nansen går seg nemlig bort i det samme området hvor kong Sverre skal ha kommet på avveie:

[...] atter speidede Øiet ud over Vidderne, over disse var det altsaa Sverre med sine Mænd for en syv hundrede Aar siden fo’r vild og flakkede om i otte Dage uden Føde og uden anden Drikke end frossen Sne, [...] ja sandelig, hvis det er Tilfælde, da misunder jeg dem ikke; jeg havde nu selv erfaret, hvad det var i to Dage. (s. 113)

Nansen går seg vill i det samme fjellpartiet, og heller ikke han har annen drikke enn frossen snø. Likheten mellom de to hendelsene blir nærmest påfallende. Føljetongartiklene synes å presentere to historiske realiteter hvorav den siste gjensker den første. I sin studie av prefigurasjoner, “Figura” (1959), foreslår den tyske litteraturteoretikeren Erich Auerbach hvordan vi kan tolke en slik gjenskapelse som inntreffer i Nansens reiseskildring: “Figural tolkning etablerer en forbindelse mellom to hendelser eller personer, der den første ikke bare viser til seg selv, men også den andre, mens den andre innbefatter eller oppfyller den første.” (Auerbach 1984: 53). I lys av Auerbachs modell tar Sverres prekære uke i fjellet form av “en profetisk hendelse som varsler kommende begivenheter” (s. 29). Kong Sverre blir en prefigurasjon: På den samme måten som Det gamle testaments Jonas i hvalfiskens buk prefigurerer den døde Jesus i hulen,¹³ varsler kong Sverre Fridtjof Nansens skitur over fjellet i 1884. Nansens allusjoner til kong Sverre bør derfor oppfattes som et ledd i hans pretensiøse selvframstilling.

Gjennom å opprette en forbindelse mellom seg selv og kong Sverre, blir dessuten artikkelseriens Nansen-skikkelse litt majestetisk. Nansen går en kongelig løype, og han har sin personlige prolepse i en norsk middelalderkonge. Denne rojalistiske karaktertegningen, som konstrueres med hjelp av litterære teknikker, har blitt stående nokså uforstyrret i Nansens resepsjonshistorie. Som illustrert i innledningskapittelet blir Nansen stadig omtalt som “Skikongen” (Slagstad 2008: 286) i idrettshistorisk forskning. At Nansen forsyner sitt vandrende jeg med et kongelig tilsnitt, markerer dessuten at han streber etter å representere en større folkegruppe. Tekstlige kongeskikkelser fungerer nemlig som den retoriske figuren *synekdoke* – en metafor der en del representerer en helhet. En konge kan for eksempel opptre på vegne av hele nasjonen. På den samme måten kan den liksom-kongelige Fridtjof Nansen sies å (forsøke å) representere Norge og det norske. Siden denne tendensen er virksom gjennom hele det narrative forløpet, vil jeg argumentere for at synekdokken oppheves, eller *utvides*, slik at fremstillingsformen biker over i allegorien.

Komposisjonell versus hermeneutisk allegori

Begrepet *allegori* har et gammelgresk opphav i koblingen mellom *állos*, som betyr “annen”, og *agoreúein*, som betyr “tale” – altså det å si noe gjennom noe annet. Denne etymologien

---

¹³ “Noen skriftlærde fariseere tok da til orde og sa: ‘Mester, vi vil gjerne at du skal vise oss et tegn.’ Men han svarte dem: ‘En ond og utro slekt krever tegn; men den skal ikke få noe annet tegn enn Jona-tegnet. For som profeten Jona var tre dager og tre netter i den store fiskens buk, slik skal Menneskesønnen være tre dager og tre netter i jordens dyp’ (Matt 12, 38–40).

preger stadig vår forståelse av allegoribegrepet. Symptomatisk nok definerer franskprofessor Karin Gundersen i *Allegorier. Innganger til litteraturens rom* (1999) “det i vid forstand allegoriske” som “at litteraturen alltid sier noe annet (også) enn det den sier” (Gundersen 1999: 8). Som oftest innebærer allegorien at abstrakte begreper kommer til uttrykk i konkret form. Et slikt dobbelt betydningsnivå kan oppstå på to nokså ulike måter. På den ene siden kan allegorien være et grep fra forfatterens side, som i den franske middelalderdikteren Guillaume de Lorris’ *Roseromanen*, der diktets aktører er navngitt med menneskelige egenskaper: Høviskhed, Hat, Lediggang og Gavmildhet, for å nevne noen. På den andre siden kan allegorien være en strategi fra *leserens* side. Den amerikanske litteraturforskeren Jon Whitman tar utgangspunkt i allegoriens etymologi – “å ‘tale annerledes’, å ‘si andre ting’, å si noe annet enn det man mener” (Whitman 1987: 263–64) – når han beskriver disse ulike allegoriske praksisene:

Insofar as the emphasis is placed on *saying* other than what is meant, allegorical theory and practice is largely a grammatical or rhetorical matter, concentrating on the *compositional* technique of creating an allegorical text. This is the focus of one of the two traditions of allegory, allegorical composition. Insofar as the emphasis is placed on *meaning* other than what is said, allegorical theory and practice is largely a philosophic or exegetical matter, stressing the *interpretive* technique of extracting meaning from a text already written. This is the focus of the other tradition of allegory, allegorical interpretation. (s. 264)

Jeg har trukket inn dette skillet mellom komposisjonell og hermeneutisk allegori for å tydeliggjøre hvordan jeg skal bruke allegoribegrepet. Tekster som åpenbart er komponert som en allegori, som *Roseromanen*, henstiller leseren, ifølge Gundersen, til “å ha to tanker i hodet samtidig”, der en “moralsk (opplysende eller oppdragende) indirekte betydning leses parallelt med den første og direkte betydningen” (Gundersen 1999: 13). Når tekster som ikke med sikkerhet kan fastslås å være komponert som en allegori fra forfatterens side allikevel blir gjenstand for en allegorisk tolkning, blir tekstene stadig lest på den samme måten: Et abstrakt betydningsnivå leses analogt med selve handlingsforløpet. Forskjellen ligger i at mens en gjennomkomponert allegori forlanger en todimensjonal tolkning fra leseren, er det *leseren* som aktiverer et dobbelt betydningsnivå i objektteksten når den hermeneutiske allegorien praktiseres. Gundersen påpeker at uten den leserveiledningen komposisjonell allegori tilbyr i form av konvensjonelle indikatorer i teksten, “blir allegorien en leserhypotese” (s. 17). Fortolkningshistorien til Salomos høysang kan tjene som eksempel på en slik lesepraksis. Lest bokstavelig inneholder denne gammeltestamentlige boka en form for erotisk kjærlighetsdiktning. Av den grunn var senantikkens og middelalderens kirkefedre nødt til å ty

til en allegorisk tolkning for å rettferdiggjøre høysangens plass i den bibelske kanon. Slik kom forholdet mellom diktets brud og dets brudgom til å bli forstått som forholdet mellom Gud og hans jordiske kirke. Særlig 1100-tallsmystikeren Bernhard fra Clairvaux var en ivrig forkynner av en slik fortolkning (Haarberg m.fl. 2007: 142).

Men den formen for hermeneutisk allegori som er karakteristisk for Salomos høysangs resepsjonshistorie, er imidlertid ikke litteraturvitenskapelig: Det finnes ingenting verken i diktet eller tolkningen som *begrunner* at brudgommen skal forstås som Kristus og bruden som hans kirke på jorden. Høysangen besitter ingen kvaliteter som *tyder på* at en allegorisk tolkning er en *rimelig* tolkning. Nei, den allegoriske tolkningen av Salomos høysang må, fra et litteraturvitenskapelig synspunkt, tvert imot beskrives som høyst tvilsom. Når jeg skal lese Fridtjof Nansen allegorisk, skal jeg derfor gjøre det på en annen måte. Jeg skal foreta en allegorisk tolkning som jeg siden skal *begrunne* intertekstuell. Og nettopp fordi jeg etter hvert skal illustrere hvordan min lesning er motivert i intertekstuelle relasjoner, vil en allegorisk tolkning kunne fremstå som et rimelig lesergrep. I kraft av å ha belyst hvordan Nansen forsyner seg selv med et kongelig islett ved å la kong Sverre prefigurere artikkelseriens hendelsesforløp, har jeg dessuten allerede gitt en foreløpig begrunnelse for min leserhypotese, nemlig at tekstens vandrende jeg både kan leses som den realhistoriske Fridtjof Nansen – 22 år gammel konservator ved Bergens museum som krysser Sør-Norge på ski – og som en skikkelse som fremstår som et individualisert kollektiv. Nansens skiløper-jeg lades av mening fra en abstrakt overbygning: Han representerer *det norske*. Nansen kan altså, i tillegg til sitt juridiske jeg, leses som en personifikasjon av Norskheten. Min allegoriske interpretasjon kommer med andre ord til å utforske den nasjonalismen som særpreger føljetongartiklenes skiløperideal. Jeg skal begynne med å utdype henholdsvis den konkrete og den abstrakte forståelsen av fortellingens vandrende jeg.

En beretning om vekkelsen som har hjemsøkt vårt land

Utgangspunktet for analysen er en anklage den vandrende Fridtjof Nansen retter mot det norske folk: Nordmenn har forsømt skiløperkunsten. Denne beskyldningen fremsettes blant annet på reisens andre dag, da Nansen er på vei til Stalheim. Nansen våkner opp til “tindrende Klarveir med ny Sne. – Der var Jubel; – nu skulde da de kjære Ski atter spændes paa Benene!” (s. 101). Men i påfallende kontrast til sin egen brusende lykke over det herlige skiføret forbauses Nansen over at han ikke treffer på noen å dele sin begeistring med: “Men hvor var her ikke dødt og stille, ikke en Skiløber at se, intet Skispor at øine paa nogen Kant.

Fandtes her da ikke Mennesker?” (s. 101). Jo visst fantes det mennesker; Nansen passerer flere gårder på sin ferd, og av røyken som stiger fra pipene, slutter han at de alle har søkt ly innendørs. Denne antagelsen baner vei for et besynderlig utsagn, nemlig at “udenfor er der det prægigste Skiføre, i Fjeldet er nok af Vildt, men Skierne kjender de næsten ikke, de ligger i Hi; og det midt i slige Omgivelser. Hvilket Liv kunde de dog her ikke leve? Lær dem at bruge Skien, og de vil atter blive Mænd, som de engang har været” (s. 101). Med denne beskyldningen tilfører Nansen mange lag til sin karaktertegning. Han fremstår som refser, en som kan tillate seg å diagnostisere bygdefolket. Som sådan forutsetter han en kunnskap om hvordan de *egentlig* burde leve sine liv. Dermed fremstår han også som en sannsiger. I tillegg iscenesetter han seg selv som en slags lærer, eller pedagog, i kraft av å mene å kunne lede det villfarne grendefolket på rett vei. Og siden folket atter vil “blive Mænd, som de engang har været” om de lytter til hans råd – å tilegne seg skiløperkunsten –, deler han også likhetstrekk med en spåmann. Han utgir seg for å kunne forespeile en fremtidig tilstand. Alle disse ulike egenskapene – læreren, refseren, sannsigeren og spåmannen – forenes i én bestemt karaktertype: profeten.

Den anklagen skiprofiten Fridtjof Nansen fremsetter i det anførte sitatet, synes å trekke på noe som minner om den platonske erkjennelselæren. Som kjent nyter begrepet *anamnesis*, som kan oversettes med *gjenerindring*, en privilegert plass i Platons erkjennelsesteori. Gjenerindringsteorien forutsetter at vi alle har udødelige sjeler som har skuet de uforfalskede Ideene i en føreksistensiell tilværelse. Derfor har vi *egentlig* kjennskap til Sannhetene, siden vi allerede har erfart dem. I den jordiske verden består utfordringen i å gjenerindre disse evigsanne Ideene. Her kommer de dyktige pedagoger inn i bildet: Kyndige læremestere makter å få sine disipler til å gjenerindre. For Platon fremstår Sokrates som det fremste eksempelet på en slik mentor.¹⁴ Nansens føljetongartikler synes å knytte an til en lignende idealisme, særlig når han forutsetter skiløperkunsten som en urokkelig, men forsømt, sisteinstans i den nasjonale identiteten. I Nansens syn fører bygdefolket en usannferdig tilværelse. De “ligger i Hi” når de *egentlig* skulle vært på skitur. De bor jo midt i et skiparadis, og de er skapt for å være skiløpere. Trøsten består i at det fantes en tid da de mestret skiløperkunsten, og om skiidretten finner veien tilbake til deres livspraksis, vil de “atter blive Mænd, som de engang har været”. Skiløperkunsten representerer en ubesudlet

---

¹⁴ Platons erkjennelsesteori fremsettes i den sokratiske dialogen *Menon*. I dialogen får Sokrates overbevist Menon om at hvis “sannheten om de ting som er, alltid finnes i vår sjel, så vil sjelen være udødelig. Og det du nå ikke har kunnskap om – det vil si det du ikke husker – det bør du med dristighet gå i gang med å undersøke og gjenerindre” (Platon 2005: 39).

Sannhet som nordmenn en gang har praktisert og elsket. Nå er det Fridtjof Nansens oppgave å få folket til å gjenerindre.

Parallelt med at Nansen poserer som en slags profetskikkelse som skal åpne nordmenns øyne og forkynne den tid som skal komme, gestaltes denne Norskhetens gjenoppdagelse av skiidretten i hans vandrende jeg. Som antydning kan tekstens Nansen-skikkelse med en viss rett også leses som et personifisert kollektiv. Slik kan Nansen bli *både* vekkelsespredikant *og* et vandrende eksempel på denne oppvåkningen. Denne dobbeltheten i karaktertegningen aktiveres allerede ved den hendelsen som motiverer artikkelseriens skitur, nærmere bestemt da Nansen sitter i regnskylllet i Bergen og oppdager at *Norsk Idrætsblad* annonserer for skirennet i Husebybakken:

Det kom over mig som et Lyn fra klar Himmel; Ski og Skiføre var vel det, der for et Øieblik siden var fjernest væk i mine Tanker, nu tog det med en uimodstaaelig Magt, alle de gamle, kjære Minder vaagnede atter som ved et Trylleslag, voxede og drog. [...] Jeg var atter paa Ski, kjendte atter Skibindingen klemme om Foden, følte Blodet rulle gennem Aarene og Vinden bruse forbi Øret under Farten. (s. 101)

Formuleringer som “Lyn fra klar Himmel”, “uimodstaaelig Magt” og “som ved et Trylleslag” antyder alle at det er overjordiske krefter med i spillet: Selve *ideene* griper inn, og Nansen blir en aktør som handler på vegne av metafysiske makter. Slik fremstår skituren nærmest som et påbud fra oven. Unge Fridtjof Nansen får et kall. Men det er ikke bare skiapostelen Nansen som blir kalt ut i skiterrenget. Også Norskhetens forhold til skiløperkunsten skal revitaliseres. At skiløperkunsten for et øyeblikk siden “var fjernest væk i mine Tanker”, etablerer nemlig et slektskap mellom den handlende Nansen og det bygdefolket han gjør seg refleksjoner om på vei til Stalheim: De har begge, for en periode, forsømt skiløpingen. Men gjennom situasjonens guddommelige inngripen blir glemselens slør revet til side og “alle de gamle, kjære Minder vaagnede atter”. Det finnes en høyere mening i at nordmenn skal gå på ski. Utsagn som at han “var atter paa Ski”, og at han “kjendte atter Skibindingen klemme om Foden”, viser dermed ikke bare til den faktiske Nansens dagdrømmerier, men også til Norskheten – inkarnert i den vandrende Nansen – som gjenerindrer skiløperkunsten. Adverbet “atter” markerer nettopp en gjentakelse og etablerer således en forbindelse mellom en ubestemt fortid og artikkelseriens *nå*. Norskheten, personifisert i Fridtjof Nansen, gjenoppdager med andre ord sin ungdoms egenskaper. Før jeg fortsetter lesningen, skal jeg utdype hvordan Norskheten kan sies å være i besittelse av (minnene om) en ungdomstid.

I innføringsverket *Modern European Thought* (1977) skriver den amerikanske idéhistorikeren Franklin L. Baumer om hvordan nasjonalisme – og nasjonalismens

realpolitiske manifestasjon, nasjonalstaten – er en utpreget moderne frembringelse som oppstår i krysningsfeltet mellom det 18. og 19. århundret.¹⁵ Nasjonalismen i sin tidlige fase særkjennes ved forestillingen om “nasjonen som et mektig individ, annerledes fra, men ikke nødvendigvis antagonistisk i forhold til andre nasjoner. Det vil si at romantisk individualisme hovedsakelig uttrykte seg politisk gjennom ideen om nasjonen” (Baumer 1977: 290). Å tenke nasjonen som et individ var en utbredt tendens gjennom modernitetens vorden, og en av denne forestillingens mest eksplisitte talerør finner vi i den tyske filosofen Johann Gottfried von Herder (1744–1803). Herder tok dessuten konsekvensen av den individualiserte nasjonens biologiske konnotasjoner og dyrket forestillingen om at samfunnet også *vokser* slik en organisme utvikler seg over tid:

Herder’s chief contribution to nationalism was the idea of the *Volk*, which in turn was based on his idea of nature. [...] In the course of history, each *Volk* came to have a unique character, or soul (*Geist*), exhibited preeminently in its religion, language, and literature. The *Volk* was not formed by a contract, or by man’s will; it grew, as an organism grows and ultimately becomes a living whole greater than its individual parts. (s. 291)

Denne idéhistoriske bakgrunnen gagnar min analyse på to forskjellige måter. For det første belyser 1800-tallets forestilling om et folks *Geist* den platonske gjenerindringen som Norskheten opplever: Det er den norske *folkesjela* som har erfart skiløperkunsten i en førmoderne æra, og det er disse glemte minnene profeten Nansen skal blåse liv i. For det andre kan man si at når Nansen knytter an til en herdersk dualisme og gir uttrykk for at folket har en sjel, så forutsetter han også en slags kropp. Den idéhistoriske bakgrunnen konkretiserer dermed hvordan Norskheten lar seg tenke som et organisk individ, og som sådan stiller den min allegoriske tolkning i relieff. Som et individ har dessuten Norskheten et livsløp, en barndom, en ungdom, manndom og alderdom. Jeg skal demonstrere hvordan det lar seg gjøre å bestemme omtrentlig hvor i livsløpet den Norskheten som har tatt bolig i Nansens skiløper-jeg befinner seg.

---

¹⁵ *Nasjonalisme* må i denne sammenhengen forstås løsrevet fra de gufne konnotasjonene begrepet kan generere dagligtalen. Den amerikanske nasjonalismeteorikeren Benedict Anderson har med sin studie av nasjonalfølelsen, *Imagined communities. Reflections on the origin and spread of nationalism* (1983), formulert det nasjonalismebegrepet jeg knytter an til i denne oppgaven. Anderson definerer nasjonen som “et forestilt, politisk felleskap [...]”. Det er *forestilt* fordi medlemmene i selv de minste nasjonene bare vil kjenne et fåtall av sine medborgere. De fleste av dem vil aldri møtes, vil aldri ha hørt snakk om hverandre; likevel vil de være i stand til å forestille seg at de er medlemmer av det samme felleskapet” (Anderson 1996: 19). Det nasjonalismebegrepet jeg kommer til å gjøre bruk av, betegner således *forestilte fellesskap* – en måte å forestille seg et samfunn på som ikke uten videre kan brukes synonymt med det 20. århundrets nedrige oppvisninger i hva nasjonalisme (også) kan være.

Stadig på vei til Stalheim legger Nansen plutselig “Mærke til, at der over Veien kunde [...] blive et pent Hop, Lysten til at prøve de gamle Kunster vaagnede med et, atter skulde jeg faa føle denne løftende Følelse ved rigtig at faa svæve” (s. 101). Igjen skildrer Nansen sitt innfall med en oppvåkningsmetafor – lysten til å hoppe på ski “vaagnede”. Nansen retarderer derfor reiseskildringens fremdrift og bevilger seg selv noen hopp i bakken. Han tar i godt med

[...] Fart og saa – hyp, – svæve[r] som en Maage udover. Jo man kjender, der er endnu lidt Saft i de stivnede Lemmer. – Men hvad var det? [...] fra alle Gaardene omkring yrede det ud med forte Tingester, der blev ligesom med et Liv i alt, Unger og Voxne om hverandre, alle skulde de se” (s. 101).

Denne seansen konsoliderer den allegoriske tolkningen. For det låter ikke annet enn besynderlig når den purunge Fridtjof Nansen, som vandrer Sør-Norge på tvers for å delta i et skirenn, skriver at det “er endnu lidt Saft i de stivnede Lemmer”. At Nansen skriver som om han var en gammel mann, indikerer at det ikke bare er den realhistoriske Nansen som hopper: Her er det selveste Norskheten (*Geist*), personifisert i Nansen, som prøver seg. Og Norskheten er, i likhet med det norske *Volk* han representerer, ingen ungdom. Det ligger i nasjonalismens natur at nasjonen og dets folk oppfatter seg selv som gammel. Nasjonalismeforskeren Benedict Anderson kan presisere dette poenget. Han har bemerket at dersom “nasjonalstaten blir sett på som ‘ny’ og ‘historisk’, vil det være viktig for nasjonene å fremstå som urgamle. Enda viktigere vil det være å fremstå som om den har en ubegrenset fremtid” (Anderson 1996: 24). Garantisten for det nasjonales påståtte autentisitet vil alltid bli lokalisert i en fjern fortid. Da for eksempel språkforskeren Ivar Aasen skulle skape et “autentisk” norsk språk, falt beslutningen bestandig på det mest arkaiske alternativet om valget sto mellom to ord. På den samme måten blir Norskheten hos Nansen fremstilt som et godt voksent individ som prøver “de gamle Kunster”. At Norge anno 1884 faktisk må karakteriseres som en ung nasjon, som ikke engang hadde ervervet seg fullstendig selvstendighet, bevitner bare den typiske divergensen mellom en nasjons selvbilde og dens faktiske uttrykk. Allegorien i Aftenposten-artiklene blir derfor et fiktivt element som utstyrrer den moderne skiløperkunsten med et overhistorisk grunnlag. Som sådan bidrar allegorien også til å konstruere Norges nasjonale egenart.

Med sin skihoppoppvisning utretter Nansen dessuten et aldri så lite underverk. Den samme grenda som ble beskrevet som livløs før han begynte å sprette “himmelshøgt i alle Bakkene” (s. 101), våkner nemlig til liv i det samme han tar til å hoppe. Nansen iscenesetter med andre ord en kollektiv oppvåkning ved først å klage over at bygdefolket “ligger i Hi”, for

så å la skihoppingen puste “Liv i alt”. Når den gjennomgående oppvåkningsmetaforikken – som tilsynekommer gjennom den hyppige bruken av verbet “vaagne”, gjerne i kombinasjon med adverbet “atter” – blir supplert av en narrativ oppvåkning på denne måten, får artikkelserien et performativt preg: Det Nansen sier, *skjer* når det sies. Den skientusiasmen Nansen agiterer for på vegne av fremtiden, *utspiller seg* allerede i teksten. Nansen skal få folket til å gjenerindre skiløperkunsten, og folket gjenerindrer blott ved hans ankomst til bygda. På ingen tid hadde det strømmet til folk “fra alle Nabogaardene. Ski og Skibinding var blevene undersøgte paa alle Ender og Bauer” (s. 102). Denne samtidigheten mellom profeti og virkeliggjørelse lot seg som illustrert også påvise i artikkelseriens handlende Nansen-skikkelse: Nansen fremstår både som en profet som skal bevirke folkets gjenerindring, og som Norskheten som revitaliserer de “gamle Minder” og “de gamle Kunster” i egen person.

Å promotere den moderne skiløperkunsten ved hjelp av gjenoppstandelses- og oppvåkningsmetaforikk er i det hele tatt en retorisk tilbøyelighet i Nansens samtid. I *Haandbog i skiløbning* (1893) beskriver for eksempel Laurentius Urdahl den moderne skiidrettens tilblivelse som en “Gjenopblussen” (Urdahl 1993: 81). I *Dølen*, ukeavisa som Aasmund Olavsson Vinje redigerte og utga fra 1858 til 1870, heter det i en av Vinjes artikler at “Skidløyping vaknar nu som ein og annan Leiken up atter. Det er denne gode Tanken i denne nyare Tid, at den meir og meir fær Auga for mangt af det Gamle, som var betre en Mange for ei Tid trudde” (Vinje 1972: 11). Både Urdahl, Vinje og Nansen gir således uttrykk for den samme nasjonalistiske atavismen – forestillingen om at forsvunne egenskaper dukker opp hos senere slektsledd. I stedet for å profilere skiidretten som et nytt og moderne fenomen, fremstiller de den som steingammel, og som sådan ekte. I Nansens føljetongartikler blir denne temporale logikken konkretisert ved at den nedfeller seg i karaktertegningen. I Nansens figur *gjenoppdager* vitterlig Norskheten egenskaper den mestret for lenge siden. Slik presenteres skiidretten som en urnorsk aktivitet som har blitt forsømt, men som nå, med hjelp fra Nansen, er i ferd med å våkne opp igjen. Selvfremstillingen er med andre ord ikke snau.

Intertekstualitet som klang av det norske

Etter å ha hoppet seg ferdig oppsøker Nansen en av de omkringliggende gårdene i håp om å få en slurk melk. Her kommer han i snakk med en av bøndene:

“Hvad heder denne Gaarden her da?” “Han har nok staat paa Ski før den Karen!”
Goddag Mand Øxeskaft, men fik prøve paa igjen. “Hvor langt kan det være igjen til Gudvangen naa da?” “Aa er’n ifra den Karen da?” Det var fortvivlende, bedst at gaa

lige paa Sagen. “Tror du det var mulig at faa en Draape Melk her?” “Det var jille Ski, han hadde den Karen, aa er dem gjort a dem da?” (s. 102)

Noe av det eneste som ikke er til å misforstå ved denne samtalen – som vel må sies å fortone seg som et kommunikativt sammenbrudd –, er bondens iver og vilje til å lære mer om skiene. Slik kan han leses som et av Nansens redskaper for å iscenesette begeistring og nysgjerrighet. Samtidig er det heller ikke til å ta feil av at Nansen igjen har latt sin tekst bli smittet av annen litteratur. Frasen “Goddag Mand Øxeskaft” er ikke Nansens eget språk. Den utgjør tittelen på et kort folkeeventyr vi finner hos Asbjørnsen og Moe, en tekststubb som handler om en tunghørt fergemann (Asbjørnsen 1871: 166). Nansen er med andre ord frempå og alluderer igjen. Og nok en gang fungerer allusjonen som et penselstrøk på Nansens selvportrettering: Denne gangen får Nansen-skikkelsen enda en injeksjon av det norske. På 1800-tallet inngår nemlig folkeeventyrene blant de kulturelle formene som har blitt løftet frem som et nasjonalt symbol av den urbane overklassen (Hylland Eriksen 2002: 100–02). Eventyrene ble oppfattet som det norske av det norske. Folkeeventyrene er selve nasjonallitteraturen i et nøtteskall. Med allusjonen til “‘Goddag, Mand!’ – ‘Øxeskaft’” signaliserer Nansen at Norges mest nasjonale kulturform er en internalisert del av hans vandrende jeg. Folkeeventyrene sitter som en ryggmargsrefleks. I kraft av å reagere som en eventyrfigur fremstår han tydeligere som personifikasjonen av (det som forstås som) en norsk væremåte. Allusjonen til Asbjørnsen og Moe aksentuerer derfor det nasjonale ved artikkelseriens skiløperfigur og bidrar således til å mane frem Norskheten som handlende figur.

Men folkeeventyrene har trolig satt avtrykk på artikkelserien på også andre måter. Etter at Nansen har fått i seg litt melk, blir han mønstret “fra Top til Taa; Spørgsmaal var der heller ikke vondt om. Jeg besvarede imidlertid blot de aller uundgaaeligste, fik Skierne paa og strøg fra dem op gjennem Bakken” (s. 102). Til forskjell fra allusjonen til “‘Goddag, Mand!’ – ‘Øxeskaft’” byr ikke dette sitatet på en beviselig referanse til annen litteratur. Her fremstår forbindelsen til folkeeventyrene som en *klang*: At Nansen “strøg fra dem” låter nemlig som et slags ekko fra Asbjørnsen og Moe, der Askeladden gjerne “stryker på dør”. Eventyridiomer *farger* Nansens prosa. En slik litterær relasjon kan ikke lenger betegnes som en allusjon. Vi kan nemlig ikke vite om Nansen lar sitt handlende jeg oppføre seg som en åndsfrende av Askeladden med overlegg eller ikke. Vi kan bare konstatere at det finnes en parallell, og at den bidrar til å *fornorske* tekstens skiløper. I kapittel 2 skal jeg ta relasjonen mellom Nansens tekster og eventyrene i nærmere øyesyn. Derfor skal jeg ikke forfølge problematikken lenger i denne omgang. Når jeg allikevel har gitt en forsmak ved å antyde hvordan folkeeventyrene

setter spor i Nansens stil, er det for å sirkle inn et symptom på den språktilstanden som kan diagnostiseres med begrepet *intertekstualitet*. Prefikset “inter-” betyr “mellom”. Når intertekstbegrepet danner innfallsvinkelen for en analyse, blir en fortolkningsmessig konsekvens at man ikke kan destillere ut en isolert betydning fra en tekst, men at en teksts mening snarere oppstår i *relasjonene* til andre tekster. Etter å ha gitt et resymé av artikkelseriens klimaks, skal jeg derfor vise hvordan artikkelserien kan formidle en bestemt type mening om den stilles sammen med, og leses i lys av, et knippe andre tekster.

Nansens “Glimt af Evigheden”

På vei hjem til Bergen beveger Nansen seg etter hvert inn i en nokså prekær situasjon: Litt etter litt går det opp for ham at han er på ville veier. Han har altså ikke bare “forregnet [s]ig saa rent skammelig paa Tiden” (s. 111) – han har også feilberegnet geografien, rommet: “Det mørknede allerede stærkt, klokken nærmede sig 6, Stjernerne tittede en for en frem og lyste sitrende fra det dæmrende Himmelhvælv. Jeg [...] speidede og speidede, men saa ikke andet end Sne, og Sne og blot Sne [...]. Det hele forekom mig som forhexet” (s. 111). I mørket og den skarpe fjellvinden har han ikke annet valg enn å grave seg ned i snøen. Dessuten var det jo sengetid, “og det kunde saamen ogsaa være paa Tide, efterat have været stadig paa Benene siden Klokken 3 om Morgen” (s. 111). Til tross for – eller snarere *på grunn av* – de ugjestmilde omgivelsene har ikke Nansen noe problem med å sovne.

Litt utpå natta våkner Nansen av at “det var litt koldt paa Benene” (s. 111) og beslutter at han “kunde da ligesaa godt atter fortsætte, men hvorhen?” (s. 111). Slik ender den tredje av de i alt fire føljetongartiklene, mens spenningskurven peker rett til værs. Nansen innleder den fjerde og siste artikkelen med å gjenta at han er på avveie: “Skierne kom igjen paa [...], men hvor skulde jeg tage Veien hen?” (s. 113). Han innser at det ville vært “bedst at komme helt op paa den Top der foran, herfra vilde jeg visselig kunne faa fuld Klarhed over Vidden” (s. 113). Nansen strever for å komme opp i høyden for å orientere seg, og resultatet er – i protestantismens ånd – slitet verdt. For “Havde det end kostet meget at naa op, saa havde jeg ogsaa Gjengjæld for det mangedobbelte. Skulde man ofre Livet for et Syn, da maatte det været dette, noget, der greb mere vældigt, noget, der slig med et bragte en til at glemme sig selv og alt, har jeg aldrig oplevet” (s. 113). Fra denne fjelltoppen slår Nansen over i lange beskrivelser av sitt panorama. Skarpe fjelltopper på alle kanter så langt øyet rekker i måneskinnet. Månens “rolige, mildnende Glans, spillede, glitrede paa Isskavlene, funkled i Sneen” (s. 113), og takket være karakteristiske landemerker gjenvinner Nansen oversikten:

“Ret i Øst, ikke langt borte, hævde Hallingskarven sine hvælvede, mægtige Masser, fjernt mod Syd glitrede og blinkede Hardangerjøkulen [...], og der i Vest hævde sig skarpt og kvast mod Himmelbrynet et Fjeld, det maatte være Vosseskavlen” (s. 113), og over den skal Nansens rute gå.

Selv om Nansen fra sin utkikkspost har retningen omtrentlig på plass, innser han at det vil være “bedst at vente her til Dagen bryder frem og kaster fuldt Lys over det hele,” slik at han “med Sikkerhed kan afgjøre Veien” (s. 113) før han går videre: “Atter grov jeg mig derfor ned i Sneen og sov et Par Timer” (s. 113). Etter en sårt tiltrengt blund står han opp og fortsetter å la seg overvelde av utsikten. Ja, når dagen har grydd såpass at han egentlig kan legge i vei, begynner han til og med å nøle, for “det var for storartet dette Naturspil til at kunne forlades, bedst at sette sig ned” (s. 113). Slik oppstår det en rast også i fortellingens fremdrift, mens teksten slår over i et mer romlig fremstillingsmodus der Nansen øser på med nye beskrivelser av hva han ser fra sin hvilepost: “Endelig kom Solen, en klar Straale rullede gjennom Rummet, streifede hen over Vidden og kyssede Topperne, saa brød et helt Straalehav udover og indhyllede det Hele i sin Farveglød, Tinderne ragede op og rødnedes, Skavlkammerne farvedes og blinkede, Dalene hvilte i sine kolde Skygger” (s. 113). Deretter slår fremstillingen over i nok en ny modus, løsrevet fra fortellingens tid og rom: kommentaren. Og det er en særst interessant kommentar:

[...] – jo sandelig dette, det kan kaldes et Syn, man betages Veiret, man smelter hen, blir til intet, gaar over i, føler og lever med Naturen, kjender andre Magter, løftes mod uanede Verdener, ser ligesom et Glimt af Evigheden. – Og har man engang havt og fuldt ud følt sligt et Øieblik, da glemmes det aldrig; man er som den bergtagne, har skuet ind i Naturens Mysterium, Fjeldhulderen har præget sit Mærke i ens Sind, og siden længes man ofte, ofte tilbage. (s. 113)

Nansens gjengivelse av opplevelsen i morgenstunden levner liten tvil om at den fortøner seg som en epifani. Det kan nesten virke som om han har klatret like inn i en eterisk sfære. Med denne sublime opplevelsen får artikkelserien dessuten en gjennomført komposisjon. Som illustrert ovenfor åpner den første artikkelen med at Nansen og Norskheten blir lokket vekk fra Bergen og ut i skisporet av en “uimodstaaelig Magt” (s. 101). I den siste artikkelen figurerer igjen disse “andre Magter”. Nansen og Norskheten har blitt kalt ut fra byen og opp på høyfjellet, og i den angjeldende scenen konfronteres de på ny med de kreftene som initierte skituren. En tolkning av denne klimaksscenen er tjent med en innledende presentasjon av hvordan hendelsen bygger på tradisjoner og handlingsmønstre som har blitt utformet i tidligere litteratur.

Ekkoet i fjellet: tindebestigning som litterært motiv

Fridtjof Nansen er på ingen måte den første skribenten som sidestiller tindebestigning med åpenbaringer av ulik art. Å få et klarsyn etter å ha besteget et fjell er en topos: et litterært motiv som stadig har gått igjen, helt fra den eldste litteraturen. At de greske gudene har sitt tilholdssted over skyene på den ruvende Olympen, illustrerer hvordan *fjellet* har lange tradisjoner for å assosieres med høyere makter. Også i Det gamle testamente ble fjellets fysiske nærhet til himmelen utnyttet ved flere anledninger. Profeten Moses mottok for eksempel ikke Jahves steintavler i noe slettelandskap, men på Sinai-fjellet (2 Mos 34). En annen forekomst av dette motivet er Moria – høydedraget hvor Abraham bringer sin sønn, Isak, for å ofre ham til Gud. Etter at Jahve har grepet inn i handlingen og forhindre Abraham i å fyllbyrde barnedrapet, heter det at “Abraham kalte dette stedet ‘Herren ser’. Og den dag i dag sier de: ‘På fjellet hvor Herren lar seg se’” (1 Mos 22, 14). I vestlig litteraturhistorie fremstår fjellet som et sted der man både *kan se* og *bli sett*.

Hvordan fjellet fungerer som en litterær arena for både utsikt og innsikt, lar seg illustrere med den italienske renessansepoeten Francesco Petrarca. I 1336 skal han, inspirert av den romerske historikeren Livius’ skildring av Filip av Makedonias bestigning av Haimos-fjellet på 300-tallet f. Kr., ha klatret opp det 2000 meter høye Mont Ventoux i Provence. Petrarcas fjelltur kan med andre ord forstås som en *imitatio veterum*: ekskursjonen er motivert av et ønske om å imitere de antikke, litterære mestrene (Butenschøn 2005: 10). Etter at utflukten er overstått, skriver Petrarca en selvransakende beretning om sin fjelltur. Først forteller han begeistret om *utsikten* fra fjelltoppen, om hvordan han “retter blikket mot Italia” som han “lengter sånn etter” (Petrarca 1997: 157),¹⁶ og kan se “alt helt tydelig” (s. 158).¹⁷ Italia ligger til skue under poetens føtter, og der hviler den antikke storhetstiden som skal gjenfødres. Den italienske renessansen kan begynne.

Dernest slår tindebestigningen over i *innsikten*. Petrarca bærer alltid med seg et eksemplar av Augustins *Bekjennelser*, og slik Augustins omvendelse inntreffer idet han slår opp i Paulus, rydder Petrarca en svikefull oppfatning av banen ved å slå opp i Augustin. Han anfører følgende allusjon: “Og menneskene går ut og beundrer de høye fjell og havets veldige bølger og elvenes mektige fossefall og oseanets utstrekning og stjernenes kretsløp, og seg selv forbigår de” (s. 159, jf. Augustin, *Conf.* 10.8.15).¹⁸ Augustin får Petrarca til å erkjenne at hans

---

¹⁶ Min oversettelse: “Dirigo dehinc oculorum radios ad partes italicas, quo magis inclinatus animus”

¹⁷ Min oversettelse: “praeclarissime videbantur”

¹⁸ Min oversettelse: “Et eunt homines admirari alta montium et ingentes fluctus maris et latissimos lapsus fluminum et oceani ambitum et giros siderum, et relinquunt se ipsos.”

begjær etter den ytre verden har gått på akkord med den indre og egentlige virkeligheten. Poeten blir gretten. Han innser at “ingenting unntatt sjelen er beundringsverdig. I sin storhet finner den ikke noe stort utenfor seg selv. Da jeg dermed hadde sett nok av fjellet, vendte jeg mitt indre øye innover i meg selv, og fra da av var det ingen som hørte meg si ett ord før vi var kommet helt ned” (s. 159).¹⁹ Petrarca klatrer ned fjellet i taushet etter å ha innsett sin villfarelse i høyden. Foruten å fremstå som en beretning om å vinne sann erkjennelse i høyden, har Petrarcas fjellprosa en parallell til Fridtjof Nansens føljetongartikler i begjæret etter å vekke en fordums storhet til live. Slik Petrarca følger de antikke mestrenes eksempel, vandrer Nansen i kong Sverres fotspor. Også Nansen har et arkaisk forelegg. Nansens og Petrarcas høyfjellsnarrativer griper altså inn i hverandre, slik Petrarca i sin tur griper inn i Augustins bekjennelser. Vi har med andre ord å gjøre med et intertekstuel ekko i fjellet.

Men det kanskje mest kjente fjellklatrermotivet fra den italienske renessansen forekommer i Dantes *Guddommelige komedie*. Det er fort gjort å glemme at Dantes mesterverk fra 1300-tallet har både vandringen og tindebestigningen som sin narrative drivfjær. Selve historien er velkjent og et handlingsreferat overflødig – jeg skal begrense meg til én setning: Diktverket handler om hvordan pilegrimen Dante vandrer gjennom de tre katolske dødsrikene – helvetet, skjærsilden (som i middelalderens katolske verdensbilde er et *fjell* som stikker ut fra jordens underside) og paradiset – og hvordan han ved vandringens ende får et glimt av sin skaper og strever med umuligheten av å gjengi dette synet i ord. Lest som en beretning om en tindebestigning med påfølgende åpenbaring har Dantes *Guddommelige komedie* flere likheter med Nansens artikkelserie. Derfor kan Dante benyttes som kontrastflate for å tydeliggjøre det foreliggende mønsteret Nansen tar i bruk, samt for å stille Nansens epifani i relieff.

Helvetes første sang i Dantes epos begynner med følgende tersin: “Midtvejs på vores vandring gennem livet / befandt jeg mig i mørke, dybe skove, / forvildet fra den vej jeg burde følge” (Dante 2001: 43). Dante har altså et problem som slekter på den prekære situasjonen som Nansen befinner seg i: Det er mørkt, og han har gått seg vill. Vi vet av Dantes brev til sin velgjører Can Grande della Scala – et brev som kan betraktes som en inngående lerveiledning for *Komedien* – at et av diktets fire intenderte betydningsnivåer er *det moralske*. Når Dante befinner seg på ville veier betyr det altså, blant annet, at han ikke kan vise til en slik livsførsel som han burde. Dante lever et daddelverdige liv: “[...] så meget

---

¹⁹ Min oversettelse: “nichil preter animum esse mirabile, cui magno nichil est magnum. Tunc vero montem satis vidi contentus, in me ipsum interiores oculos reflexi, et ex illa hora non fuit qui me loquentem audiret donec ad ima pervenimus.”

tynged søvnen mig den gang jeg / forlod den sande vej, og kom på vildspor” (s. 43). Mot Norskheten, som er personifisert i den vandrende Nansen, kan en rette den samme anklagen – i alle fall fra den fortellende Nansens perspektiv: Nordmenn fremstår ikke som det skiløperfolket de *burde* ha fremstått som. I likhet med Dante benytter også Nansen *søvn* som en metafor på usannferdig livsførsel. Tydeligst fremgår dette av at bygdefolket “ligger i Hi” (s. 101), og av oppvåkningsbegjæret som syder i fortellingen. Norskheten har, i likhet med den vandrende Dante, vært innhyllet i en slags døs. Mens Dantes synd er av en religiøs art, består Norskhetens misgjerning i å ha forsømt skiløperkunsten. Den ulike forseelsen til tross: resepten er den samme. For når Dante treffer på sitt dikterforbilde og sin veileder Vergil, spør den romerske dikteren: “[...] sig hvorfor du flygter ned mot mørket / i stedet for at stige op ad bjerget / hvor hver en glæde har sit hjem og udspring?” (s. 45). Jeg skal lede oppmerksomheten mot noen utsagn i Nansens artikkelserie for å illustrere hvordan den rommer et ekko av Vergils moral.

Da Nansen våkner opp til silkeføre på vei til Stalheim, utbryter han at “dette var vel andet til Liv end at ligge i Bergen i Vaskevand og Bløde” (s. 101). Denne begeistringen over å komme seg vekk fra byen avdekker et aksiom i Nansens reiseskildring: Dikotomien mellom sivilisasjon og utmark – en variant av den (tilsynelatende) binære opposisjonen mellom natur og kultur. Denne motsetningen kommer enda kraftigere til uttrykk idet Nansen begynner hjemreisen fra Krøderen mot Voss og selve opptakten til den epifaniske morgenstunden han snart skal oppleve:

Atter laa da Hovedstaden med alt sit brogede Liv og Tummel bag, tilbage stundede jeg igjen mod mine frie Fjelde; men Dansemusiken fra sidste Kveld ringede endnu i Ørerne og lod Minderne, gamle og nye, et for et passere frem for Erindringens dvælende Blik. Aftenvinden legede om Panden, den bragte den første forfriskende Hilsen fra Fjeldet. Hvilken Overgang! Hvilken skrigende Forskjel mellem dette Liv, jeg vendte mig mod, og det, jeg netop havde forladt. [...] hvor fredligt her var, hvor stille, lunt flyder ikke Livet hen her i Naturens Skjød, – ensformigt maaske, men [...] ingen Hulhed, ingen skjærende Disharmomier, det er enkelt og simpelt som Naturen selv. (s. 109)

Nansen forteller videre om hvordan venner og kjente i Kristiania frarådet ham å gå på ski hjem. Snøen var jo smeltet. Men, som Nansen skriver, han er vant til å finne frem på sine ski, “og Svaret bliver derfor altid til sig selv og til andre det samme. ‘Aa pyt, det lager sig nok, i Høiden er der Sne’. Ja, i Høiden der er Sne, did er det vi stævner, mod Fjeldet!” (s. 109). Vi-et i den siste setningen minner om at det ikke bare er den vandrende Nansen som stevner mot fjellet, men også et individualisert kollektiv – Norskheten. Med de anførte sitatene insisterer

Nansen på at fjellet representerer noe renere, noe mer opprinnelig og ekte enn det kultiverte bylivet. Teksten tilkjenner den samme overbevisningen som finnes hos Dante, anskueliggjort med Vergils retoriske spørsmål ovenfor: Det ubesudlede liv har sitt tilholdssted i høyden.

Nansens artikkelserie kan leses som en sekularisert variant av fjell-epifani-motivet. Riktignok viderefører Nansen tradisjonens religiøse åpenbaringsretorikk når han “kjender andre Magter, løftes mod uanede Verdener” og ser “et Glimt af Evigheden” (s. 113). Men de “Magter” og “Verdener” som Nansen føler på kroppen, fremstår som “andre” og “uanede”, primært i kontrast til det siviliserte bylivet han har vendt ryggen til, og ikke nødvendigvis i motsetning til en dennesidig tilværelse som sådan. På skiturens høydepunkt konfronteres Nansen med det *sanne* ved tilværelsen, i motsetning til det fremmedgjorte livet i “de myldrende Byer, disse Drivhuse for al Unatur og Usandhed” (s. 106). Fjellet oppleves som et pusterom fra storbyens elendighet, “man smelter hen, blir til intet, gaar over i, føler og lever med Naturen” (s. 113). Skiløperen *blir* natur. Nansens opptatthet av antitesen mellom friluftslivet og en urban tilværelse kan kontekstualiseres av Rune Slagstad. Med referanse til Dantes samtidige Giovanni Boccaccio og hans *Decamerone* diskuterer Slagstad forestillingen om naturen som redning fra den moderne sivilisasjonens jammer. Her påpeker han at det “middelalderske romantiske motiv om byens kunstige unatur versus naturlandskapets ukunstlede orden var et gjennomgående motiv i det moderne Norge fra Hansteen og Asbjørnsen via Nansen til Tranmæl og Gerhardsen” (Slagstad 2008: 238). Nansens allusjon til Prodikos’ fabel om Herakles ved skilleveien, som jeg kommenterte tidligere, kan også tolkes som et uttrykk for et slikt motsetningsforhold mellom natur og kultur. Om Dyden og Lasten som oppsøker Herakles, heter det at den ene “så edel ut; hennes legeme var skinnende rent, hun så tuktig ned for seg, hennes holdning var ærbar, hennes drakt hvit” (Xenofon 1967: 43), mens den andre “var sminket så at hennes hud virket mer rød og hvit enn den virkelig var, hun kneiset for å virke høyere, hennes øyne var vidt oppslått, hennes drakt gjennomsiktig” (s. 43). Dyden representerer det *naturlige*, rene og ekte, mens den sminkede Lasten som forstiller seg representer kulturen og sivilisasjonen. Natur–kultur-dikotomien er altså en del av Herakles dilemma. Når den vandrende Nansen følger Dydens vei, den tyngste, sier derfor ikke valget bare noe om hans protestantiske skiløperideal, men også noe om styrkeforholdet mellom hans natur- og kulturbegrep.

Den allegoriske tolkningen av den vandrende Nansen sekulariserer fjellklatrermotivet ytterligere. Ledende teorier om nasjonalismens tilblivelse hevder gjerne at nasjonen

viderefører religiøse forestillinger som har blitt gjendrevet gjennom modernitetens fremvekst (Anderson 1996: 24). Eksempelvis skriver Rune Slagstad at de “nasjonalt forestilte fellesskap supplerte, eventuelt kompenserte, det religiøst forestilte fellesskap” (Slagstad 2008: 276). Man har derfor grunn til å formode at *det nasjonale* i Nansens reiseskildring erstatter mye av den funksjonen *det religiøse* hadde for det samme motivet hos Dante. Når Nansen bestiger fjellet for å “faa fuld Klarhed over Vidden” (s. 113), kan den fulle “Klarhed” godt forstås som et ønske fra Norskheten side om å *avklare* forholdet mellom seg selv og vidda. En slik allegorisk tolkning underbygges av den fødselsmetaforikken som preger hele klimaksscenen. For Norskheten, personifisert i den vandrende Nansen, våkner nemlig fra en *snøhule*. Og ikke bare én gang, men *to*. Litteraturvitenskapelig forskningstradisjon, gjerne med et freudiansk tilsnitt, har ved talløse anledninger lest hulemotiver som billedlige fostertilværelser, og oppstigningen fra hulen som en (gjen)fødsel. Også hos Nansen kan snøhulen tolkes som en metaforisk livmor. Bildet betyr dermed at Norskheten er født og skapt av snø og vinter, at vidda er dens mor og virkelige hjem. Slik uttrykker Nansens litterære teknikker en forestilling Olav Christensen finner karakteristisk for nasjonaliseringen av skiløperkunsten, nemlig at ute “i vinternaturen var nordmannen som hjemme, han var skapt av den og for den” (Christensen 1993: 80). At den metaforiske fødselen repeteres ved at Norskheten våkner *to* ganger fra sin snølivmor, forsterker dessuten oppvåkningens ikke-tilfeldige samtidighet med Nansens natur-epifani: Norskhetens fødsel sammenfaller med fjellets totale triumf i fortellingen. Interessant nok har for øvrig ordene *natur* og *nasjon* felles rot i det latinske *natus*, som betyr *født*.²⁰

Hittil har jeg sitert fra *Den guddommelige komediens* første sang. For å runde av analysen skal jeg lede oppmerksomheten mot den sangen som *avslutter* Dantes diktverk. Dermed får jeg illustrert at klimaksscenen i Nansens føljetongartikler faktisk lar seg lese som en kondensert versjon av det narrative rammeverket i *Den guddommelige komedien*. En jevnføring av kulminasjonshendelsene hos Dante og Nansen kan dessuten klargjøre hva Nansens syn består i.

---

²⁰ I beskrivelsen av Norskhetens fostertilstand under snødekket finner Nansen det atter beleilig å alludere til Holger Drachmann. Denne gangen fletter han inn en verselinje fra diktet “Nat”, som i likhet med “Beethoven” er å finne i *Dybe Streng*: Norskheten “drømte og sov ‘en Søvn saa kysk som Nattens hvide Sne’” (s. 111). Nansens bruk av Drachmanns høystemte søvnskildring illustrerer hvordan tekstens nasjonalistiske logikk fyller et fenomen som tidligere rommet religiøse forestillinger. Med adjektivet “kysk” fremstår nemlig Norskhetens metaforiske høyfjellsnedkomst som en jomfrufødsel. Allusjonen underbygger derfor argumentet om at Nansen omarbeider religiøst ladde litterære motiver og benytter dem i et nasjonalt øyemed.

For i likhet med Dante som ender i “evighedens lysvæld” (s. 457), avslutter også Nansen sin oppstigning i et strålehav. Som det fremgikk av mitt sammendrag ovenfor, tyr Nansen hyppig til lysmetaforer når han skildrer sin epifaniske morgenstund. Det “glitrede paa Isskavlene, funkede i Sneen”, fjellene “blinkede” og med soloppgangen bryter dagen ut i et “Straalehav” som “indhyllede det Hele i sin Farveglød” (alle sitater s. 113). Verken Dante eller Nansen kan glane seg mette på det intense lysveldet. De forsøker begge å hale ut øyeblikket. For å forlenge stunden setter Nansen seg endatil ned – utsikten oppleves rett og slett som for storslått “til at kunde forlades” (s. 113). Dantes utsettelsesstrategi består i å la seg eksponere for lyset så lenge at han blir *ett* med sitt syn: “Så stærkt var vistnok dette lys jeg udholdt / at jeg, om jeg et øjeblik var veget / derfra med øjnene, var blevet blændet. / Og jeg erindrer at jeg derfor voved / at udholde det længer, til mit blik blev / forenet med det grænseløse væsen” (s. 458). En tilsvarende sammensmeltning mellom betrakter og det betraktede inntreffer også hos Nansen, som “smelter hen, blir til intet, gaar over i, føler og lever med Naturen” (s. 113). Mens Dante i det anførte sitatet løser seg opp i sin skaper, smelter Nansen sammen med naturen. I begge tilfeller har vi å gjøre med en transcendental, selvutslettende hendelse. Dantes transcendens er en overskridelse av det sanselige, en bevegelse mot altets siste instans. Nansen gjør bruk av det samme motivet og de samme lysmetaforene, men hans overskridelse fremstår som mer horisontal: Fridtjof Nansen og Norskheten transcenderer *mot* naturen.

Om å forkynne skikulturens komme

Den profane sakraliteten ved Nansens opplevelse lar meg presisere hvordan føljetongartiklenes *friluftsliv* skiller seg fra den høyfjellstilværelsen som leveres i Henrik Ibsens “På vidderne”. Siste strofe i Ibsens dikt lyder: “Nu er jeg stålsat, jeg følger det bud, / der byder i højden at vandre! / Mit lavlandsliv har jeg levet ud; / heroppe på vidden er frihed og Gud, / dernede famler de andre” (Ibsen 1882: 130). Ibsen forholder seg helt åpenbart til den samme litterære tradisjonen som både Dante og Nansen. Diktets lyriske jeg lever et uforfalsket liv “i højden”. Men i kraft av å aksentuere viddas nærhet til Gud slekter Ibsens høyfjellsmotiv mer på Dantes *Guddommelige komedie* enn på Fridtjof Nansens skiløperprosa. Nansen sekulariserer det samme motivet gjennom å nasjonalisere det. En konsekvens av Nansens dialog med Ibsens “På vidderne” og dets tindebestigermotiv blir derfor at *friluftslivet* fornorskes. Hos Nansen avklarer Norskheten sitt forhold til vidda. Noe slikt skjer ikke hos Ibsen.

Denne litterære kampen om friluftslivets innhold kan forklares med en av Rune Slagstads analyser av hvordan nasjonalismen et stykke på vei kompenserte for de førmoderne religiøse felleskap:

Et økende emosjonelt-rituelt tomrom ble fylt med nasjon – nasjonal retorikk, kultur og institusjon. En ny nasjon med indre rivninger søkte kollektive symboler med forankring i nasjonal egenart. Idretten, ikke minst naturidrettene ski og skøyter, fikk en kulturelt identitetsskapende kraft. Skisporten var en kulturell praksis, der tidligere lokale orienteringer ble løftet til et nasjonalt nivå – til en nasjonal kultur. (s. 276)

Fridtjof Nansens føljetongartikler fra 1884 kan leses som en litterær manifestasjon av denne idéhistoriske dreiningen. Artiklenes litterære teknikker blottstiller hvordan den nasjonaliserte skiløperkunsten trenger seg inn på religionens domene. Eksempelvis reaktiverer Nansen et foreliggende litterært mønster som gjennom hele den vestlige litteraturhistorien har blitt brukt til å formidle religiøs åpenbaring. Men hos Nansen må den sakrale innsikten vike. I stedet benytter han denne litterære tradisjonen for å forkynne den nasjonaliserte skiløperens (gjen)oppstandelse.

Samtidig som skipropheten Nansen forkynner den nasjonale skikulturens komme, fremstår han altså som denne renessansen i egen person. Som “et Lyn fra klar Himmel” (s. 101) hjemsøker skiløperkunsten hans litterære jeg. Slik makter Nansen å tilsløre sin personlige agenda. Han misjonerer *på vegne av* skiløperkunsten, ikke sin egen tolkning av den. Han er den ubesudlede skikulturens talerør. En slik litterær selvfremstilling går selvsagt hånd i hånd med Nansens retoriske strategier. Med de fire Aftenposten-artiklene blir den borgerlige offentligheten presentert med en Fridtjof Nansen som, på tross av å være ukjent, fremstår som interessant nok til å lytte til. Han introduserer seg selv med tilstrekkelig kraft, bravur og innsikt om skiløperkunsten til å bli tatt alvorlig. Nansens litterære teknikker bygger derfor opp under hans *etos*. I *Om retorikken* forklarer Aristoteles *etos* som et overtalelsesmiddel beroende på talerens karakter. Han hevder at talerens “personlighet gjør seg gjeldende når talen fremføres slik at den gjør taleren troverdig. Vi fester nemlig lettere og raskere tiltro til hederlige personer. Dette gjelder generelt i alle situasjoner, men i fullt monn i saker hvor det ikke hersker visshet, men gis rom for tvil” (Aristoteles 2002: 46–47). Er det noe som med sikkerhet kan fastslås om det sene 1800-tallets offentlige samtale om skiløperkunsten, så er det at den ikke domineres av visshet, og at debatten skaper rom for tvil. Dermed blir det særs viktig å beherske språklige teknikker for danne et gunstig bilde av den som fører ordet. Med min analyse har jeg demonstrert hvordan Fridtjof Nansen mestrer denne kunsten. Derfor blir det plausibelt å hevde at uten sine litterære og retoriske evner ville

Nansen neppe ha øvet den innflytelsen han gjorde under den moderne skiidrettens tilblivelse – eller i norsk polarhistorisk og politisk sammenheng, for den saks skyld. Litterære grep og strategier inngår blant de formgivende kreftene i den offentlige samtalen som etablerte og agiterte for den moderne skiløperkunsten. Det er Fridtjof Nansens første omfattende skiløpernarrativ, føljetongartiklene fra 1884, et glimrende eksempel på.

3. Skiløperkunstens mål og mening

På ski over Grønland: tidligere forskning og valg av utgave

Fridtjof Nansens grønlandsekspedisjon høsten 1888 markerer hans definitive gjennombrudd som vitenskapsmann, nasjonalt ikon, skiløper og forfatter. I kjølvannet av grønlandsferden er avisene fulle av Nansen-stoff, og hans debutbok *Paa Ski over Grønland* (1890) selger som varmt hvetebrød.²¹ Boka høster dessuten lovord fra kritikerkorpset. I forfatter og litteraturkritiker Mathilde Schjølts “Smaasnak om bøger” i *Nylænde*, et tidsskrift utgitt av *Norsk Kvindesagsforening*, heter det at til “alle en opdagers egenskaber har dr. Nansen vist sig at føie, hvad man ikke kunde have nogen ret til at vente, et virkeligt literært talent, saa bogen er bleven ligesaa vellykket, ligesaa frisk, kjæk og freidig som *daaden selv*” (Schjøtt 1891: 231). Også Aftenposten mottar boka med klappsalver – både i sin egen anmeldelse og når de, den 20. mai 1891, gjengir følgende panegyriske utsagn fra den tyske resepsjonen av *Paa Ski over Grønland*: “Hele den norske Nation kan man ønske til Lykke med et saadant litterært Klenodie.”

De litterære kvalitetene kan regnes blant årsakene til at *Paa Ski over Grønland* er den av Nansens bøker som oftest har blitt gjort til gjenstand for litteraturfaglig interesse. Senest sommeren 2007 ble det slått et slag for bokas litterære verdier: En jury tilknyttet Norsk Litteraturfestival på Lillehammer presenterte et forslag til en ny norsk kanon, og *Paa Ski over Grønland* var et av verkene som ble funnet verdig en plass på lista.²² Et av jurymedlemmene, litteraturprofessoren Henning Howlid Wærp, står med artikkelen “Våre lengslers mål” (2007) bak den mest omfattende studien av boka. I denne artikkelen gjør Wærp blant annet rede for tidligere forskning på Nansens grønlandsbok. Det er ikke snakk om noen omfattende

---

²¹ Både forfatteren Tor Bomann-Larsen og litteraturprofessor Henning Howlid Wærp gjør bruk av Knut Hamsuns *Sult*, som også ble utgitt i 1890, for å gi et komparativt eksempel på den formidabelt velvillige mottakelsen av Nansens debutbok. Wærp skriver at mens “*Sult* ble trykt i 2000 eksemplarer – og så sent som i 1897 fortsatt hadde et restopplag på rundt fem hundre – ble Nansens bok trykt i 6621 eksemplarer som straks ble revet bort” (Wærp 2007: 97). Se også Bomann-Larsens *Den evige sne* (1993: 29).

²² Juryen bestod av Liv Blikrud, Inger Bråtveit, Ane Farsethås, Ragnar Hovland, Jan Kjærstad, Janike Kampevold Larsen, Audun Lindholm, Marta Norheim, Eirik Vassenden og Henning Howlid Wærp.

litteraturfaglig forskningstradisjon; boka har i størst grad fått oppmerksomhet i polarhistoriske undersøkelser og i kulturstudier som gransker konstruksjonen av en norsk nasjonal identitet. Jeg ser ingen grunn til å parafrasere Wærps gjennomgang av tidligere forskning, men henviser heller leseren til hans artikkel. I stedet skal jeg kort nevne de to studiene som har blitt publisert *etter* “Våre lengsles mål”, og som følgelig ikke inngår i Wærps oversikt. Den første studien er en direkte virkning av Norsk Litteraturfestivals konsekrasjon av *Paa Ski over Grønland*. Som en del av kanonprosjektet ble det nemlig utgitt en antologi med introduksjoner til hvert av de kanoniserte verkene. Her står den skjønn- og faglitterære forfatteren Atle Næss for bidraget om Fridtjof Nansens bokdebut (Næss 2008). Den andre gangen *Paa Ski over Grønland* har vært eksponert for litteraturfaglig oppmerksomhet etter Wærps artikkel, er i litteraturkritikeren Jørgen Alnæs’ *I eventyret, norske reiseskildringer fra Astrup til Aasheim* (2008). I sin studie av norske reisendes fortellinger vier han et eget kapittel til polarlitteraturen, der Nansens grønlandsbok blir tilgodesett med mest plass.

Alle de siste åras litteraturfaglige undersøkelser av *Paa Ski over Grønland* har det til felles at de har lagt 2003-utgaven fra Kagge forlags polarbibliotek til grunn for lesningen. De har kunnet velge blant flere utgaver. For en oversikt over bokas utgivelseshistorikk henviser jeg igjen til Henning Howlid Wærps artikkel. Her skal jeg begrense meg til å nevne at i tillegg til de ulike utgavene av *Paa Ski over Grønland* som har vært publisert i bokform, og som Wærp gjennomgår, foreligger reiseberetningen også som artikkelserie. Sentrale deler av det som siden ble Nansens grønlandsbok, sto nemlig på trykk i Morgenbladet *før* bokutgivelsen var et faktum. Flere av føljetongartiklene ble faktisk publisert allerede mens ekspedisjonen pågikk.²³ Nansen benyttet seg med andre ord av muligheten til å forme bildet av ekspedisjonen mens den ennå var mjuk og plastisk. Siden jeg i størst grad skal konsentrere meg om det kapittelet som heter “Skiløbningen, dens historie og utvikling”, har jeg imidlertid valgt bort disse artiklene. Dette kapittelet blir nemlig tilgjengelig for publikum først når Nansen rekonstruerer grønlandsekspedisjonen i bokform i 1890. Det er denne førsteutgaven som danner grunnlaget for min lesning. Innledningsvis i det forrige kapittelet lot jeg den amerikanske litteraturforskeren George Bornstein presisere hvordan kontekstuelle analyser står på sikrere grunn om vi leser førsteutgaver. Selv om Bornstein bruker lyrikk som eksempel, ser jeg ingen problemer med å la hans konklusjon også gjelde for sakprosattekster: “Å spore diktet gjennom dets situeringshistorie [*earlier sites*] avdekker alternative materielle

---

²³ Morgenbladet tirsdag 26. juni 1888, onsdag 27. juni 1888, lørdag 30. juni 1888, søndag 1. juli 1888, tirsdag 7. august 1888, torsdag 23. mai 1889 og fredag 24. mai 1889.

meningskomponenter” (Bornstein 1999: 56). Ta *Paa Ski over Grønland* som eksempel. I 1890-utgaven finnes et enormt kart – i utbrett – som gjengir den ruta ekspedisjonen fulgte langs Grønlands østkyst, over innlandsisen og frem til Godthaab (Nuuk) på vestkysten. Selve kartets fysiske dimensjon etterlater et inntrykk av at Nansen og hans menn har vandret en distanse som tilsvarer halve kloden. Det massive og det kolossale ved ferden understrekes. Til sammenligning fremstår grønlandskartet i 2003-utgaven som et miniatyrkart: Kartet finnes på innsiden av bokpermen, og i forhold til i originalutgaven ser det ut som om Nansen har vært på en kosetur i Nordmarka. Eksempelet illustrerer hvordan 2003-utgavens *materialitet* øver motstand mot det bildet Nansen maktet å presentere av ekspedisjonen med sin bokdebut. De to utgavene av Nansens fortelling formidler ikke den samme kraftanstrengelsen.

I det følgende skal jeg analysere de litterære strategiene som inngår i Nansens arbeid som skihistoriker i kapittelet “Skiløbningen, dens historie og udvikling”. Senere kommer jeg til å diskutere på hvilken måte samspillet mellom dette kapittelet og bokas rammefortelling nasjonaliserer Nansens skiløperideal. Men for å tilrettelegge for en slik undersøkelse skal jeg først presentere *Paa Ski over Grønlands* skihistoriekapittel gjennom en innledende struktur- og metodeanalyse.

“Skiløbningen, dens historie og udvikling”

Nansen åpner sitt 55 sider lange skihistoriekapittel med å skildre det han forstår som skiløperkunsten *an sich*. Han stadfester blant annet at skiløping er en særlig *norsk* aktivitet, og han gir en innføring i grunnleggende skiteknikk. Typiske utsagn fra kapittelets første sider er derfor at skiløpingen “er den mest nationale af alle norske idrætter, og en herlig idræt er den, – fortjener nogen navn af idrætternes idræt, saa er det isandhed den” (Nansen 1890: 78), samt direktiver som at man ikke må “løfte skierne og stampe afsted gennem sneen, saaledes som man ofte ser fuskere gjøre, – de gaar, som de var barfodede i en myr. Det gjælder netop om at føre dem frem glidende paa sneen” (s. 76). Nansen forbereder med andre ord sin historiske undersøkelse med å etablere skiidrettens beskaffenhet og bruksmåte.

Deretter inntreffer kapittelets diakrone vending, og vi får en fremstilling av skiløpingens historie og utvikling. Dette historiografiske omslaget markeres med påstanden om at “Skiløbningen er gammel i Norge, – hvor gammel er ikke godt at sige, thi den gaar længere tilbage i den urgraa oldtid, end vi har historiske optegnelser” (s. 83). Empirien i Nansens historiske metode er nettopp disse “historiske optegnelser”. Godt hjulpet av historieprofessor Gustav Storm, som hadde spisskompetanse på norrøne tekster, drøfter

Nansen forekomsten av skiløpermotivet i både norrøn og europeisk litteratur. Og det er et nokså omfattende materiale han har å forholde seg til. Blant tekstene og forfatterne han diskuterer, inngår eksempelvis *Kongespeilet*, “eventyrene om vor stamfader Nor” (s. 83), det sjette århundrets “sydeuropæiske skribenter, grækeren *Prokop* og goteren *Jordanes*” (s. 83), Paulus Diaconus, den engelske kong Alfred, Adam av Bremen, Saxo Grammaticus, Magnus Berrføtts saga, Stephanius (kommentar til Saxo), *Historia Norwegiæ*, “Guthorm Sindre paa Haakon den godes tid” (s. 85), “Nordlændingen Eyvind Skaldespilder” (s. 85), “islændingen Einar Skaaleglam” (s. 85), sagaen om Egil Skallagrimson (*Egils saga*), “de over hele landet spredte kjæmpeviser om *Heming*, hvis vidunderlige skiløb i Nordland ogsaa omtales i Flatøbogen” (s. 86), diverse brev fra 1500-tallet, Olaus Magnus’ skrifter, *Sverres Saga*, “det gamle finske digt Kalevala” (s. 92), Baron Sigismund von Herbersteins *Rerum Moscoviticarum Commentarii*, Adolf Erik Nordenskiölds reiseskildringer samt flere upresiserte referanser til persongalleriet i “de historiske sagaer” (s. 86) – fortrinnsvis Snorres *Heimskringla* – så som Arnljot Gelline og Harald Hardråde.

Resultatet av Nansens litterære studie må sies å være noe overraskende. Siden han innledet kapittelet med å presentere skiløpingen som en særnorsk adspredelse, skulle man kanskje formode at denne overbevisningen ville bli styrende for hans analyse av det empiriske materialet. Man kunne ha mistenkt Nansen for å ville trekke frem utsagn fra den nevnte litteraturen og bruke dem for å underbygge påstanden om skiløpingens nasjonale karakter. I stedet skriver Nansen at det “kunde endnu fra vore sagaer anføres mere om lappernes skiløb, men af hvad der her er gjengivet, tror jeg, det allerede maa fremgaa, at i Norge har lapperne først indført skierne” (s. 85). Norges nasjonalidrett er altså av samisk herkomst, ifølge Nansens undersøkelse av skimotivets forekomst i skriftlige kilder. Men Nansen stopper ikke her: Han vil spore skiløpingen helt tilbake til dens opprinnelse. I dette øyemed endrer han metodisk fremgangsmåte. For “som det vil sees, fører de oplysninger, litteraturen kan give om ski, ikke langt op i tiden. Længere tilbage kommer man ved at forsøge den sammenlignende sprogvidenskabs methode” (s. 93–94). Det resonnementet som følger, er representativt for datidens herderske språksyn, der språkutviklingen ble ansett som organisk på den samme måten som samfunnsevolusjonen. For lesere *anno* 2009 bidrar Nansens komparative lingvistikk trolig mest til at *Paa Ski over Grønland* også oppleves som en komisk bok:

Fortsætter vi endnu længere mod øst, træffer vi hos tunguserne helt i det østlige Sibirien velkjendte ordstammer i *suksylta* eller *soksolta* hos *golderne*, *suksildæ* hos *manikow-tunguserne* og *huksille* hos *kondogiri-tunguserne*. I den første del af disse ord: suk eller sok, (som hos den sidste folkestamme er gaaet over til huk) føres vi jo,

som allerede Castrén har antydnet, direkte tilbake til *suks*, det ord, hvormed vi begyndte vor vandring hos Østersjø-finnerne. Her, om ikke før, faar vi ogsaa en direkte bekræftelse paa, at suk kan være det samme ord som kok, idet vi ser, at suk i suksildæ er gaaet over til huk i huksille; hos karagasserne fandt vi endvidere formen hos og hos sojoterne kok, og dermed er jo overgangen given [...]. (s. 97–98)

Slik holder Nansen det gående gjennom ni sider. Hans lingvistiske studie ender imidlertid i et misforhold mellom tid og rom. Mens skienes topografiske utspring plasseres i “egnen omkring Altai-bjergene og Baikal” (s. 100) i det sørlige Sibir, forblir selve fødselsdagen svevende i en førhistorisk uvisshet: “Hvad *tid* skien blev opfundet, kan vi ikke engang tilnærmelsesvis danne os nogen forestilling om fra sprogforholdene heller; kun saa meget kan vi sige, at det maa være meget længe siden” (s. 101). Ifølge Nansen har altså skien sin opprinnelse i det sørlige Sibir i en uendelig fjern fortid. Derfra har den spredd seg med folkevandringene rundt på den nordlige halvkule.²⁴

Hittil har Nansen vært opptatt av ski-genealogiens *når* og *hvor*. Kapittelets neste problem er stadig diakront, men oppmerksomheten tar nå en mer instrumentell dreining. Nansen spør: “*Hvordan* saa nu den første ski ud?” (s. 102). For å besvare denne problemstillingen skifter han igjen metodisk angrepsmåte. Denne gangen projiserer han en semi-darwinistisk tese om naturlig seleksjon over på redskapenes opprinnelse og utvikling:

Det er nu en almindelig anerkjendt lov i biologien, at de fuldkomneste levende former har udviklet sig, hvor store sammenhængende strøg begunstiger kampen for tilværelsen, mens simple, mere primitive former holder sig vedlige eller udvikler sig selvstændig i isolerede eller afsidesliggende egne. En lignende lov maa ogsaa antages at findes igjen i redskabernes udvikling; vi skal se, om den ikke ogsaa gaar gennem skiens udviklingsforhold. (s. 102)

Den metoden Nansen benytter seg av for å beskrive skienes evolusjon, har altså en fellesnevner med hans lingvistiske undersøkelse: Et gitt fenomens utvikling følger organiske lover. Samtidig slekter denne tenkemåten på den historismen som jeg – gjennom en allegorisk tolkning – påviste i føljetongartiklene fra Aftenposten i det forrige kapittelet, der også Norskheten hadde vokst frem etter organiske prinsipper. I “Skiløbningen, dens historie og utvikling” anvender Nansen den evolusjonistiske tilnærmingsmåten for å dedusere seg frem til den første skiens utseende. Skiene har sprunget ut av trugen, som befinner seg på et lavere utviklingsstadium, hevder Nansen. I menneskenes kamp mot elementene ble trugene og

---

²⁴ Dermed må Tor Bomann-Larsens kommentar om at med “et sinnrikt opptegnet kart og lingvistiske argumenter påpeker [Nansen] skienes utspring overalt på den nordlige halvkule” (Bomann-Larsen 1993: 24) beskrives som upresis. Ifølge Nansens fremstilling har skien et topografisk avgjort utspring i det sørlige Sibir. Derfra har skiløperkunsten fått sin utbredelse.

snøskoene stadig lengre og mer avlange for å bedre funksjonaliteten. Og fra “det øieblik bevægelsen gaar over til at blive glidende, har trugen udviklet sig til ski” (s. 105). Men Nansen benytter denne metoden også for å forklare det som synes å fremstå som skiløperkunstens amerikanske problem: Hvorfor det ikke har vært utviklet ski på det amerikanske kontinentet. Løsningen blir at mens skien, “den fuldkomneste form af redskaber til at komme frem over snemarken med” (s. 102), er utviklet i det “største sammenhengende strøg, hvor en lang snevinter hersker, [nemlig] i den nordlige del af den gamle verden” (s. 102), blir de samme breddegradene i Nord-Amerika omtalt som et sekundært utviklingssentrum (s. 103). I stedet for ski har Amerikas urinnvånere “udviklet af ufuldstændigere urformer, stammende fra den gamle verden, en selvstændig type, den *indianske* eller *kanadiske snesko*, som [...] af mange, skjønt feilagtig, fuldstændig ligestilles med eller endog sættes over skien” (s. 103). At Nansen finner det nødvendig å forsikre om skienes overlegenhet overfor de indianske trugene, er verdt å merke seg. Litt senere i dette kapittelet skal jeg nemlig gjøre et nummer av at trugene spiller en langt større rolle i Nansens reiseberetning enn hva han i første omgang liker å gi inntrykk av. En slik litteraturfaglig manøver vil stille Nansens skiturkonstruksjon i et interessant lys.

Mot slutten av skihistoriekapittelet inntreffer det et synkront omslag i fremstillingen. Dermed ender Nansen der han begynte, i skiløpingens uttrykk i hans samtidige Norge. Her presenterer han blant annet “den sportsmæssige skiløbning” (s. 116), så som skihopping og lengdeløp i Husebybakken. Avslutningsvis beskriver han også de skitypene som ble anvendt på grønlandsekspedisjonen, og gjør rede for hvilke andre ekspedisjoner i arktiske strøk som har benyttet seg av ski – det vil si *ikke* benyttet seg av ski: Nansen er påpasselig med å nevne at den danske kaptein Jensen på en ekspedisjon til Grønland i 1878 kun benyttet skiene som brensel.

Nansens skihistorie som litterært artefakt?

“Skiløbningen, dens historie og udvikling” kan dermed sies å ha en trefoldig struktur (synkron–diakron–synkron) og hovedsakelig operere med tre metodiske innfallsvinkler: den litterære studien, den komparative lingvistikken og den evolusjonistiske redskapshistorien. Men *resultatet* av Nansens studie er imidlertid ikke like transparent som metodene han gjør bruk av underveis. Det er ikke *innlysende* hva Nansen oppnår med å inkludere et skihistoriekapittel i sin litterære rekonstruksjon av grønlandsferden. Dette var heller ikke mer åpenbart for Nansens samtidige lesere enn det er i det 21. århundret. I den allerede siterte

anmeldelsen til Mathilde Schjøtt lyder hennes eneste innvending mot Nansens debutbok at den “i kunstnerisk henseende, som komposition, havde vundet, om skiløbningens historie og ligesaa de forrige expeditioners historie, var sat som bilag tilsidst. Midt inde i bogen afbryder de fortællingens traad og skader interessen” (Schjøtt 1891: 232). Schjøtt opplever Nansens skihistoriekapittel som et slags fremmedelement som ikke vedkommer saken; “Skiløbningen, dens historie og udvikling” går på akkord med bokas helhetlige komposisjon.

Enkelte av den senere tids kommentatorer av *Paa Ski over Grønland* antyder endog at Nansen heller ikke oppnår å fornorske skiløperkunsten nevneverdig med sin skihistorie. I stedet øver kapittelets samlede inntrykk motstand mot Nansens nasjonalistiske agenda. Denne oppfatningen dukker for eksempel opp hos historikeren Tallak Moland: “Nansens fremstilling av skiløpingens plass i norsk historie var ikke overdrevent nasjonsbyggende” (Moland 1997: 35). Moland viser til Nansens tese om at nordmennene har tilegnet seg skiløperkunsten fra samene og dermed, med Nansens egne ord, hører “til de yngste blandt de talrige stammer, som har optaget og driver denne idræt” (Nansen 1890: 101). Bestrider ikke slike observasjoner det påstått særnorske ved skiløperkunsten? Dette spørsmålet griper direkte til kjernen i mitt prosjekt. For det er nettopp i dette henseendet en litteraturfaglig synsvinkel kan utgjøre forskjellen. Nansens historiografiske kapittel er nemlig ikke selvforklarende. Det forholder seg ikke slik at tekstens betydning er synonym med Nansens utsagn om dette og hint. Kapittelet, i likhet med en hvilken som helst sakprosaetekst, er mer komplekst enn som så. “Skiløpingen, dens historie og udvikling” formidler også betydning i måten teksten er skrudd sammen på. Kapittelet har andre betydningsbærende elementer enn Nansens påstander. Som jeg skal illustrere, finnes det for eksempel gode grunner til å betrakte Nansens historiografiske kapittel som et litterært artefakt. Som sådan skaper teksten mening også på andre måter enn gjennom logisk argumentasjon. Denne erkjennelsen får i sin tur konsekvenser for syntesen mellom skiløperkunsten og det norske. Min innfallsvinkel for å anskueliggjøre hvordan “Skiløbningen, dens historie og udvikling” er formet av en litterær materie, vil være å vie et avsnitt til å dissekere den natur–kultur–dikotomien som fungerer som et aksiom i Fridtjof Nansens tekster. Et slikt trekk vil kunne avdekke kapittelets fiksjonelle krefter.

Den paradoksale naturen

Utgangspunktet for å undersøke relasjonen mellom Nansens natur- og kulturbegrep, og for siden å betrakte skihistoriekapittelet som et litterært artefakt, kan være å spørre seg hvilke

motiver Nansen har for å innlemme en 55 sider lang befaring av skiløperkunstens historie og utvikling i sin grønlandsbok. Disse motivene kan sorteres i to ulike kategorier. På den ene siden finnes de motivene Nansen selv tilkjenner. På den andre siden finnes muligheten for at Nansen har flere motiver enn dem han selv bringer på banen. Mot slutten av dette kapitlet skal jeg vise hvordan litteraturvitenskapen kan eksplisere disse tilslørte foranledningene. Men for å kunne spekulere i Nansens mulige hensikter med å utstyre sin bokdebut med et skihistoriekapittel må jeg først redegjøre for de beveggrunnene han selv vedkjenner seg. Nansen hevder nemlig at det ligger to overordnede intensjoner bak “Skiløbningen, dens historie og utvikling”. Følgende sitat rommer begge disse:

Jeg har troet at burde give skierne og deres historie en saa udførlig behandling, som her er gjort, ikke blot fordi det er første gang, de i større udstrækning er benyttede <i> videnskabens tjeneste, eller fordi hele Grønlands-ekspeditionen var planlagt paa og blev gennemført ved dem. Men jeg har gjort det ogsaa, fordi dette kraftige hjælpemiddel i menneskets kamp for tilværelsen hidtil aldeles ikke har faaet den plads i den kulturhistoriske forskning, som det fortjener. (s. 108–09)

Det første motivet kan altså forstås som en omformulering av det poenget han åpnet ski-kapitlet med: Ekspedisjonens triumf hviler på “den norske skiløbning” (s. 72) og den alene. Ekspedisjonen var en skitur; selvfølgelig må ekspedisjonens litterære rekonstruksjon gjenspeile dette og utstyres med et eget kapittel om skiløperkunsten. Nansen insisterer på at skiene var grønlandsferdens første- og sisteinstans. Han røper et behov for å overbevise leseren om at dette faktisk er sant, at det verken var eller kunne forholde seg annerledes. Jeg skal diskutere dette motivet videre i et senere avsnitt og lar det derfor hvile inntil videre. I denne omgang begrenser jeg meg til å registrere at det er skienes angivelige uunnværlighet for bokas omtalte ekspedisjon som er Nansens primære hensikt med å inkludere et skihistorisk kapittel i *Paa Ski over Grønland*.

Men Nansen stopper ikke der. Han hevder å ha enda en grunn til å ta på seg vervet som skihistoriker. For skiene har, ifølge Nansen, ikke blitt viet den oppmerksomhet de fortjener – deres nøkkelrolle i “menneskets kamp for tilværelsen” tatt i betraktning. Jeg skal dvele litt ved denne motivasjonsfaktoren. For ved nærmere ettersyn kan dette motivet synes å få konsekvenser for den binære opposisjonen mellom natur og kultur som Nansen forutsetter. En undersøkelse av hvordan denne dikotomien løses opp, kan danne grunnlaget for å si noe om *hva slags* fortelling Nansen egentlig forteller i “Skiløbningen, dens historie og utvikling”. Dermed vil jeg stå i en gunstig posisjon for å beskrive kapitlets litterære karakteristika.

I kapittel 2 kommenterte jeg et sitat fra Nansens Aftenposten-artikler som tematiserte den tilsynelatende binære opposisjonen mellom natur og kultur helt eksplisitt. Jeg sikter til da Nansen forlot “Hovedstaden med alt sit brogede Liv og Tummel” (Nansen 1884, appendiks 2: 109) og stundet mot fjellet og livet “i Naturens Skjød, – ensformigt maaske, men [...] ingen Hulhed, ingen skjærende Disharmonier, det er enkelt og simpelt som Naturen selv” (s. 109). Også i *Paa Ski over Grønland*, inklusive bokas skihistoriekapittel, blir natur og kultur forestilt som et motsetningsforhold som representerer henholdsvis noe ekte, ubesudlet og harmonisk på den ene siden, og noe sykelig og falskt på den andre. Ikke overraskende markerer den 29 år gamle Nansen en tydelig interesse for naturen på bekostning av kulturen, slik han også gjorde i føljetongartiklene seks år tidligere. Også Henning Howlid Wærp har merket seg Nansens oppprioritering av det naturlige og har kommentert den sivilisasjonstrettheten vi mer enn aner i *Paa Ski over Grønland*. Denne tendensen merker vi, ifølge Wærp, “blant annet i hva Nansen ikke skriver om: Mens forberedelsene får utførlig plass, skriver han ingenting om København, London og Edinburgh, som han er innom på reisen mot ishavet, trolig fordi disse byene representerer den sivilisasjonen han vender ryggen til” (Wærp 2007: 103). I egne øyne hører Nansen til blant de “ikke altfor civiliserede mennesker” (Nansen 1890: 194). I denne polariseringen mellom natur og kultur synes Nansen å tiltenke skiene en særskilt rolle. For på en skitur føles det “ligesom hele kulturlivet med engang skylles ud af sindet og ligger igjen med byluften der langt bag –, man gror sammen med sine ski og naturen” (s. 78). Nansen omtaler skiene som et befordringsmiddel som fører skiløperen *ut* av sivilisasjonen, og *inn* i en befriende *egentlighet* ubesmittet av kulturlivet. Med den organiske metaforen “gror” får han også fremhevet det formentlig “naturlige” ved skiløperkunsten. Skiløperen går i ett med sine omgivelser, han *blir* natur.²⁵ Forestillingen er den samme som i føljetongartiklene seks år tidligere, der Nansen “smelter hen, blir til intet, gaar over i, føler og lever med Naturen” (Nansen 1884, appendiks 2: 113). Skiidretten blir en redning fra den moderne kulturens elendighet.

Men Fridtjof Nansens kulturhistoriske hensikter bak studien av skiidrettens utvikling blottstiller et grunnleggende paradoks ved denne natur–kultur-dikotomien. Da jeg introduserte Nansens metodiske tilnærmingsmåter ovenfor, viste jeg hvordan han presenterer en del av

---

²⁵ Her skriver jeg om skiløperen i *hankjønn* med fullt overlegg, som et bekreftende nikk til Tallak Molands analyse av Nansens kjønnede skiløperideal. Moland leser Nansens tekster og konstaterer at “kvinner var kvinnelige skiløpere, mens menn var skiløpere” (Moland 1997: 40). Moland studerer illustrasjonene i *Paa Ski over Grønland* for å utvikle sitt argument: “Alle illustrasjonene som viser skiløpere i ulike landskaper og ulike situasjoner, var menn. I den illustrasjonen der en skiløper er kvinne, er hun nettopp *Norsk skiløberske*. Hun har ikke fått oppgaven å presentere en spesiell teknikk eller et spesielt landskap. Hun representerer kun seg selv” (s. 39).

undersøkelsen som en redskapshistorie. Et *redskap* forsyner mennesker med egenskaper det ellers ikke ville vært i besittelse av. De er instrumenter mennesker kan anvende for å *kultivere* det den gitte kulturen forstår som sitt motstykke: naturen. Naturlandskap transformeres til kulturlandskap. Redskaper omarbeider natur til kultur, og det er nettopp en slik transformasjon Nansen beskriver og bejubler, trolig uten å være klar over det selv. I setningen som følger etter det anførte sitatet hvor Nansen tilkjennegir sine to motiver, beskriver han igjen skiene som “et *redskap*, som har lagt store, ellers knapt beboelige strøg af jorden ind under mennesket, og som har gjort vinteren i disse strøg netop til samfærdselens tid, da sneen lægger bro grænd og grænd og bygd og bygd imellem, istedenfor at den skulde stænge alle stier” (s. 109, min kursiv). Den utemmede naturens ubeboelige strøk (les: Norge) har blitt bekjempet av og underlagt mennesket.²⁶ Den har blitt kultur. Fjellet Nansen krysses seks år tidligere, kan tjene som et talende eksempel: De omgivelsene Nansen presenterer som det moderne kulturlivets motstykke, er i virkeligheten blitt forvandlet til en romantisk forlystelsespark for borgerskapet og embetsmenn i løpet av 1800-tallet. Den norske nikkersadelen har oppfunnet og erobret “fjellheimen”. Skiene har hjulpet mennesket med å legge vinterlandskapet “ind under” seg og dermed innordne det i sin kultur. Skiene har “gjort vinteren i disse strøg netop til til samferdselens tid”. Hva ren natur har å gjøre med effektiv samferdsel, er ikke godt å si. At Nansen omtaler skiene som et redskap som frigjør skiløperen fra sivilisasjonen, blir derfor en tvilsom tese: I stedet kan en hevde at skiløperen befester og bekrefter den kulturen han representerer. Fridtjof Nansens natur–kultur-dikotomi er med andre ord bærer av en *apori*, en indre motsetning som løser opp den binære opposisjonen.²⁷

Dette paradokset er trolig ikke synlig for Nansen, som altså er opptatt av å opprettholde et vanntett skille mellom natur og kultur, noe jeg lot Henning Howlid Wærp

²⁶ Her bruker jeg den voldelige metaforen “bekjempet” med full støtte i ordet “redskap”s opprinnelse i det norrøne “reiðskapr”, som betyr kamputstyr.

²⁷ *Apori* er ikke et transparent begrep, og det råder ingen absolutt konsensus om hva termen innebærer. Årsaken til forvirringen er dekonstruksjonens reaktualisering av begrepet gjennom siste halvdel av det 20. århundret. I sin opprinnelse var *apori* et begrep som ble benyttet i den antikke retorikken. Her betød *apori* en grunnleggende motsigelse eller paradoks. Da dekonstruksjonen, med Jacques Derrida og Paul de Man i spissen, tok i bruk begrepet, var det for å betegne en slags språklig rådløshet, en konflikt mellom hva en tekst forsøker å formidle og hva språket faktisk uttrykker. Når jeg skriver at Fridtjof Nansens tekst er bærer av en *apori*, har min bruk av termen et tilsnitt av begge disse definisjonene. Aller mest av den første, der *apori* betyr en fundamental motsigelse. Men min fremgangsmåte er samtidig preget av dekonstruksjonens hang til å vise hvordan tekster løser opp seg selv, at de grunnleggende sett ikke henger sammen. Dog vil jeg, i motsetning til de fleste representanter av den dekonstruksjonistiske “skolen”, bruke denne innsikten i en *konstruktiv* forstand. I denne sammenhengen innebærer det å demonstrere hvordan oppløsningen av *Paa Ski over Grønlands* grunnleggende paradoks, dens natur–kultur-dikotomi, kan blottstille Nansens litterære og retoriske strategier. I tillegg skiller mitt *apori*-begrep seg fra dekonstruksjonens ved at dilemmaet har en utvei: Naturen er kultur. Den distinksjonen av *apori*-begrepet jeg har anført her, bygger på artikkelen “apori” i *Litteraturvitenskapelig leksikon* (Lothe m.fl. 1999: 19).

illustrere ovenfor. Wærp gir flere eksempler på hva Nansen *ikke* skriver om. Han legger for eksempel Nansens bemerkning om at til å skildre velkomsten i København og Norge “er min pen for svag” (Nansen 1890: 669) under lupen, og hevder at sannheten heller er “at Nansens interesser går i andre retninger; vi merker hvordan han aldri mangler ord for å skildre Grønlandsisen, himmelen og havet, fjell og vegetasjon, eller jaktscener” (s. 103). Dette så vel som det forrige sitatet fra Wærps artikkel sier noe om i hvilken grad Nansens reiseberetning bygger på et nøye kalkulert utvalg av hans tilgjengelige materiale. Fridtjof Nansen retter søkelyset mot enkelte sider ved grønlandsekspedisjonen, mens andre igjen blir skjøvet ut i skyggen. I forlengelsen av Wærps observasjoner kan en forestille seg hvordan Nansens rekonstruksjon av grønlandsferden *kunne* ha vært en helt annen, ja, til og med en diametralt motsatt fortelling – og ikke mindre “sann” av den grunn. Nansen kunne for eksempel ha skrevet lange kapitler om byene han besøkte under ekspedisjonens innledende og avsluttende faser, og skåret ned på de omfangsrike friluftslivsrelaterte avsnittene. Denne erkjennelsens litterære implikasjoner vil bli helt sentrale for mitt resonnement. Hvilke elementer Nansen lapper sammen og hvilke han fortier, er uløselig forbundet med *hva slags* fortelling han formidler. Dette gjelder for både “Skiløbningen, dens historie og utvikling” og selve rammefortellingen. Når en side av mitt prosjekt er å undersøke hvordan Nansens litterære manøvrer konstruerer en bestemt ramme rundt skiløperkunsten, sier det seg selv at dette er et spor jeg må forfølge. Med meg på veien bringer jeg den amerikanske historieteoretikeren Hayden White, som kan tilby noen nyttige begreper og analyseredskaper til en slik metahistorisk undersøkelse.

Om å lade fortiden med *mening*

Hayden White, som kanskje er mest kjent for sin *Metahistory: The historical imagination in nineteenth-century Europe* (1973), har fremfor alt utforsket forholdet mellom historie og fortelling. Siden vi bare har tilgang til fortiden gjennom skriftlige rekonstruksjoner, må en teori om historien nødvendigvis bli en teori om historiefremstillinger, hevder White. Han er opptatt av disse historiefremstillingenes litterære strukturer og røper således en faglig legning som slekter på den formalistiske tradisjonen innenfor litteraturvitenskapen. Et av Whites kjernepoenger, som jeg skal utdype og eksemplifisere nedenfor, er at fremstillinger av ulike historiske hendelser gjerne kan fremstå som varianter av den *samme* fortellingen. Denne holdningen gjør det plausibelt å beskrive Whites teser som en teori om intertekstualitet. Slik kan min anvendelse av Whites teorier leses som en fortsettelse av de analytiske perspektivene

jeg anla i det forrige kapittelet, der jeg viste hvordan en tekst kan få mening i relasjon til andre tekster. I dette avsnittet skal jeg destillere ut en essens fra Whites teori som jeg siden skal benytte i min lesning av *Paa Ski over Grønland* og dens skihistoriekapittel.

Når historikeren skal skrive en fremstilling om fortidige begivenheter, velger hun, ifølge White, først ut en mengde hendelser (og velger *bort* uendelig mange flere) og sorterer disse kronologisk i en slags kausalitetsrekke. Slik blir de ulike hendelsene tillagt bestemte egenskaper i en betydningssammenheng. Enkelte hendelser innvarsler eller fungerer som en overgang til de påfølgende. Andre hendelser fremstilles på sin side som avsluttende for en prosess, hendelser som *runder* av historien. Gjennom å skape en begynnelse, midte og slutt konstruerer historikeren et system i kaoset av fortidige hendelser. Dette er første ledd i å forme en fortelling av de foreliggende fakta (White forstår “fakta” som enkeltstående utsagn om hendelser), og fremgangsmåten peker på det vilkårlige i enhver representasjon av hendt virkelighet: Hadde historikeren for eksempel valgt ut en annen hendelse som den avsluttende, ville vi fått en annen fortelling, og teksten ville potensielt ha formidlet et annet syn på historien. Det er ikke umulig å tenke seg en skihistorie som ender med at den danske kaptein Jensen brenner sine ski på grønlandsekspedisjonen i 1878. En slik fortelling ville ikke ha vært uoverensstemmende med faktiske forhold – Jensen brente da vitterlig sine ski. Men en slik fortelling ville utvilsomt ha formidlet et ganske annet syn på skienes historie enn for eksempel Nansens studie, som ender i en beskrivelse av den norske grønlandsekspedisjonens skiutstyr. En avgjørende egenskap ved Nansens fremstilling er nettopp at skienes historie avsluttes med et norsk oppdagelsesprosjekt. Her aner vi konturene av et tilgrunnliggende handlingsmønster, som i sin tur har en viss affinitet til en bestemt arketypisk plottstruktur. Jeg skal bygge ut dette poenget ved å følge White et stykke videre.

Ifølge White stopper ikke en historiker idet hun omhyggelig har valgt ut sitt stoff og sortert det kronologisk. En slik historiefremstilling vil i så fall minne mer om en krønike enn en fortelling om fortiden. Og i motsetning til en fortelling er ikke krøniken nødvendigvis bærer av en syntese, en høyere mening. For at fremstillingen skal *bety* – for at de sorterte hendelsene skal gi mening i en større sammenheng – innkoder derfor historikeren sine fakta i bestemte plottstrukturer. Denne operasjonen kaller White *emplotment*.²⁸ Under innplottingen er flere prosesser i sving:

---

²⁸ I stedet for det engelske *emplotment* vil jeg i det følgende bruke den norske termen *innplotting* som benyttes i Kari og Kjell Risviks oversettelse av et utvalg av Whites essays, *Historie og fortelling* (2003). For en nærmere introduksjon til Whites arbeider, se for øvrig forlagsredaktør Heidi Norlands forord i den samme utgivelsen.

The events are *made* into a story by the suppression or subordination of certain of them and the highlighting of others, by characterization, motific repetition, variation of tone and point of view, alternative descriptive strategies, and the like – in short, all of the techniques that we would normally expect to find in the emplotment of a novel or a play. (White 1978: 84)

Det er nettopp disse operasjonene Henning Howlid Wærp egentlig beskriver når han drøfter hvilke hendelser Nansen fortier *versus* de han utbroderer. Jeg skal dvele litt ved hva Whites begrep om innplotting innebærer.

Selv om Hayden White i det anførte sitatet retter søkelyset mot historiefremstillingers fiksjonelle egenskaper, mener han ikke at sluttresultatet er overlatt til historikerens fantasi alene. Whites teori er mer *konvensjonsbasert* enn som så. Historikernes ulike fortellinger kan nemlig leses som varianter av et knippe arketypiske plottstrukturer som nærmest utgjør en del av vår kollektive bevissthet eller kulturarv. Det ligger ingen mystikk i dette. Poenget innebærer bare at et sett fortellingsformer er grundig innarbeidet i den vestlige kulturkretsen, og at disse konvensjonene har vært dominerende så langt tilbake som vi har skriftlige nedtegnelser. Disse intersubjektive konvensjonene internaliseres i de enkelte individer, og de kan påvises når vi forteller historier av ulikt slag. Whites typologi av disse tilgrunnliggende handlingsmønstrene bygger på studiene til den kanadiske litteraturteoretikeren Northrop Frye. I sin *Anatomy of criticism* (1957) lokaliserer Frye fire pregeneriske fortellingsformer med opphav i vestlig mytologi og religion: tragedien, komedien, romansen og satiren. Frye hevder at alle litterære fortellinger kan leses som varianter av disse. White appliserer Fryes innsikter på historiske narrativer og påpeker at hvorvidt de historiske hendelsene “til sist finner sin plass i en fortelling som er tragisk, komisk, romantisk eller ironisk – for nå å benytte Fryes kategorier – avhenger av historikerens beslutning om å *konfigurere* dem ifølge kravene i én plotstruktur eller mythos fremfor en annen” (White 2003: 33). Denne beslutningen fatter historikeren mer eller mindre ubevisst. De kjente litterære strukturene blir tatt i bruk for å forsyne fortiden med *mening*. I Whites syn ligger det nemlig ingen latent *mening* i hendelser. *Mening* oppstår først når vi konfigurerer begivenhetene på bestemte måter. Når for eksempel *historikeren* Nansen sorterer og lapper sammen fortidige utsagn om skiløping til en samlet helhet, forsøker han å avkle det fremmede og uforståelige som preger ethvert usystematisert virvar av kildemateriale. Han feller utsagnene inn i en fortelling som *betyr*. I et tidligere avsnitt ramset jeg opp en anselig liste av noen av de tekstene Nansen refererer til. I seg selv gir Nansens tekstfunn minimal mening. Men integrert i hans skihistoriske fremstilling blir disse opplysningene “gjort til noe kjent og fortrolig, ikke bare fordi leseren nå har mer

informasjon om hendelsene, men også fordi han er blitt vist hvordan dataene samsvarer med et *ikon* av en forståelig, avsluttet prosess, en plottstruktur han er fortrolig med som en del av sin kulturelle overlevering” (s. 36). Så hva slags plottstruktur har Nansen innkodet sitt omfattende materiale i? Hva slags fortelling er det egentlig han forteller i “Skiløbningen, dens historie og utvikling” og grønlandsbokas rammefortelling?

Skiløperkunstens bestemmelsessted

Når jeg spør hva slags plottstruktur Nansen har innkodet sin empiri i, betyr ikke det at jeg akter å anvende Whites teori med hard hånd. Det ville vært naivt å tenke seg at Whites firkløver – tragedien, komedien, romansen og satiren – representerer de eneste mulige pregeneriske handlingsmønstrene i den vestlige kulturkretsen. Dessuten bør vi ikke utelukke at de ulike plottstrukturene kan forekomme i kombinasjon. En rigid anvendelse av Whites teori risikerer derfor å tilsløre våre objekttekster snarere enn å åpne dem opp. I tillegg har vi all grunn til å formode at reiselitteraturen deler skjebne med skjønnlitteraturen i den forstand at tekstene ikke nødvendigvis trenger å *gå opp*. Litteratur er ikke puslespill. Å lese er ikke å legge kabal. Derfor vil det være skadelig for objekttekstene om vi trer en teori ned over dem, som en tvangstrøye. Om Whites hypoteser skal brukes, må det skje under den forutsetning at teorien *stimulerer* tolkningen. Teorien skal åpne øynene våre for det vi ikke allerede så i teksten – teksten skal ikke bare bekrefte teorien. Jeg minner om at Whites perspektiver på flere måter kan betraktes som en teori om intertekstualitet: Han argumenterer for at vi kan påvise strukturer fra foreliggende litteratur i de tekstene vi leser. Alltid. Denne tesen må brukes for å generere analytisk gevinst. Min metodiske bruk av White er dermed tuftet på de samme prinsippene som min anvendelse av teorier om intertekst og allusjoner i det forrige kapittelet. Jeg vil ikke nøye meg med å konstatere at *Paa Ski over Grønland* er bærer av symptomer på en utbredt plottstruktur: Jeg vil spørre hva et slikt handlingsmønster eventuelt innebærer for den meningsrammen Nansen forsyner skiløperkunsten med. Særlig ønsker jeg å bringe klarhet i hvordan Nansen kan presentere skiløperkunsten som *norsk*, når hans studie samtidig fastslår at skiløping kommer fra Sibir, og at Norge var et av de siste stedene hvor skiidretten gjorde sin entré.

Et meningsfullt utgangspunkt er å iaktta den rollen Nansen tilskriver Norge i “Skiløbningen, dens historie og utvikling”. Jeg minner om kapittelets åpningssetning. Den konstaterer at grønlandsekspedisjonen “er helt og holdent udsprunget af den norske skiløbning” (s. 73). Når kapittelet tar en historisk vending, skjer det som illustrert med

påstanden om at “Skiløbningen er gammel i Norge” (s. 83). Disse setningene vitner begge om hvordan Nansen anlegger et nasjonalt perspektiv på den overnasjonale skiløperkunsten. En slik synsvinkel tilfører Norge ekstra tyngde i historien om skiløpingens fremvekst. Synsvinkelen antyder at det som skjer sist i utviklingen, er viktigst. En slik logikk finner også støtte i Nansens evolusjonistiske redskapshistorie, der graden av perfektjon øker for hvert utviklingstrinn. Denne historielogikken uttrykkes dessuten med bravur i følgende avsnitt:

Vi nordmænd har hidtil været noget tilbøielige til at betragte vort eget land som hjem og vugge for vor kjæreste idræt, skiløbningen. En mer videnskabelig undersøgelse af emnet, som her er forsøgt for første gang i en større udstrækning, tvinger os imidlertid til antagelsen af det muligens mindre kjærkomne faktum, at vi maa høre til de yngste blandt de talrige stammer, som har optaget og driver denne idræt [...]. Men har vi end sent lært skiløbning, saa kan vi dog trøste os med, at vi har været lærenemme, og desto bedre er det, at vi har kunnet udvikle den til en høide som sandsynligvis intet andet sted. (s. 101–02)

I første omgang kan denne diskrediteringen av Norge som “vugge for vor kjæreste idræt” synes å bagatellisere nasjonens betydning i skiløpingens historie. Men Nansen er rask med å ile til og understreke at det først er i møte med nordmennene at skiløperkunsten virkelig har latt seg raffinere. Norge representerer ikke skiløpingens genesis, men dens bestemmelsessted.²⁹ Nansen forteller med andre ord en teleologisk historie: Norge er skiløperkunstens mål og mening. Skiene trengte Norge, og Norge trengte skiene. Sammen løfter de hverandre til uante høyder. Den isolerte steinrøysa Norge trengte skiene for å fungere innad (samferdselen), og for å markere seg utad (grønlandsferden). Og de talløse varianter av plankestubber som folk på klodens nordlige halvkule til alle tider har surret fast til sine føtter, trengte det værbitte naturfolket lengst vest på den skandinaviske halvøya for virkelig å finne sin form og komme til sin rett. Ja, som vi har sett, måtte det til og med en nordmann (Nansen) til for å nedtegne skienes historie. Og i Nansens historie er altså Norge målet, og målet er godt: “[...] hvilken fest er det ikke hele vinteren igjennem” (s. 79), når det vrir av skiløpere i norske dalsøkk og heier? Norge tar form av en skiløpingens *Utopia*; her får skiløpingen realisert seg selv. For neppe “nogensteds egner naturen sig bedre for skiløbning end i Norge, bakker er der nok af og ligesaa af sne. Lige fra barnsben vænnes vi til skierne [...], og naturen selv tvinger gutterne i mangelen fjeldbygd i Norge, ja jenterne med, til

---

²⁹ Kjell Haarstad gjør seg dermed skyldig i en feiltolkning når han skriver at Norges “nasjonale idrett ble skapt ikke *ett* sted; ikke i Morgedal, men heller ikke i Trysil, i Tromsø, i Trondheim, Kristiansand eller Kristiania. Skisportens vugge er ganske enkelt, som allerede Nansen slo fast, men ettertiden glemte, vårt eget land *Norge*” (Haarstad 1993: 111). Grønlandsbokas teleologiske logikk over simpelthen motstand mot en slik vuggemetaforikk.

at bruke skierne næsten lige saa tidlig, som de kan gaa” (s. 78–79). Skiene kunne ikke hatt det bedre enn i Norge. Her er vinterhalvåret en eneste sammenhengende høytid.

Norge og skiløperkunsten er bestemt for hverandre. De er *meant to be*, og de får hverandre til slutt. En slik fortelling, der historien har et mål og målet er godt, innehar de viktigste karakteristikaene på den pregeneriske plottstrukturen White kaller *romansen*. Siden begrepet *romanse* lett kan misforstås, skal jeg vie det en kommentar. Romansebegrepet har nemlig blitt, og blir stadig, brukt for å beskrive *forskjellige* litterære fenomener. For eksempel fungerer romansen som en betegnelse for episk-lyrisk sangbar diktning med røtter tilbake til det spanske 1400-tallet som i stor grad modulerer over høviske kjærlighetsmotiv. I norsk sammenheng er trolig *balladen* den sjangeren som kommer nærmest en slik forståelse av *romansen*. Men merkelappen *romanse* benyttes også om fortellinger på prosa. Særlig brukes begrepet om fortellinger om heltebedrifter og kjærlighet, gjerne med innslag av eventyr og overnaturlige trekk (Lothe m.fl. 1999: 219). Middelalderens ridderromaner relateres ofte til denne definisjonen av romansen. Videre benyttes *romanse* som en generell betegnelse for en kjærlighetshistorie der to unge forelskede får hverandre på tross av innviklinger og motstand fra omgivelsene. Når Hayden White bruker romansebegrepet, sikter han først og fremst til et bestemt narrativt mønster. I *Metahistory* skriver han at romansen

[...] is fundamentally a drama of self-identification symbolized by the hero's transcendence of the world of experience, his victory over it, and his final liberation from it – the sort of drama associated with the Grail legend or the story of the resurrection of Christ in Christian mythology. It is a drama of the triumph of good over evil, of virtue over vice, of light over darkness [...]. (White 1975: 8–9)

Romansen kan med andre ord forstås som en mytisk handlingsstruktur der historiens subjekt blir verdens herre snarere enn dens undersått.³⁰ Selv om Nansen neppe ville ha gått med på det selv, har jeg illustrert at hans natur–kultur-dikotomi ikke henger sammen i sømmene. Nansens natur(begrep) er både skapt og blir forvaltet av kulturen. Han forstår skiene som et nøkkelredskap som har muliggjort at menneskene har kunnet innordne tidligere ubeboelige strøk i sin kultur, og, kan det føyes til, transformere høyfjellet til en arena for kroppslig utfoldelse. Hans skihistorie blir således en fortelling om hvordan mennesket har beseiret sine strenge omgivelser – ikke om hvordan vi er underkastet dem. Slik deler det narrative drivet i

---

³⁰ Dette blir tydelig når White kontrasterer romansen med den *satiriske* plottstrukturen: “Satirens arketypiske tema er nøyaktig det motsatte av dette romantiske frigjøringsdramaet [*drama of redemption*]; det er faktisk et frihetsberøvelsesdrama [*drama of diremption*], et drama som domineres av forestillingen om at mennesket i siste instans er verdens fange snarere enn dens herre” (White 1975: 9).

Nansens skihistoriske undersøkelse logikk med det plottforløpet Hayden White kaller *romansen*.

Skiløpingens historie ender dessuten i den totale triumf på vegne av samspillet mellom mennesket og skiene: Med skiene som livsbetingelse gjennomtrenger nordmennene et av klodens siste *terrae incognitae*. Det første av Nansens motiver for å inkludere et kapittel om skienes historie i sin bok var jo nettopp at “hele Grønlands-ekspeditionen var planlagt paa og blev gjennomført ved dem” (s. 108). Ved å inngå som et kapittel i en slik menneskelig og nasjonal triumffortelling får Nansens fremstilling av skiløperkunstens historie et enda sterkere preg av å få en lykkelig slutt. I møte med nordmennene har skiløpingen nådd sitt mål og realisert seg selv. Denne teleologiske bevegelsen er alene grunn til at Nansens skiløperideal nasjonaliseres, selv om han også erklærer at skiløpingen ikke har oppstått i Norge. Hos Nansen er skiløpingen evignorsk i kraft av å være norsk for evigheten. Dette grepet avdekker en utvikling ved Nansens litterære nasjonalisering av skiidretten. Mens Aftenposten-artiklene fra 1884 presenterte skiløperkunsten som evignorsk ved å forutsette dens tilhørighet i noe som minnet om en nasjonal-platonisk preeksistens, bruker Nansen *Paa Ski over Grønland* til å fremstille skiløpingen som evignorsk ved å la Historien garantere for det uforgjengelige samlivet mellom nordmenn og skiene. Formulert på bakgrunn av Benedict Andersons studie av nasjonalfølelsen forsøker føljetongartiklene fra 1884 å forankre den norske skiløperkunsten i uminnelig fortid, mens *Paa Ski over Grønland* garanterer for at Norges nasjonalidrett glir inn i “en ubegrenset fremtid” (Anderson 1996: 24). Slik ivaretas nasjonalismens to mest substansielle akser i Nansens skiløpernarrativer. I likhet med i Aftenposten-artiklene opptrer forestillingen om at det finnes en høyere mening i samkvemmet mellom nordmennene og skiløpingen også i Nansens grønlandsbok. I *Paa Ski over Grønland* har Historien ført dem sammen. Skihistoriekapittelets narrative grunnstruktur former Norge til skiløperkunstens jordiske paradis.

I et senere avsnitt skal jeg gjøre et poeng av at skienes funksjon på Nansens ekspedisjon trolig var langt mer marginal enn han liker å gi inntrykk av i sin litterære rekonstruksjon: Den utbredte oppfatningen av grønlandsferden som en eneste lang skitur kan betraktes som en godt tilslørt bløff, iscenesatt av Nansen selv. En undersøkelse av hvordan Nansen konstruerer ekspedisjonen som en skitur, vil dermed tematisere de litterære strategiene som fullbyrder skihistoriekapittelets teleologi. Men før jeg undersøker skiløpingens funksjon for selve rammefortellingen – og *vice versa* –, skal jeg først klargjøre hva slags fortelling vi har med å gjøre i *Paa Ski over Grønland*.

Bakenfor eventyret

I min lesning av Nansens føljetongartikler fra Aftenposten påpekte jeg hvordan Nansens litterære jeg hadde likhetstrekk med en slags Askeladden-skikkelse. Han fremsto som *den vandrende* med åpenhet for reisens mange avstikkere, og han verken *forlot* eller *vandret vekk* fra bygdefolket når han skulle reise videre – han “strøg fra dem” (Nansen 1884, appendiks 2: 102). Eventyrimpulser som disse dempes på ingen måte i Nansens senere tekster. De blir snarere mer påfallende ettersom hans forfatterskap vokser i volum. I en artikkel fra *Illustreret Tidende for Børn*, som Nansen har på trykk rett før grønlandsekspedisjonen, forskyves denne tendensen fra å være en intertekstuell lesermulighet til å bli en intendert allusjon – Nansen sammenligner seg bokstavelig med “Askeladden, som skal gaa helt ind, tvers igjennem Grønland fra den ene siden til den anden” (Nansen 1888: 129). Senere – i 1927, tre år før sin død – utgir Nansen en talesamling med tittelen *Eventyr-lyst*.

I tidligere lesninger av *Paa Ski over Grønland* inngår nettopp eventyraktige elementer som disse blant bokas hyppigst kommenterte aspekter. Det kan i det hele tatt synes som om det har utkrystallisert seg en egen tradisjon for å gripe til eventyradjektiver når Nansens ferd og reisebok skal beskrives. Kjell Haarstad er symptomatisk for denne tilbøyeligheten i et avsnitt hvor han skriver om den internasjonale oppsikten *Paa Ski over Grønland* vakte i Nansens samtid. Haarstad hevder at den “enkeltbegivenheten som gjorde den norske skisporten mest kjent i Europa, var ingen skikonkurranse, men Fridtjof Nansens eventyrlige ferd på ski over Grønlandsisen” (Haarstad 1993: 116). Interessant nok følger epitetet “eventyrlig” *Paa Ski over Grønland* gjennom hele bokas resepsjonshistorie. Allerede i Aftenposten den 23. mai 1890 kunngjøres det at “Første Hefte af Dr. Fridtjof Nansens Bog om hans eventyrlige Færd over Grønlandsisen er idag udkommet”.

Enkelte kommentatorer går imidlertid lenger enn å bruke epitetet “eventyrlig”. En av dem som går lengst, er Jørgen Alnæs. Allerede tittelen på hans studie av norske reiseskildringer indikerer at han er oppmerksom på denne fortellertradisjonens bruk av eventyrkomponenter: *I eventyret*. Alnæs vier et eget kapittel til Nansens grønlandsnarrativ. Med referanse til den amerikanske litteraturforskeren J.M. Cawelti knytter Alnæs *Paa Ski over Grønland* til den grunnstrukturen han kaller *helteeventyret*. Helteeventyrets fremste karakteristikk er at heltens overvinner farer og motstand på vegne av et viktig moralsk oppdrag; det blir en beretning om heltens bevegelse gjennom prøvelser til triumf. Jeg skal vende tilbake til Alnæs’ lesning av Nansen litt senere. Her har jeg introdusert ham for å gi et eksempel på hvordan det eventyraktige kan oppfattes som strukturelt prinsipp i

grønlandsboka. En annen Nansen-leser som langt på vei tenker eventyret som grønlandsbokas *langue*, er Tor Bomann-Larsen. I *Den evige sne. En skihistorie om Norge* hevder han at “Askeladd-myten er en av de sterkeste understrømmer i Fridtjof Nansens forskerkarriere og i nordmannens selvforståelse” (Bomann-Larsen 1993: 25). Bomann-Larsen illustrerer dette med et morsomt eksempel om hvordan Nansen i *Paa Ski over Grønland* er påpasselig med å påpeke hvilke Per-er og Pål-er – nasjoner som Amerika, Danmark, Sverige – som har måttet gi tapt “før den yngste forskeren fra det aller minste landet legger i vei” (s. 25).³¹ Andre som har merket seg hvordan *Paa Ski over Grønland* er farget av folkeeventyrene, oppholder seg mest på motivnivå. For eksempel skriver Atle Næss i sin artikkel om *Paa Ski over Grønland* i *Norsk litterær kanon* at når Nansen og hans menn på vei over innlandsisen setter seil på sine kjelker og suser vestover, virker det “nesten som om de har gjenoppfunnet ‘skipet som kunne gå både til lands og vanns’ fra folkeeventyrene” (Næss 2008: 134–35).

Alle disse beskriver viktige aspekter ved Nansens debutbok, og de har bidratt til å raffinere vår forståelse av hvordan boka fungerer rent litterært. Men de synes ikke å ha oppdaget rekkevidden av sine observasjoner. Både Alnæs og Bomann-Larsen tilkjennegir en mistanke om at det ligger bestemte litterære strukturer til grunn for fortellingen. Men de forfølger ikke sin mistanke lenger enn dit den blir bekreftet – til det punktet de faktisk finner at *Paa Ski over Grønland* er formet over helteeventyret eller Askeladd-myten. De stiller ikke spørsmål om hvorvidt bokas eventyrpreg i sin tur kan være et symptom på en bakenforliggende narrativ struktur, der eventyret bare er en av flere mulige varianter. Det er nettopp i denne sammenhengen at romansen som pregenerisk plottstruktur byr seg frem. Northrop Frye, som utgjør resonansbunnen i Hayden Whites studie av historieteksters handlingsmønstre, har hevdet at “eventyret er romansens essensielle *plot*-element” (Frye 1957: 186). Om Frye har rett i dette, innebærer hans påstand at både helteeventyret og Askeladd-myten kan forstås som komponenter i romansens plotforløp.

En nærmere kikk på romansekategorien kan derfor stille den litteraturfaglige Nansen-resepsjonen i relieff:

The complete form of the romance is clearly the successful quest, and such a completed form has three main stages: the stage of the perilous journey and the preliminary minor adventures; the crucial struggle, usually some kind of battle in

---

³¹ I Nansens nevnte artikkel fra *Illustreret Tidende for Børn* (3. årg.) fremstår denne litterære teknikken med all tydelighet: Etter å ha fortalt eventyret om prinsessen på glassberget skriver Nansen at Grønland “er just et sligt et stort glasberg, det, og mange er de, som har forsøgt at komme ind paa dette glasberget; men endnu er ikke Askeladden kommen” (Nansen 1888: 129).

which either the hero or his foe, or both, must die; and the exaltation of the hero.
(Frye 1957: 187)

Her beskriver Frye romansen på en måte som favner både Askeladd-myten og helteeventyret. Han deler romansen opp i tre faser. Det første stadiet beretter om reisens begynnelse med alle dens innledende farer; deretter følger det midterste og sentrale narrative segmentet i romansen, nemlig tvekampen mellom helten og hans motpart; og til sist, i den avsluttende fasen, vender helten hjem og settes på pidentall. Sammen utgjør disse tre stadiene en beretning om et vellykket oppdrag. Nansens grønlandsbok fremstår på alle tenkelige måter som en beretning om en slik suksesshistorie. Hans prosjekt er å reise til Grønland, krysse innlandsisen ved skienes hjelp og vende hjem i live. Reisens første etappe – fra Norge til innlandsisens rand på Grønlands østkyst – består av mindre eventyr, eksempelvis noen utflukter på Island og Færøyene, et opphold blant selfangere i Islandshavet og et par møter med hedenske inuitsamfunn på Grønlands østkyst. I dette stadiet finner vi også beretningens mest kritiske hendelse: de drøyt to ukene i drivisen, da ekspedisjonsgruppa flakker fra isflak til isflak med den truende lyden av Nord-Atlanterens brenninger i ryggen.

Kryssingen av innlandsisen utgjør den neste etappen. Jørgen Alnæs gjør et poeng ut av at Nansen legger igjen et depot på østkysten: en båt, et gevær med patroner og litt tørket selkjøtt. Ut av denne forsiktigheten leser Alnæs at muligheten for en retrett fantes.³² Dermed blir Nansens berømte og mest siterte ultimatum, “Døden eller Grønlands vestkyst” (Nansen 1890: 5), mer et narratologisk knep enn noen fyndig beskrivelse av ekspedisjonens vilkår. Nansens ultimatum ville i så fall “først være gyldig når nordmennene kom så langt inn på innlandsisen at den resterende provianten ikke ville holde om de ble tvunget til å snu” (Alnæs 2008: 37). Alnæs betegner dette som å krysse “et *point of no return* der den eneste muligheten til å overleve var å fullføre” (s. 38–39). Fra det noe udefinierbare øyeblikket Nansens ultimatum gjøres gyldig, befinner fortellingen seg i romansens andre stadium: den sentrale tvekampen der enten helten eller motstanderen må bøte med livet. Enten må “denne mystiske isørken” (Nansen 1890: 210) oppgi sitt “gaadefulde indre” (s. 388), eller så må grønlandsisen bli ekspedisjonsgruppas isgrav. Det er snakk om et høydramatisk enten–eller. Dette betyr imidlertid ikke at brevandringen var mer risikabel enn flakkingen på drivisen. Vågestykket i drivisen må på trolig karakteriseres som langt mer prekært enn selve kryssingen av innlandsisen. Men i motsetning til de kritiske døgnene i drift langs Grønlands østkyst utgjør

---

³² Om man leter seg frem til Nansens oppsummering av grønlandsferden i Morgenbladet den 23. mai 1889, kan Alnæs’ mistanke bekreftes. Der skriver Nansen at intensjonene bak å legge igjen et slikt depot var “i Tilfælde vi af uforudseede Hindringer blev tvungen til at vende tilbage til Østkysten”.

nedkjempingen av breplataet selve fokalemnet i boka. Tittelen markerer dette: *Paa Ski over Grønland* insisterer på at det er selve ferden over innlandsisen som skal forstås som den sentrale kampen. Hadde tittelen vært *I drift langs Grønland*, ville saken ha vært en annen. Dramaet i drivisen skal bare tenkes som en opptakt, som et av oppdragets innledende eventyr.³³

Romansens siste stadium kjennetegnes ved omgivelsenes anerkjennelse av helten. Nansens manøver for å skape en slik slutt består i å fremstille *før* og *etter* reisen som enorme motsetninger. Dette grepet skaper en betydelig retorisk effekt. Nansen, som møtte “den almindelige mening, at det hele var galskab” (s. 17) og hånflir før han reiste fra Norge, presenterer seg selv som en nasjonal helt ved sin tilbakekomst. Det farefulle oppdraget er utført og vellykket. Om avreisen skriver Nansen at “folk rystede betænkelig paa hovedet og trykkede os vemodig i haanden [...]; man mente, om man ikke sagde det, ‘det er sidste gang vi sees’” (s. 129). Men helten vender tilbake og gjør de dystre spådommene til skamme: “Den 30te mai stod vi i det herligste veir ind Kristiania-fjorden, hvor vi blev modtagne af hundreder af seilere og en hel flaade af dampskibe” (s. 669). Nansen gir inntrykk av å ha vunnet halve kongeriket, som en Askeladden.³⁴ Et slikt handlingsforløp indikerer imidlertid ikke bare at Nansen har beveget seg gjennom prøvelser til triumf, som i helteeventyret, eller at han, når han lykkes mot alle odds, deler skjebne med Askeladden: Selve komposisjonen former seg etter romansens plottstruktur. I likhet med “Skiløbningen, dens historie og udvikling” har Nansen innplottet selve rammefortellingen i romansens handlingsmønster.

På truger over Grønland?

Det er altså i denne rammefortellingen generelt og når fremstillingen befinner seg i romansens andre stadium (innlandsisen) spesielt, at skiene var tiltenkt – og i ettertid ble tilskrevet – en helt avgjørende rolle. Suksessen muliggjøres av skiene. Skiene kan derfor oppfattes som den faktoren som tillater Nansen å innplotte sitt materiale i romansens handlingsmønster. Skiene blir resepten på triumf. Av den grunn blir det øyeblikket hvor Nansen bestemmer seg for å gå på *ski* over Grønland en utslagsgivende scene for bokas endelige narrative form. Og som

---

³³ Dette argumentet kan styrkes med nok en gang å gripe til Nansens artikkel i *Illustreret Tidende for Børn*. Der forespeiler Nansen den dramatiske og anstrengende kampen mot drivisen før det vil la seg gjøre å ro “tillands, og dermed er vi paa østkysten af Grønland. *Men vi er altsaa kun naaede til begyndelsen af vor reise*” (Nansen 1888: 130, min kursiv). I Nansens prosa er reisen frem til innlandsisens rand bare for et preludium å regne.

³⁴ Igjen fra Nansens tekst i *Illustreret Tidende for Børn*: “Men prinsessen og det halve rige, hvor blev der af det? Jo, prinsessen, det er det udbytte, vi bringer videnskaben, det er de iagttagelser, vi paa veien gjorde” (Nansen 1888: 132).

vanlig når Nansen planlegger strabasjose skiturer, blir de gjerne skildret som plutselige innskytelser. Jeg minner om hvordan lysten til å gå på ski fra Bergen til Husebyrennet i 1884 slo ned i Nansen “som et Lyn fra klar Himmel” (Nansen 1884, appendiks 2: 101).

Grønlandsekspedisjonens unnfangelse skjer på samme måte: “Det slog ned i mig *som et lyn*: en ekspedition paa ski gjennemtrænger Grønland fra kyst til kyst. Planen var færdig, saaledes som den senere blev fremsat og udført ” (Nansen 1890: 2, min kursiv). Med denne romantiske inspirasjonsscenen opphører Nansen å fungere som fortellingens enbårne subjekt. Også *ideene* handler. Nansen omdannes til et redskap for krefter som er større enn ham selv. På grunnlag av min analyse av “Skiløbningen, dens historie og utvikling”, der Historien fører skiløperkunsten og nordmennene sammen, er jeg tilbøyelig til å tolke Nansens romantiske klarsyn som opptakten til skihistoriens endelige klimaks: Nordmennesenes ferd over grønlandsisen er selve målet med skiløpingens historie og utvikling, og Nansen har fått sitt kall. Selveste Historien har grepet inn. Det er med andre ord Nansens gjennomførte litterære selvframstilling, der han stadig forsyner seg selv med profetens egenskaper, som tillater at Olav Christensen kan beskrive Nansen som “skiidrettens etterlengtede Messias” (Christensen 1993: 155). Historien skal fullbyrdes, og banebryteren Nansen har fått sitt mandat. Han døper derfor sin grønlandsferd for en “ski-ekspedition” (s. 41), planlegger reisen som en skitur og rekonstruerer den i retrospekt som en skitur. Spørsmålet som tvinger seg frem, lyder imidlertid: *Var virkelig reisen en skitur?*

Det kan synes som om ettertiden har forholdt seg nokså ukritisk til at Fridtjof Nansen presenterer sin ekspedisjon som en eneste sammenhengende skitur. Våren 2009 gikk det en serie om *Norsk polarhistorie* på NRK1. I det andre programmet av i alt seks forteller programlederen – som selvfølgelig går på ski mens han snakker – at “en skitur over Grønland forandrer alt. I 1888 forbauser Fridtjof Nansen og hans menn en hel verden ved å krysse Grønland på noe så enkelt som ski”.³⁵ En slik beskrivelse av Nansens grønlandsekspedisjon er fullstendig symptomatisk for *Paa Ski over Grønlands* resepsjonshistorie: Tor Bomann-Larsen benytter formuleringen “nordmannens skitur” (Bomann-Larsen 1993: 29) når han sammenfatter grønlandsferden; Nansen-biograf og skihistoriker Roland Huntford skriver i *To planker og en lidenskap. Skiløpingens historie* (2006) at ved å “benytte ski og skiløperens psykologi hadde [Nansen] avmytologisert polarmiljøet. Dette var ett av resultatene av denne skituren, for det hadde vært bare en skitur, når det kom til stykket” (Huntford 2006: 162); Atle Næss skriver at “selve skituren er for Nansens del slutt på side 414. Da møter han den første

---

³⁵ Kilde: <<http://www1.nrk.no/nett-tv/klipp/485949>>, nedlastet 4. juni 2009.

dansken på vestkysten” (Næss 2008: 136). Her har Næss trolig blitt blendet av tradisjonen for å sette likhetstegn mellom Nansens ekspedisjon og en skitur. Da Nansen for første gang møter folk på vestkysten, er det allerede ti dager og nesten tjuefem sider (i den 2003-utgaven Næss legger til grunn) siden ekspedisjonen fikk bar mark under beina. Og dessuten enda flere dager og boksider siden de gikk på ski, da den siste biten ned fra isbreen ikke akkurat lot seg forsere med ski på beina: “Mer sønderreven is kan neppe findes, al fremkomst var her umulig” (s. 523). Det nærmeste Nansen kommer en skitur på vestkysten er da han og Otto Sverdrup ror fra innerst i Ameralikfjorden til Godthaab – i en provisorisk hjemmelaget robåt der spileverket og årene var laget av *ski* og *skistaver*.

Henning Howlid Wærp, som er årvåken overfor hvordan Nansen retter søkelyset mot enkelte deler av ferden, mens andre aspekter ved ekspedisjonen skyves ut i skyggen, synes å insinuere at skiløpingen kan ha blitt tildelt en overproporsjonert plass i fremstillingen. Wærp skriver at ved “å vektlegge at kryssingen av Grønland først og fremst hadde vært en *skitur*, nasjonaliseres ekspedisjonen: På den ene siden kunne ingen andre nasjoner ha utført noe tilsvarende, på den annen side fremstår polarlandskapet som det mest nasjonale av alle norske skiterreng” (Wærp 2007: 102). Gjennom å påpeke hvordan Nansen “vektlegger” at grønlandsferden var en skitur, antyder Wærp at vi muligens har å gjøre med enda et tilfelle der Nansen har betont visse sider av ferden på bekostning av andre. I denne sammenhengen har Wærp også merket seg hvor forbausende marginal plass skiløpingen faktisk har i en bok med løfter om skitur i tittelen. Han leser innholdsfortegnelsen i Nansens debutbok og konkluderer med at “det er en lang vei fram mot startpunktet, ja, selve *skituren* over innlandsisen begynner faktisk ikke før i kapittel 17, over halvveis ut i boka” (s. 99, min kursiv). Her er Wærp på rett spor. Allikevel går han, i likhet med de ovennevnte kommentatorene, rett i fella. I tråd med den øvrige Nansen-resepsjonen synes nemlig Wærp å oppfatte kryssingen av innlandsisen og bruken av skiene som to sider av samme sak. Og det er nettopp en slik forståelse av ferden Nansen ønsker å frembringe. Nansen *vil* at leserne skal tenke om ekspedisjonen som en skitur. Ellers hadde han aldri benyttet ordet *ski* i bokas summariske tittel. Han hadde heller ikke inkludert et 55 sider langt kapittel om “Skiløbningen, dens historie og utvikling” og hevdet at ekspedisjonen er “udsprunget af den norske skiløbning” (s. 72). Men hvorvidt *skitur* faktisk er en legitim merkelapp for den reisen som utpensles i Nansens grønlandsprosa, er imidlertid en annen sak.

For kapittel 17, som Wærp viser til, representerer slett ikke skiturens startskudd. Riktignok lyder kapitteleverskriften “Vi forlader østkysten” (s. 435). Men kryssingen av

innlandsisen er som nevnt ikke nødvendigvis synonymt med en skitur. Kapittelet omhandler de første tolv av de i alt førti døgnene etter oppstigningen fra Umivik på østkysten (fra den 15. til den 26. august). På disse 24 sidene nevnes ski og tilhørende utstyr kun ved én anledning, nemlig da gruppa legger “staver og ski under teltgulvet for at faa et nogenlunde tørt leie” (s. 442). Nansen fremstår i det hele tatt som bemerkelsesverdig taus hva angår bruken av fremkomstmidler. Han dysser ned det faktum at de *ikke* går på ski. Det 17. kapittelets illustrasjoner antyder imidlertid noe om hvordan gruppa jobber seg frem gjennom snøen de første tolv dagene: Illustrasjonene gjengir ekspedisjonsmedlemmer som stabber seg frem til fots. Også Nansens ordvalg indikerer skienes fravær. Føret gjorde nemlig fremdriften til en seig affære, og denne uforutsette omstendigheten voldt Nansen adskillig hodebry. Nansen skriver at “vi stampede os frem, saa godt vi kunde” (s. 458). Bruken av verbet “stampe” hintet om at de går til fots. Verbet passer nemlig dårlig overens med de gjerningsordene Nansen benyttet for å beskrive en øvet skiløpers bevegelser i “Skiløbningen, dens historie og udvikling”:

Man maa ikke løfte skierne og stampe afsted gennem sneen, saaledes som man ofte ser fuskere gjøre, – de gaar, som de var barfodede i en myr. Det gjælder netop om at føre dem frem glidende paa sneen. Man holder dem stadig i sig fremover, idet kroppen, spændstig og let, følger med i bevægelsen. (s. 76, min kursiv)

Når Nansen skriver om sine to første uker på innlandsisen, er det derimot ingenting som *glir*. Vi må faktisk nesten halvveis ut i den totale tiden gruppa befant seg på innlandsisen, før skiene spennes til beina.

I det påfølgende kapittelet, “XVIII Vi forandrer vor rute til Godthaab. – Nogle træk af klimaets og sneforholdenes karakter” (s. 459), er det dessuten et annet befordringsmiddel som tiltrekker seg oppmerksomheten. Etter at Nansen og hans reisefølge hadde stampet seg frem til fots i dagevis, ble nemlig snøen mot slutten av august “saa løs og dyb, at Sverdrup, Dietrichson og jeg tog indianertrugerne paa” (s. 465). Her minner jeg om at Nansen i sin redskapshistoriske fremstilling argumenterte trugene inn i et mer primitivt utviklingsstadium enn skiene. At Nansen først etablerer et slikt ujevnt styrkeforhold mellom ski og truger, for siden å ty til indianertruger på sin “ski-ekspedition” (s. 41) over grønlandsisen, kommer som en overraskelse. Betraktet på bakgrunn av ekspedisjonens interne maktforhold og gruppedynamikk er det heller ikke hvem som helst som konverterer til truger. Henning Howlid Wærp har poengtert at reisefølget ikke kan karakteriseres som en homogen gruppe. Trekløveret Fridtjof Nansen, Otto Sverdrup og Oluf C. Dietrichson troner på toppen av gruppehierarkiet. De øvrige ekspedisjonsmedlemmene – Kristian Kristiansen Trana, Samuel

Balto og Ole Ravna, som ikke hadde noen høyere utdanning – befinner seg nederst på gruppefølgets rangstige. Wærp påpeker at dette interne klasses skillet ikke tematiseres eksplisitt, men at det nedfeller seg i karaktertegningen, for eksempel ved at Nansen fremstiller seg selv, Sverdrup og Dietrichson som de djerveste i risikofylte situasjoner (Wærp 2007: 107). På bakgrunn av denne gruppedynamikken blir det ekstra bemerkelsesverdig at det er fortellingens lederskikkelser, de som skal stå frem som mønstergyldige forbilder, som etter litt øvelse lar seg begeistre av trugene. Det følgende utdraget er for øvrig en av *Paa Ski over Grønlands* kosteligste scener:

Det voldte os dog adskilligt bryderi i begyndelsen at bruge disse indretninger, som vi ikke havde prøvet noget videre før; de første skridt bar det uafsladelig paa næsen, snart sprigede vi ikke nok i benene, den ene truge slog mod det andet ben, og saa overende; saa tog vi os i vare herfor en stund, men saa satte vi den ene truge oppaa den anden, og da vi skulde skridte til igjen, bar det atter paa næsen; saa skrævede vi mere ud, og det gik bra, men saa tog forenden paa en truge ned i sneen, og atter laa vi der. Paa denne vis holdt vi det en stund gaaende, stadig laa vi paa næsen og rodede; men snart blev vi afvænte fra dette, og siden fandt vi dem meget hensigtsmæssige. De bar udmerket ovenpaa, og vi fik godt og sikkert fodfæste med dem. Vi angrede nu, at vi ikke før havde taget dem paa. Kristiansen forsøgte dem ogsaa, men kunde aldeles ikke komme overens med dem, og efterat han havde ligget overende et snes gange, blev han saa sint, at han slængte dem paa kjælken og tog norske truger isteden; disse kunde han klare, men de sank i og var betydelig tungere at bruge. Lapperne, som tidligere havde svoret saa høit og dyrt paa, at de aldrig skulde bruge disse 'dumme indretninger', kunde nu naturligvis ikke bekvemme sig dertil og saa med megen foragt og misbilligelse paa os dumme mennesker, da vi tog dem paa. Det var ogsaa til deres synlige tilfredshed, at vi i et væk laa overende i begyndelsen; men da det saa gik bedre, og vi aabenbart fik stor overlegenhed over dem, kunde Balto efter en stund ikke længere dy sig, men kom med en forsigtig forespørgsel, om det virkelig var godt at gaa paa, og det samme spørgsmaal gjentog han flere gange; det var let at forstaa, at han var nær paa nippet til at tage trugerne paa sig, trods alle tidligere fordømmelser over dem. (s. 465–67)

I denne passasjen kan det nesten virke som om Nansen glemmer at han skriver en bok som samlet sett skal argumentere for, som det heter i skihistoriekapittelet, "skiernes overlegenhed over ethvert andet fremkomstmiddel over sneflader" (s. 72). Bruken av indianertruger er dessuten på kollisjonskurs med Nansens bemerkning om at skiene og deres historie er bevilget en fremskutt plass i boka "fordi hele Grønlands-ekspeditionen var planlagt paa og blev gjennomført ved dem" (s. 108). Nansen, Sverdrup og Dietrichson *angrer* til og med på at de ikke gjorde bruk av truger tidligere, og det er *like før* de makter å overbevise den skeptiske Samuel Balto om at det ville være best å spenne trugene på.

Til tross for at trugene på denne måten spiller en betydelig rolle for ekspedisjonen, særlig under oppstigningen fra østkysten, ville aldri Nansen ha funnet på å kalle ferden for en

indianertruge-ekspedisjon. Han kaster også vrak på den mulige tittelen *Seilads over Grønland* – og det til tross for at “Seilads over indlandsisen” nettopp er overskriften til det 20. kapittelet og at en anselig del av den totale distansen over innlandsisen ble tilbakelagt ved å sette seil på kjelkene.³⁶ Samlet sett benytter gruppa skiene kun 19 av de i alt 40 dagene på innlandsisen. Blant disse 19 døgnene inngår også dagene mannskapet seiler mot vestkysten. Antall rene “skidøgn” på innlandsisen er med andre ord i klart mindretall. Dette er Nansen selvsagt smertelig klar over, og det følgende utdraget røper hans behov for å unnskyldte seg for at skiløpingen ikke opptar så stor plass i fortellingen som tittelen forespeiler:

For at hindre, at nogen fra, hvad her er meddelt om skiføret o.s.v., skulde komme til den feilagtige slutning, at vi liden eller ingen nytte havde af vore ski, skal det oplyses, at skierne var en fuldstændig nødvendighed for os. Uden dem vilde vi i sandhed ikke være komne langt, sandsynligvis vilde vi enten ikke have vendt tilbage eller have maattet vende om. Skierne er, som allerede nævnt, for den, der forstaar at bruge dem, de indianske snesko betydelig overlegne, selv til at trække med. De trætter mindre under gangen, idet de ikke løftes, og man ikke behøver skræve mer i benene end sedvanligt. I 19 dage i træk gik vi paa vore ski fra den tidlige morgen til sent paa kveld. (s. 477–78)

Med denne innskutte apologien iredsetter Nansen seg selv;³⁷ han modererer sin tidligere erklærte begeistring overfor indianertrugene. Skiene er overlegne i sammenligning, hevder han – selv til å trekke med. Nansen tviholder på at grønlandsferden var en skiekspedisjon.

Litteraturvitenskap og verbale rekonstruksjoner av historiske begivenheter

I et tidligere avsnitt lovte jeg å vende tilbake til Nansens første erklærte motiv bak “Skiløbningen, dens historie og utvikling”. Dette motivet innebar, som jeg allerede har minnet om noen ganger, at han hadde viet skiene en omfattende undersøkelse fordi de for første gang i større utstrekning var blitt benyttet i vitenskapens tjeneste, og “fordi hele

---

³⁶ Det er slett ikke søkt å leke seg med mulige titler på denne måten. En boktittel legger tross alt sterke føringer for hvordan lesere oppfatter et verk. Hvorfor kunne ikke Nansen for eksempel bruke den mer nøytrale tittelen fra sin *teaser* i *Illustreret Tidende for Børn* fra 1888, *Gjennem Grønland?* – dog uten spørsmålstegn? At Nansen velger sine titler med omhu, fremgår for øvrig i følgende metakommentar fra den nevnte artikkelen: “I har kanskje hørt, at jeg vil forsøge mig og gjøre en tur tvertigjennem landet; men om jeg klarer det, om jeg kommer hjem med prinsessen – ja, der maa vi sætte et stort spørgsmaalstegn, og det har jeg ogsaa gjort i overskriften” (Nansen 1888: 129).

³⁷ Slike innskutte apologier som garanterer for skienes plass i ekspedisjonen, antar i det hele tatt preg av å være en topos i den norske polarlitteraturen. Vi finner den samme tendensen hos Nansens læregutt, Roald Amundsen. I *Sydpolen* (1912), hvor Amundsen beretter om hvordan den norske sledeekspedisjonen blir den første til å nå polpunktet, heter det følgende i et plutselig og tilsynelatende umotivert avsnitt: “Daglig hadde vi anledning til å prise våre ski. Vi spurte hverandre ofte hvor vi mon nu ville ha vært uten disse fortrinnelige plagg. Svaret ble for det meste: Sannsynligvis på bunnen av en eller annen sprekk eller et hull. Allerede ved lesningen av de forskjellige beretninger om barrierens utseende og beskaffenhet stod det klart for alle oss, som var født og oppdraget med ski på benene, at disse måtte ansees for uunnværlige” (Amundsen 2003: 467).

Grønlands-ekspeditionen var planlagt paa og *blev gjennomført* ved dem” (s. 108, mine kursiver). I lys av min undersøkelse later denne intensjonen til å hvile på utrygg grunn. Saken synes snarere å forholde seg motsatt: Nettopp fordi skiene *ikke* ble så enestående betydningsfulle som Nansen hadde spådd, har han sett seg nødt til å skrive ut den ski-ekspedisjonen han aldri fikk foretatt. I det øyemed balanserer han på en knivsegg. Hans beretning skal nemlig være sannferdig og etterprøvbar. Derfor kan han ikke dikte fritt og fortelle om en sammenhengende skitur fra Grønlands øst- til vestkyst. I stedet gjelder det å benytte de litterære mulighetene han har til å vinkle fortellingen på bestemte måter og betone visse strenger på bekostning av andre. Det gjelder å rette søkelyset mot enkelte elementer ved reisen og å mørkelegge andre. Kort sagt handler det om – med Hayden Whites teoriapparat *in mente* – å innplotte sitt materiale med omhu. Det gjelder å trekke veksler på de mulighetene som åpner seg i gapet mellom hendt virkelighet og dennes litterære rekonstruksjon.

Et av Nansens grep for å få fortellingen til å posere som en skitur er å inkludere et 55 sider langt kapittel om skiløperkunstens historie og utvikling.³⁸ En annen strategi er å presentere reisen som en skitur allerede i tittelen. En tredje manøver er å flette inn en apologi som garanterer for skiløpingens uunnværlige plass på ekspedisjonen. Et fjerde og særlig virkningsfullt knep er å utstyre boka med en mengde ikke-verbale ski: det vil si illustrasjoner av skiløpere og skiutstyr. En femte metode er å la bokas narrative grunnvoller få en norsk skitur over Grønland til å fremstå som skiløperkunstens mål og mening: Samspillet mellom bokas skihistoriekapittel og rammefortelling formidler således et inntrykk av det den ungarske litteraturteoretikeren Georg Lukács i sin hegelianske periode kalte “episk immanens” (Lukács 2001: 88): en fornemmelse av at beretningens form forsyner fortellingens subjekt med den metafysiske mening og stabilitet som har blitt utsatt gjennom modernitetens fremvekst og gjennombrudd. Innad i Nansens grønlandsbok skaper en norsk skitur over innlandsisen mening i *absolutt* forstand. Skituren blir Historiens fullbyrdelse. Bitene faller på plass. At bokas plottstruktur utstyrrer skiløperkunsten med en slik meningsramme, lar meg reformulere et av poengene jeg gjorde avslutningsvis i det forrige kapittelet. Der beskrev jeg hvordan 1800-tallets nasjonalistiske skiløperideal kompenserte for et religiøst felleskap i oppløsning

---

³⁸ Tallak Moland, som ved siden av Howlid Wærp er den av Nansens kommentatorer som gir inntrykk av å være mest klar over at det like greit ville latt seg gjøre “å vinkle framstillingen annerledes” (Moland 1997: 33), poengterer at den foreløpige “reiseberetningen som ble offentliggjort i Morgenbladet like etter hjemkomsten fra Grønland, inneholdt sparsomme merkelapper som kunne fortelle hva slags prosjekt dette hadde vært. *Paa ski over Grønland* inneholder derimot en klar syntese” (s. 33). Denne syntesen er ifølge Moland kapittelet “Skiløbningen, dens historie og udvikling”. Med denne “tekstsammenstillingen bidrar han til å konstruere Grønlands-ekspedisjonen som en ski-ekspedisjon eller skitur” (s. 33). At en følge av denne konstruksjonen er at Nansen *overkommuniserer* skienes funksjon, er imidlertid et spørsmål Moland ikke kommenterer.

også på et litterært nivå: Nansen sekulariserte fjell-epifani-motivet i kraft av å la det fremheve skiløpingens nasjonale karakter. I *Paa Ski over Grønland* har en tilsvarende nasjonal anskuelse nedfelt seg på bokas mest fundamentale narrative nivå. Kanskje er det derfor Nansens skiturkonstruksjon har blitt stående såpass uforstyrret: Om skituren dementeres, følger Norges posisjon som skiløperkunstens mål og mening med i fallet.

At Nansens grønlandsprosa lar seg stille i relieff av Lukács bemerkning om vekselvirkningen mellom form og innhold, illustrerer dessuten et generelt litteraturfaglig poeng i min oppgave. Lukács tese er rettet mot romansjangeren. Begrepet “episk immanens” lanseres med hans *Romanens teori* (1920). Når jeg argumenterer for at en romanteori kan forbedre vår forståelse av Fridtjof Nansens beretning om hendt virkelighet, tilkjennegir jeg samtidig en overbevisning om at litteraturvitenskapelige grep og metoder er særlig egnet til å supplere, korrigere, moderere og utdype historiefremstillinger som anvender Nansens grønlandsprosa som empiri. Tor Bomann-Larsen har beskrevet Nansens grønlandsekspedisjon som “skisportens moderne gjennombrudd” (Bomann-Larsen 1993: 27). Om Bomann-Larsen har rett i denne bemerkningen, og om jeg har rett i at Fridtjof Nansens grønlandsferd i større grad fremstår som en skitur *i språket* enn en skitur over Grønland, sier det seg selv at en undersøkelse av skiløperkunstens moderne tilblivelse også bør være et leserteoretisk anliggende.

4. Skiløperkunstens poetikk

Nansens selvoppfyllende profeti

Når *Paa Ski over Grønland* leses i forlengelsen av føljetongartiklene fra 1884, kommer så avgjort den moderne skiidrettens fremvekst til syne. I 1884 skriver Fridtjof Nansen om bygdefolket at “Skierne kjender de næsten ikke” og at de “ligger i Hi” (Nansen 1884, appendiks 2: 101). Bare seks år senere praktiserer det samme bygdefolket skiløperkunsten med en nærmest selvforglemmende iver. Hvilken “fest er det ikke hele vinteren igjennem,” spør Nansen i 1890, “naar hele bygdens ungdom, baade yngre og ældre, samles efter aftale for i ædel kappestrid at maale sig med hverandre og more sig” (Nansen 1890: 79). På et halvt tiår har den norske skikulturen gjennomgått en rivende utvikling. Innad i Nansens prosa, vel å merke. Nansens fremstilling finner nemlig ikke ryggdekning i den siste tids fremstillinger av skiidrettens tilblivelse.³⁹ De faktiske forholdene synes snarere å ligge et sted midt imellom Nansens stemningsrapporter: Skiene var neppe så glemt i 1884 som Nansen skal ha det til, og de var heller ikke spent fast til enhver nordmanns føtter i 1890. En ikke uvesentlig utvikling har nok funnet sted gjennom disse åra. Men ikke en så gjennomgripende revolusjon som Nansen beskriver. Den oppvåkningen Nansen presenterer i 1884 fremstår derfor som et eksempel på det som i retorikken kalles *vaticinationes ex eventu*, profetier foretatt på grunnlag av utfallet (Haarberg 1985: 77), mens den eskalerende utviklingen han beskriver i 1890 på sin side må betegnes som en *hyperbol*, en overdrivelse. Motivene bak en slik overbetoning mer enn anes når Nansen i *Paa Ski over Grønland* konstaterer at i “de allersidste aar har skiløbningen faaet et paafaldende opsving i Norge; det er i saa henseende kommet helt nyt liv i det norske folk” (s. 115). I lys av mine to foregående kapitler tyder mye på at Nansen

---

³⁹ Det finnes ikke *ett* bestemt tekststed i den nyere skihistorietradisjonen som jeg kan sitere for å belegge dette. Men at skikulturen ikke gjennomgikk noen omkalfatrende utvikling i løpet av siste halvdel av 1880-åra alene, er i det hele tatt inntrykket man sitter igjen med etter å ha lest studier som Slagstads (*Sporten*) (2008), Bomann-Larsens *Den evige sne* (1993), Haarstads *Skiidrettens oppkomst i Norge* (1993) og Christensens *Skiidrett før Sondre* (1993). Utviklingen begynte tidligere og fikk sitt endelige gjennombrudd senere enn hva som er tilfellet i Nansens skiløperprosa. Jevnfør for øvrig med min gjennomgang av den siste tids skihistoriografi i oppgavens første kapittel.

overdimensjonerer skiløperkunstens “opsving” nettopp for å puste “nyt liv i det norske folk” – altså *forestillingen* om et norsk folk og dets egenart.

Denne iscenesatte utviklingen avdekker en helt sentral egenskap ved Nansens skiløperprosa. I min analyse av Aftenposten-artiklene belyste jeg en passasje der fortellingen fikk et performativt islett: Nansen skal revitalisere nordmennenes forhold til skiløping, bevirke folkets gjenerindring, og denne gjenoppvåkningen *inntreffer* omtrent i det samme ønsket fremsettes. Dessuten inkarneres oppvåkningen i hans handlende jeg – også *han* gjenoppdager “de gamle Kunster” (s. 101) som for “et Øieblik siden var fjernest væk” (s. 101) i hans tanker. Den vandrende Nansen gjør ord til handling; det han sier, *skjer* når det sies. Når *Paa Ski over Grønland* leses i forlengelsen av føljetongartiklene, synes denne tendensen å ha eskalert. I 1884 utbrøt Nansen, som tidligere illustrert: “Hvilket Liv kunde de dog her ikke leve? Lær dem at bruge Skien, og de vil atter blive Mænd, som de en gang har været” (s. 101). Seks år senere har profetien definitivt gått i oppfyllelse. Da vokser man “saa at sige op med skien, – ikke er det sjeldent at se gutter og jenter paa 3 eller 4 aar prøve sig. Fra den alder eller lidt senere holder paa mange steder bondegutterne sig i stadig øvelse” (Nansen 1890: 79). Nansen beskriver vinterhalvåret som en eneste sammenhengende høytid og formidler et bilde av et slikt folkeliv som han etterlyste seks år tidligere. Men i kraft av denne konsentrerte utviklingens manglende støtte i skihistoriske fremstillinger må det skikulturelle gjennombruddet Nansen beskriver, først og fremst lokaliseres innad i hans forfatterskap. Tilbøyeligheten til å realisere sin egen vilje i skrift, som lot seg påvise i Aftenposten-artiklene, fremstår altså som en karakteristisk egenskap ved Nansens skiløpernarrativer i det hele tatt når de betraktes i et makroperspektiv: Den nærstående fremtiden Nansen forespeiler, *utspiller* seg allerede i tekstene hans. Denne samtidige fremtidigheten utstyrer den skrivende Nansen med en gammeltestamentlig aura. Hans ord blir lov. Sier Nansen “la det bli liv i skibakkene”, så blir det liv i skibakkene.

I første omgang kan Nansens hang til å innfri sine egne profetier betraktes på bakgrunn av det resonnementet jeg førte om romansens plottstruktur i det forrige kapittelet. Northrop Frye har nemlig betont slektskapet mellom romansen som litterær form og ønskedrømmen som går i oppfyllelse (Frye 1957: 186). Nansens skiløpertekster kan godt leses som virkeliggjørelse av ønskedrømmer. I *Paa Ski over Grønland*, nærmere bestemt når ekspedisjonsgruppa forlater selfangstskuta Jason på østkysten, diskuterer Nansen dessuten drømmer som fullbyrdes helt eksplisitt, og han knytter refleksjonen til sitt eget prosjekt. Han beskriver hvordan reisefølget “gaar i vore baade med det uryggeligste haab om et heldigt

udfald af vor forestaaende reise; en græsk vismand har vistnok engang sagt, at haabet er den vaagnes drøm, men nu vel, drømme gaar undertiden ogsaa i opfyldelse, og jeg tror denne skal” (Nansen 1890: 211).⁴⁰ At Nansen realiserer sine egne drømmer innad i tekstene, kan derfor tolkes som nok et indisium på at romansens handlingsmønster utgjør kjølen i hans skiløperprosa. Jeg skal imidlertid ikke forfølge dette problemområdet – romansen har jeg saumfart tilstrekkelig i det forrige kapittelet. I stedet vil jeg utforske noen andre aspekter ved Nansens litterære iverksettelse av sin skiløpervisjon. Utgangspunktet er å spørre *hvordan* og *hvorfor* Fridtjof Nansen slipper unna med å presentere et homogent norsk skiløperfolk som en realitet når en slik fremstilling ikke tåler jevnføring med skiløperkunstens faktiske uttrykk mot inngangen til 1890-tallet. Og man kan saktens spørre seg hvordan han slipper unna med sine selvoppfyllende profetier i det hele tatt. I et forsøk på å skrive meg frem til et svar skal jeg ta utgangspunkt i et par retoriske poenger.

Nansens skiløperprosa som fordekt manifest?

Mot slutten av “Skiløbningen, dens historie og udvikling” kommenterer Nansen skiidrettens eskalerende popularitet gjennom 1880-åra:

Den, som skridt for skridt har fulgt med i denne mægtige bevægelse, den, som erindrer, hvor øde og tomt det var i skibakkerne rundt byen for en 12 aar siden, og som ser, hvorledes det nu om vinteren over al mark myldrer af skiløbere, unge og gamle, mandlige og kvindelige, kan ikke andet end fryde sig over al denne sunde friskhed. (s. 115)

Men hvem *er* egentlig “den” som har fulgt med i denne “mægtige bevægelse, den, som erindrer” i hvilken begredelig forfatning skiløperkunsten befant seg i for bare få år siden? Om vi husker på at den utviklingen Nansen beskriver akselererer hurtigere innad i hans forfatterskap enn ute i det norske vinterlandskapet, gir svaret seg selv: Den som har hatt betrakterrollen under den moderne skiidrettens gjennombrudd, er ingen ringere enn Nansens eget publikum. Det er Nansens *lesere* som har hatt anledning til å bivåne en uomtvistelig bevegelse, der skiidretten på noen få år får sin angivelige “renessanse.”⁴¹ I denne

---

⁴⁰ Disse linjene sto også nesten ordrett på trykk i Morgenbladet, som en siste avskjedshilsen før ekspedisjonsgruppa brøt kontakten med omverdenen, den 7. august 1888. Den greske “vismand” Nansen alluderer til, er for øvrig Aristoteles. Nærmere presisert vil det si at det anførte drømme-utsagnet er lagt i Aristoteles’ munn av den greske filosofihistorikeren Diogenes Laërtios på 200-tallet e.Kr., i hans *Navnkundige Filosofer Levnet, Meninger og sindrige Udsagn* (1812).

⁴¹ Den skihistoriske fremstillingen som klarest underbygger dette resonnementet, er Kjell Haarstads *Skiidrettens oppkomst i Norge*. Hans studie er primært en undersøkelse av skiidrettens stilling og utbredelse på 1860-tallet, og det bildet han presenterer, støttet med overbevisende empiri, får Nansens påstand om at det først er i de senere år (les: 1880-tallet) skiidretten har fått et oppsving til å fremstå som både upresis og tvilsom.

sammenhengen er det verdt å legge merke til at Nansen ikke henvender seg til en avmålt, forbeholden leser. Nei, den nansenske observatør kan nemlig “ikke andet end *fryde* sig” (min kursiv) over skiidrettens skogbrannaktige spredning. Nansen appellerer til sine leseres følelser. I *Om retorikken* hevder Aristoteles at et av overtalelsesmidlene som kan skaffes til veie gjennom en språkhandling, nettopp beror på “den tilstand tilhøreren settes i” (Aristoteles 2002: 46). Aristoteles betegner slike retoriske virkemidler for *patos*, og han poengterer hvordan tilhørerne transformeres til “et redskap når talen påvirker deres sinnsstemning” (s. 47). Den *fryden* Nansen prøver å diktere sitt publikum, kan tolkes som et symptom på hans retoriske hensikter: Han forsøker å iscenesette tilstrekkelig med begeistring til at denne jubelen smitter over på hans faktiske leserskare og kanhende bedøver publikumets kritiske sans.

Et annet grep som resulterer i at Nansens utviklingshistorie fremstår som mer overbevisende enn mistenkelig, er at han hele tiden har figurert som lesernes sannhetsvitne ute i felten. En slik situering av utsigelsesposisjonen utstyrrer hans reiseskildringer med en overbevisende kraft. Han har hele tiden opptrådt som et vitne i sine egne tekster, fra han vandret gjennom de livløse grendene i 1884, til han nærmest står fastklemt i en rushtrafikk av skiløpere i 1890. At Nansen lar sitt litterære jeg fylle den oppriktige korrespondentens funksjon, bør primært oppfattes som et ledd i hans omhyggelige selvframstilling. Avslutningsvis i kapittel 2 kommenterte jeg noen retoriske effekter ved den suverene *etosen* Nansen bygger opp, der det viktigste momentet var hvordan det vandrende jegets fremtreden bidrar til å styrke forfatterens troverdighet i en forvirrende og mangslungen offentlig samtale. Her skal jeg stille Nansens *etos*-konstruksjon i et annet lys. Formålet er å illustrere hvordan Nansen kompenserer for et fravær av autoritet som faktisk hefter seg ved hans skrivende utgangspunkt – et autoritetsunderskudd som potensielt kan undergrave det inntrykket han forsøker å formidle av å besitte performativ kraft. Nansens mangel på reell autoritet er selvsagt ikke et like påtrengende problem da han skriver *Paa Ski over Grønland* som da han forfattet føljetongartiklene i Aftenposten. I kraft av sin legendariske “skitur” over Grønlands innlandsis erverver Nansen seg den best tenkelige myndighet når det gjelder utsagn om skiløperkunsten. Han skaper seg et navn og et ry, og han oppfattes, kort sagt, som en særdeles sakkyndig skiekspert. Men hvilke språklige grep som tillater at en ukjent 22-årig jypling presenterer seg for offentligheten som en Messias-skikkelse som skal gjøre nordmenn til det skiløperfolk de egentlig er, innerst inne, bør jeg imidlertid bringe klarhet i. Hvilke litterære mekanismer legitimerer for eksempel den performative autoriteten som er operativ i Nansens

artikkelserie? Forutsetningen for å stille dette spørsmålet er en formodning om at hvis Nansens lesere hadde sittet igjen med et inntrykk av at forfatteren var en hvilken som helst pregløs dilettant, ville han neppe ha sluppet unna med sine selvoppfyllende profetier. Da ville trolig diskrepansen mellom skiløpingens faktiske uttrykk og den stillingen skiidretten nyter i Nansens prosa, ha blitt påpekt allerede under grønlandsbokas mottakelse.⁴² Når Nansen kan iverksette den fremtiden han proklamerer i sine egne tekster, er det fordi han forsyner seg selv med autoriteten til å gjøre det. På dette punktet kan vår forståelse av Nansens skiløpernarrativer skjerpes ved at vi betrakter dem i lys av en annen litterær sjanger som særkjennes ved at den gjør krav på fremtiden: manifestet.

Gjennom historien finnes det tallrike eksempler på tekster som bærer manifestbetegnelsen som tittel. Men det er først gjennom modernitetens fremvekst generelt, og Marx' og Engels' *Kommunistiske manifest* (1848) spesielt, at manifestet finner sin form som litterær sjanger. Mens ulike førmoderne "manifeste" hovedsakelig kan anses som *kunngjøringer* utstedt av makthavere, for eksempel Kongen, kjennetegnes det moderne manifestet blant annet ved dets forfatteres mangel på reell makt og autoritet. I motsetning til førmoderne tekster som kaller seg "manifest", og som aspirerer til å forlenge makthaverens innflytelse, fremstiller dermed det moderne manifestet seg selv som historisk intervensjon. Manifestet streber etter å forandre verden og omkalfatre maktforhold. Det finnes særlig én god grunn til å la denne sjangeren stille Nansens skiløperprosa i relieff: Manifestets poetikk kan si noe om hvilke litterære teknikker som er virksomme i tekster som forsøker å bevirke forandring og gjøre krav på en fremtidig tilstand – *på tross av* at den eller de som taler, i utgangspunktet ikke har tilstrekkelig innflytelse til å gjennomføre omveltningen. Jeg skal utdype disse poengene.

Performativ intervensjon og teatralisk posering

Den amerikanske litteraturforskeren Martin Puchner har, i sin *Poetry of the revolution* (2006), undersøkt hvilke talehandlinger som muliggjør manifestets motslag på tross av dets mangel på implementerende autoritet. Sentralt i hans studie står begrepsparet performativitet og teatralitet. Jeg har allerede introdusert noen performative egenskaper ved Nansens skiløperprosa. Disse kan forklares ytterligere med hjelp av Puchners analyse av *Det kommunistiske manifest*. Når Puchner redegjør for sitt begrep om performativitet, skriver han

---

⁴² For samtidsresepsjonen av *Paa Ski over Grønland*, nærmere bestemt den responsen som er registrert i en norsk database for litteraturkritikk, <http://www.kaanett.no/lkritikk/>, se: Aftenposten 1890, nr. 323, 632, 679, 695, 746, Aftenposten 1891, nr. 338, og den tidligere siterte anmeldelsen til Mathilde Schjøtt i *Nylænde* 1891, nr. 15.

at manifestet “tegner et fremtidsbilde som det selv må forsøke å være den første realisasjonen av” (Puchner 2006: 29). Puchner eksemplifiserer med Marx’ og Engels’ konstruksjon av proletariatet som maktinstans. Med hegelsk terminologi påpeker han at da *Manifestet* ble forfattet, eksisterte proletariatet *i seg selv*, men ikke *for seg selv* (s. 30); arbeiderklassen fantes som en sosiologisk observerbar størrelse, men den var ennå ikke blitt seg selv historisk bevisst. Ifølge Puchner forsøker *Manifestet* å bøte på dette misforholdet. Han hevder *Manifestet* er skrevet for å bevisstgjøre proletariatet sin egen status og posisjon, og han viser hvordan Marx og Engels med performative grep konstruerer arbeiderklassen som en slik selvbevisst aktør (s. 31): De maner frem et fremtidsscenario som beskriver, og dermed *skaper*, den selvbevisste klassen som må til for å frembringe den fremtiden som skildres. Slik får manifestets fremtid tilbakevirkende kraft. *Manifestet* taler på vegne av, samtidig som det henvender seg til og former, en arbeiderklasse som henter sin slagkraft fra fremtiden.

En beslektet logikk gjenfinnes i Nansens forfatterskap. Som jeg demonstrerte i kapittel 2, tilkjennegir Nansen en forestilling om at nordmenn ikke opptrer som det skiløperfolket de *egentlig* er. Et slikt essensialistisk “egentlig” avdekker en oppfatning om at nordmenn er et skiløperfolk *i seg selv*. Nansens problem er imidlertid at hans landsmenn ikke fremstår som et skiløperfolk *for seg selv*: Hadde de forstått seg selv som skiløperkunstens forvaltere, ville de ikke ha ligget i hi, men yret omkring i skiterrenget. Derfor skriver han frem et folk som blir seg bevisst sitt virkelige forhold til skiløpingen. Folket gjenerindrer. Aftenposten-artiklene gir dermed støtet til en bevegelse: Da Nansen skriver *Paa Ski over Grønland*, finnes det ikke lenger behov for å gjenerindre noe som helst. Bokas narrative fundament, romansens plottstruktur, lar i stedet Nansen meisle frem et slags jordisk paradys der skiløperkunsten og nordmennene lever i en opphøyd enhet. Skiløpingens historie hadde et mål, og målet var godt. Det er dette bestemmelsesstedet Nansen skildrer i grønlandsboka og dens skihistoriekapittel. Men siden den tilstanden Nansen beskriver ikke er dekkende for skikulturens stilling i Norge anno 1890, er det snarere et forestilt fremtidig scenario som iscenesettes. Boka får et utopisk tilsnitt. Med dette fremtidsbildet, forkledd i Nansens egen samtid, formes det skiløperfolket som må eksistere for å foranstalte de forholdene han beskriver. For å mane frem et skiløperfolk *for seg selv* skaper Nansen et verbalt tryllespeil hvor folket kan oppdage sin “sanne” identitet.

Dette grepet får selvsagt konsekvenser for Nansens publikumskonstruksjon. Martin Puchner har bemerket at den berømte finaleparolen i *Manifestet* – “Proletarer i alle land, foren dere!” (Marx 1984: 66) – har adresse til en mottakergruppe som på manifestets historiske

utsigelsespunkt ennå ikke eksisterte fullt ut (s. 31). Det samme blir sant for Nansens norske publikum som angivelig *frydes* over skiidrettens rivende utvikling: Et samlet skiløperfolk som begeistres over at skiløperkunsten kommer til sin rett, eksisterer ikke i fullt monn ved inngangen til 1890-tallet. En entusiastisk masseoppslutning om skiidretten er snarere i *tilblivelse* når Nansen skriver – på den samme måten som det selvbevisste proletariatet var i sin vorden da Marx og Engels etablerte manifestsjangeren. Hadde det skibejaende publikummet Nansen forutsetter vært en realitet, ville det ikke vært nødvendig å opplyse at “Skierne gjøres af træ” (Nansen 1890: 75), at disse skal “føres parallelt saa nær forbi hinanden, som det er mulig, – de føres altsaa ikke til siderne som skøiter” (s. 76), at “Sporene i sneen der, hvor en dygtig skiløber har faret, blir saaledes to parallelle linjer” (s. 76) og at i “Opover bakke gaar det selvfølgelig langsommere” (s. 76). Hvis Nansen hadde hatt rett i at “Lige fra barnsben vænnes vi til skierne” (s. 78), ville alle hans pedagogiske anvisninger vært overflødige. De ville vært *common sense*.⁴³ Nansens didaktiske instruksjoner røper at den utviklingen han beskriver som fullbyrdet, i virkeligheten bare er *underveis*. Slik streber Nansens skiløperprosa, i likhet med *Manifestet*, etter å fremskynde en allerede påbegynt prosess. Og som hos Marx og Engels kommer Nansens utålmodighet til syne ved at teksten henvender seg til det publikumet som prosaen forsøker å *bevirke*, snarere enn til et publikum som allerede eksisterer.

Den statusen Fridtjof Nansen nøt i kjølvannet av grønlandsferden, bidro til at han kunne tillate seg en slik performativ publikumskonstruksjon. Gjennom å presentere grønlandsekspedisjonen som en skitur erverver han seg den størst tenkelige *etos* hva angår uttalelser om skiidretten. Roland Huntford har bemerket at “det var som skiløper Nansen gjorde inntrykk, mer enn som oppdagelsesreisende. Han hadde hentet skien ut av nordlandenes tåke og gjort fenomenet ski kjent verden rundt” (Huntford 2006: 163). Den prestisjetunge statusen som Norges skiambassadør var han imidlertid ikke i besittelse av seks år tidligere. At Nansen kunne forkynne den nasjonaliserte skikulturens komme, tildele seg selv revolusjonens hovedrolle og et stykke på vei realisere profetien innad i sin egen artikkelserie som ukjent 22-åring, bør derfor forstås og behandles som talehandlinger hvis autoritet ikke garanteres av teksteksterne forhold. Den eneste utenomtekstlige omstendigheten som styrker hans myndighet, er at han har gjennomført en hasardiøs skitur. Men i

---

⁴³ Dette poenget er selvsagt gyldig også for skiidrettens øvrige “brukermanualer” fra 1890-tallet, som for eksempel Laurentius Urdahls *Haandbog i Skiløbning* (1893) og Fritz Huitfeldts *Lærebog i Skiløbning* (1896). Slike bøker røper først og fremst et *behov* for pedagogiske innføringsverk til skiløperkunsten, og dette behovet avslører i sin tur at den allmenne kunnskapen om skiidretten ikke er så utbredt som skiløperdiskursene liker å gi inntrykk av.

sammenligning med grønlandsferden fortoner denne skituren seg som en beskjedent bragd, og til forskjell fra ekspedisjonen i 1890 hylles han heller ikke som nasjonal skihelt etter å ha krysset fjellet på vei til Husebyrennet.⁴⁴ Av den grunn må det finnes visse egenskaper ved selve føljetongartiklene som lar Nansen stile så ubeskjedent høyt i den borgerlige offentligheten på tross av at han ikke kan trekke veksler på et legitimerende renommé.

Her deler den unge Fridtjof Nansen utgangspunkt med manifestet: Manifestets stemme lades heller ikke med myndighet fra en instans utenfor teksten, men er nødt til å generere denne makten selv. For – med performative grep – å kunne fungere som historisk inngripen er manifestets stemme avhengig av å tale som om den var omsluttet av en autoriserende kontekst. En lignende forstilling er virksom i Nansens føljetongartikler. Ved å la den fremtidige tilstanden han skal bevirke, manifestere seg i sitt handlende jeg, fremstår Nansen som en slags utsending fra fremtiden. Han representerer den evignorske skiløperkulturen som ennå ikke er virkeliggjort, men som med nødvendighet vil komme. Nansen opptrer som en konsul for den “egentlige” og fremtidige skiløpernasjonen Norge; han henter sin bemyndigelse fra et fremtidsscenario som er like ved å bli realisert. Martin Puchner lokaliserer en tilsvarende posering hos Marx og Engels, og han kaller den for *teatralitet*:

Indeed, one may say that theatricality is what enabled the manifesto to speak in the first place, in the absence of proper authority. Since the manifesto speaks from a position of weakness, it must hope that the presumption of future authority, the projective usurpation of the speaking position of the sovereign, will have effects and consequence. (Puchner 2006: 26)

For å bøte på sin manglende autoritet *spiller* manifestet sin egen mektige fremtid. Og slik manifestets stemme kompenserer for sitt maktunderskudd ved å forskuttere sin fremtidige autoritet, poserer Fridtjof Nansen som om han allerede har skiløperkunstens bestemmelsessted i ryggen. Han taler på vegne av den skiidretten som er determinert til å gå seirende ut av det sene 1800-tallets kontroverser om friluftslivet og skiløpingens karakter. Manifestsjangerens teatralitet kan derfor brukes som et komparativt referansepunkt for å presisere relasjonen mellom Nansens selvframstilling, hans *etos*-bygging og den frapperende ubeskjedenheten som preger hans litterære fremstøt. Nansens teatraliske selvautorisering – som også kommer til syne i koblingen han etablerer mellom seg selv og kong Sverre, at han

---

⁴⁴ I Morgenbladets reportasje om “Præmieskiirendet ved Huseby” mandag 4. februar 1884 finnes det ingen tegn til nesegrus beundring for den unge Nansens strevsomme opptakt til arrangementet. Avisen melder at til “Rendet skal der være fremmødt mange Deltagere langveisfra, specielt fra Telemarken”, og med referanse til Fridtjof Nansens skiferd over fjellet heter det lakonisk at “En Skiløber skal være hidkommen lige fra Bergen”. Ellers forbigår Morgenbladet Nansens anstrengelser i stillhet.

lar Holger Drachmanns lovprisning til de *Store Mænd* smitte over på sin egen karakter, at han innarbeider profetens trekk i sitt vandrende jeg, for å nevne noen eksempler – inngår blant forutsetningene for at han kan agitere for et scenario som han selv blir den første til å iverksette. Fridtjof Nansens taktikker for å styrke uttrykkskraften til sitt forfatter-jeg og dets budskap har med andre ord en aktuell affinitet til manifestsjangerens vekselvirkning mellom teatraliske og performative strategier.

Martin Puchner sammenfatter sin studie av manifestets performative og teatraliske teknikker i en beskrivelse av tre elementære egenskaper ved Marx' og Engels' mønstertekst. Han hevder at *Manifestet* "taler på vegne av proletariatet; det skaper eller lager proletariatet – som i en performativ *poiesis*; og det spiller proletariatets fremtid i teatralisk forstand" (s. 31). Min undersøkelse har vist hvordan tre tilsvarende tendenser gjør seg gjeldende som et intertekstuel ekko i Nansens skiløperprosa. Som en inkarnasjon av Norskheten taler Nansen på vegne av den nasjonaliserte skikulturen; gjennom sammensmeltningen av tale og handling – at det Nansen sier, *skjer* når det sies – *iverksetter* han samtidig den nasjonale skikulturen i sine fortellinger; og hans tekster lades med autoritet fra, og kan leses som iscenesettelser av, en fremtidig tilstand. På denne måten kan manifestsjangeren skjerpe vår forståelse av enkelte av de litterære teknikkene som inngår i Nansens bidrag under 1800-tallets diskursive utforming av skiidretten. Poenget kan dessuten generaliseres for så vidt som sammenligningen med manifestet synes å antyde hvordan aspekter ved skiløperkunstens moderne gjennombrudd må ha funnet sted i språket, i form av teatraliske og performative virkemidler, like mye som ute i skiløypene.

For en litteraturvitenskapelig historiografi

Martin Puchners *Poetry of the revolution* blir en slags beskrivelse av revolusjonens poetikk. Selv om hans fokus etter hvert dreies mot det tyvende århundrets avantgardemanifester, kan deler av hans studie like fullt leses som en undersøkelse av hvilke litterære grep som forsynte Marx' og Engels' politiske program med en styrke som ble utslagsgivende for *Manifestets* virkningshistorie. På en beslektet måte har jeg forsøkt å sirkle inn det jeg har kalt skiløperkunstens poetikk. Jeg har altså ført en litteraturvitenskapelig diskusjon som ikke bare er opplysende i seg selv, men som også munner ut i noen innsikter som kan berike vår forståelse av skiidrettens tilblivelse. Mitt argument har vært at når Nansen med rette kan figurere som en umåtelig innflytelsesrik figur i den siste tids skihistorier, skyldes det at bestemte egenskaper ved hans skiløperprosa *fremprovoserte* en slik posisjon. Nansen visste å

omarbeide sin skifilosofi til litterære gestaltninger, han visste å bygge opp sin troverdighet som skispesialist i skrift, og han visste å forvalte denne statusen. Fridtjof Nansens skifortellinger kan betraktes som retoriske *festtaler* til sitt skiløper-jeg. Samtidig er min undersøkelse av et induktivt slag: Flere av poengene bør kunne la seg overføre til de øvrige skiløperdiskursene fra det sene 1800-tallet. Rent prinsipielt kan den metodiske fremgangsmåten også appliseres på et hvilket som helst historisk sakskompleks. Så lenge historiografien benytter verbal empiri, finnes det få gode grunner til ikke også å anlegge litteraturvitenskapelige perspektiver på det aktuelle problemområdet.

I sin rekonstruksjon av sportens tilblivelse kommenterer Rune Slagstad skisportens “dannelsesmanualer, som autoriserte den sportifiserte skiidrett i dens Kristiania-tillempede telemarksform og ga den en nasjonsintegrerende legitimitet” (Slagstad 2008: 273). Slagstad sikter til skiløperbøkene som ble utgitt mot slutten av 1800-tallet, blant annet Nansens *Paa Ski over Grønland*, samt Urdahls og Huitfeldts introduksjonsbøker til skiløperkunsten. Han fastslår at i “disse bøkene ble den nye sportsdogmatikken introdusert” (s. 273). Denne observasjonens gyldighet begrenser seg imidlertid ikke utelukkende til de pedagogiske skiløpermanualene fra 1890-tallet – poenget kan utvides til å romme *hele* det sene 1800-tallets diskurser om skiløperkunsten. Men til tross for at Slagstads iakttagelse må beskrives som både riktig og viktig, har den samtidig noen mangler. Observasjonen i seg selv sier oss lite om *hvordan* disse tekstene former og forkynner en bestemt skidogmatikk. Og nettopp fra denne innfallsvinkelen har jeg demonstrert hvordan en litteraturvitenskapelig behandling av tekstmaterialet kan ekspandere og komplettere fortellingen om skiidrettens tilblivelse. Et litteraturvitenskapelig blikk registrerer nemlig ikke utelukkende *at* en ny dogmatikk blir introdusert i disse tekstene. Det begrenser seg heller ikke til å redegjøre for *hva* dette betydningsinnholdet består i. Det litteraturfaglige begjæret higer etter å forklare *hvordan* tekstene produserer de bestemte meningsrammene, og *hvordan* tekstene agiterer for en moderne forståelse av skiløperkunsten. Når for eksempel historikeren Roland Huntford symptomatisk nok skriver at *Paa Ski over Grønland* inspirerte “en hel ny generasjon av skiløpere til å dra til fjells på vinterføre” (Huntford 1996: 152), vil litteraturviteren ta et steg videre og spørre: Hvilke egenskaper ved teksten resulterte i en slik effekt og uttrykkskraft? Hvilke agn har det lesende borgerskapet bitt på?

Viktigheten av å innreflektere litteraturfaglige perspektiver i historiefremstillinger kan spissformuleres med utgangspunkt i en kommentar hos Tor Bomann-Larsen. Med referanse til *Paa Ski over Grønland* skriver han at “Selvsagt hadde Fridtjof Nansens halvt vitenskapelige,

halvt propagandistiske innpakning hatt ringe verdi uten selve *dåden*” (Bomann-Larsen 1993: 26–27). Jeg vil gi min tilslutning til denne påstanden – men jeg vil samtidig bemerke at utsagnet synes enda sannere om det inverteres: *Dåden* ville vært av beskjedne verdi uten Nansens verbale innpakning. Dette gjelder for alle av Nansens skiløpernarrativer. For *hendelser* er nemlig, om vi tar konsekvensen av Hayden Whites argumentasjon, ikke bærere av noen verdi eller mening *i seg selv*. Meningsrammer og betydningsinnhold er noe som oppstår først når de gitte hendelsene konfigureres i en fortelling – det være seg en tenkt, fortalt eller skrevet historie:

It is frequently forgotten or, when remembered, denied that no given set of events attested by the historical record comprises a *story* manifestly finished and complete. This is as true as the events that comprise the life of an individual as it is of an institution, a nation, or a whole people. We do not *live* stories, even if we give our lives meaning by retrospectively casting them in the form of stories. (White 1978: 90)

Historiske begivenheter forsynes altså med mening ved å bli gjort til bestanddeler i narrative konstruksjoner. Jeg har forsøkt å anvende denne innsikten til blant annet å drøfte hvordan humanistiske fag bør forholde seg til sitt kildemateriale. Når historiefortellingens kilder i seg selv er fortellinger – hvilket er tilfellet for den siste tids skihistoriografi –, blir Whites påminnelse aktualisert i dobbelt forstand. En skihistorisk fremstilling vil ikke bare være en fortelling av et bestemt slag. Den vil også være skrudd sammen av et mylder av kilder som hver især er et like sammensatt verbalt artefakt. Av den grunn bør disse tekstene eksponeres for litteraturvitenskapelig interesse.

Det som her har vært utlagt som et slikt litteraturfaglig bidrag til idrettshistoriske fremstillinger, kan forstås som en slags poetikk: en studie av skiløperprosaens beskaffenhet og uttrykkskraft, dens form og funksjon. Samlet sett synes undersøkelsen av disse tekstegenskapene å mane frem et positivt svar på min problemstilling: Det finnes gode grunner til å hevde at skiidrettens moderne tilblivelse også var et litterært prosjekt. Derfor blir en utredning av skiløperkunstens oppkomst også et litteraturvitenskapelig ansvar.

Litteratur

- Alighieri, Dante. 2001. *Dantes guddommelige komedie*. Overs. Ole Meyer. København
- Allen, Graham. 2008. *Intertextuality* [2000]. London
- Alnæs, Jørgen. 2008. *I eventyret. Norske reiseskildringer fra Astrup til Aasheim*. Oslo
- Alnæs, Karsten. 2007. *Jeg spenner mine ski. Historien om norsk skikultur*. Oslo
- Amundsen, Roald. 2003. *Sydpolen. Den norske sydpolsferd med Fram 1910–1912* [1912]. Oslo
- Anderson, Benedict. 1996. *Forestilte felleskap. Refleksjoner omkring nasjonalismens opprinnelse og spredning* [eng. orig. 1983]. Overs. Espen Andersen. Oslo
- Angell, Henrik. 1895. *Gjennem Montenegro paa ski*. Kristiania
- Aristoteles. 2002. “Om Retorikken”. Overs. Tormod Eide. *Europeisk litteraturteori fra antikken til 1900* [1987]. Red. Eiliv Eide, Atle Kittang og Asbjørn Aarseth. Oslo, s. 46–57
- Asbjørnsen, P. Chr. 1871. *Norske Folke-Eventyr. Ny samling*. Christiania
- Auerbach, Erich. 1984. “Figura”. *Scenes from the drama of European literature* [1959]. Manchester
- Barthes, Roland. 2002. “Roland Barthes par Roland Barthes” [1975]. *Œuvres complètes*. Bd. 4, 1972–76. Red. Éric Marty. Paris
- Baumer, Franklin L. 1977. *Modern European thought. Continuity and change in ideas, 1600–1950*. New York
- Bibelen*. 1985. Det Norske Bibelselskap. <<http://www.bibel.no>>. Nedlastet 20.10.09
- Bomann-Larsen, Tor. 1993. *Den evige sne. En skihistorie om Norge*. Oslo
- Bornstein, George. 1999. “How to read a page”. *Studies in the literary imagination* 32, s. 29–58
- Butenschøn, Unn Falkeid. 2005. *Petrarca og det moderne selvet. En lesning av canzone 129*. Doktoravhandling, Universitetet i Oslo
- Christensen, Olav. 1993. *Skiidrett før Sondre. Vinterveien til et nasjonalt selvilde*. Oslo

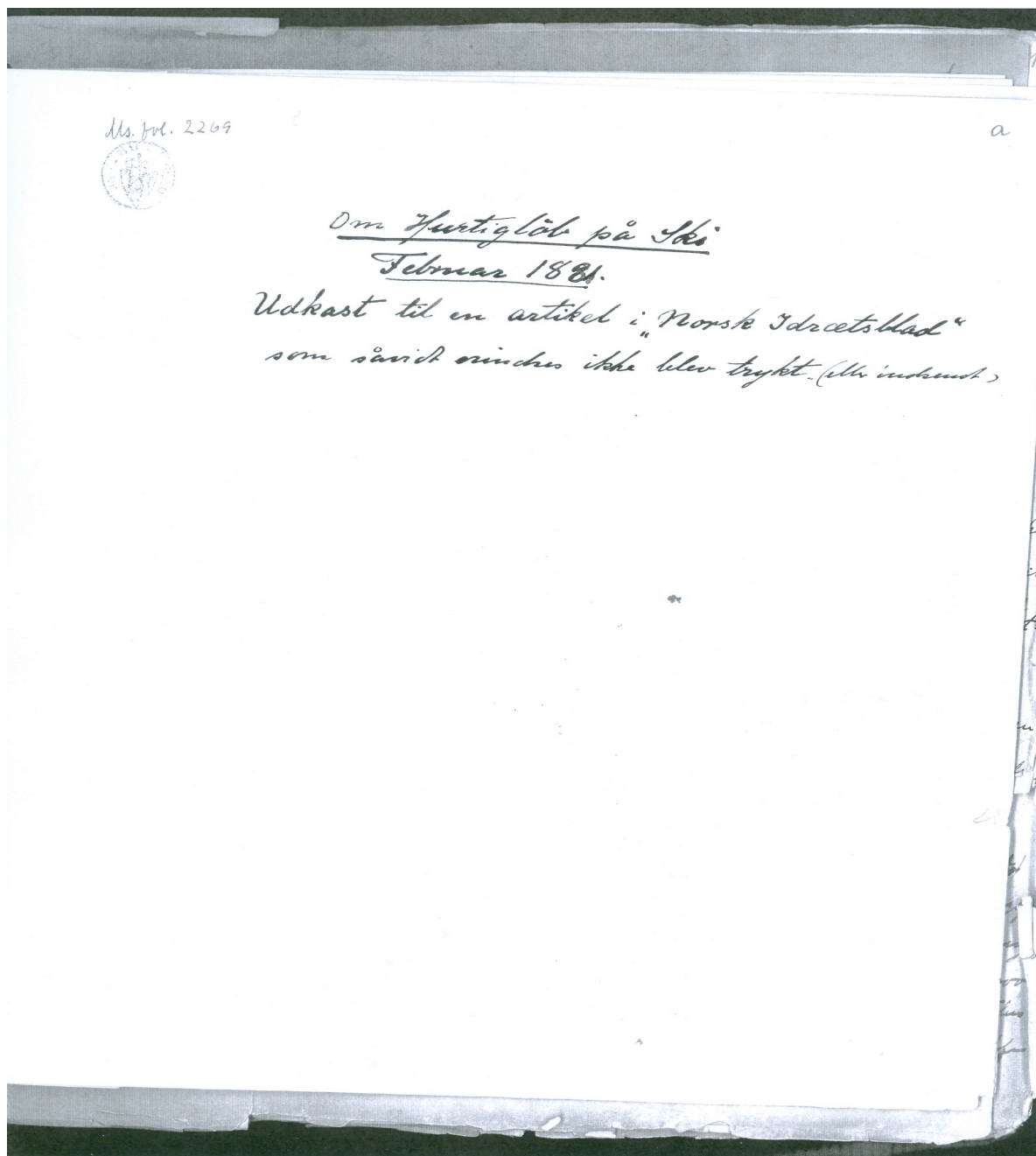
- Diogenes Laërtios. 1812. *Filosofiske historie, eller: Navnkundige filosofers levnet, meninger og sindrige udsagn*. Overs. Børge Riisbrigh. København
- Drachmann, Holger. 1884. *Dybe strenge. Digte og sange*. København
- Eriksen, Thomas Hylland. 2002. *Ethnicity and nationalism* [1993]. London
- Foucault, Michel. 1995. *Seksualitetens historie 1, Viljen til viten* [fr. orig. 1976]. Overs. Espen Schaanning. Halden
- Frye, Northrop. 1957. *Anatomy of criticism. Four essays*. Princeton
- Gotaas, Thor. 2007. *Først i løypa. Historien om langrenn i Norge* [2003]. Oslo
- Gundersen, Karin. 1999. *Allegorier. Innganger til litteraturens rom*. Oslo
- Hebel, Udo J. 1991. "Towards a descriptive poetics of *allusion*". *Intertextuality*. Red. Heinrich F. Plett. Berlin, s. 135–164
- Huitfeldt, Fritz. 1896. *Lærebog i skiløbning*. Kristiania
- Huntford, Roland. 1996. *Fridtjof Nansen, mennesket bak myten* [eng. orig. 1996]. Overs. Jan Christensen. Oslo
- Huntford, Roland. 2006. *To planker og en lidenskap. Skiløpingens historie* [eng. orig. 2006]. Overs. Jan Christensen. Oslo
- Haarberg, Jon. 1985. *Vinje på vrangen. Momenter til revurdering av en nasjonal klassiker*. Oslo
- Haarberg, Jon, Tone Selboe og Hans Erik Aarset. 2007. *Verdenslitteratur. Den vestlige tradisjonen*. Oslo
- Haarstad, Kjell. 1993. *Skisportens oppkomst i Norge*. Trondheim
- Ibsen, Henrik. 1866. *Brand. Et dramatisk Digt*. København
- Ibsen, Henrik. 1882. "På vidderne" [1860]. *Digte*. København
- Kongsspegelen*. 1963. Overs. Alf Hellevik. Red. Hallvard Magerøy, Odd Nordland og Per Tylden. Oslo
- Lothe, Jakob, Christian Refsum og Unni Solberg. 1999. *Litteraturvitenskapelig leksikon*. Oslo
- Loupedalen, Torjus. 1947. *Morgedal. Skisportens vøge*. Oslo
- Lukács, Georg. 2001. *Romanens teori* [ty. orig. 1920]. Overs. Per Paulsen. Oslo
- Marx, Karl og Friedrich Engels. 1984. *Det kommunistiske manifest* [ty. orig. 1848]. Overs. Harald Holm. Oslo
- Moland, Tallak. 1997. *Fridtjof Nansen. En mann. Konstruksjon av en territoriell maskulinitet*. Hovedoppgave, Universitetet i Oslo

- Nansen, Frithjof. 1884. “En skitur fra Voss til Kristiania” og “En skitur fra Kristiania til Voss”. *Aftenposten*, nr. 76 (29. mars), nr. 78 (1. april), nr. 85 (9. April) og nr. 88 (16. april)
- Nansen, Fridtjof. 1886. “Skiløb i Thelemarken”. *Illustreret tidende for børn*. Red. Nordahl Rolfsen. 2. årg, 1886–87. Bergen, s. 87–89
- Nansen, Fridtjof. 1888. “Gjennem Grønland?”. *Illustreret tidende for børn*. Red. Nordahl Rolfsen. 3. årg, 1887–88. Bergen, s. 129–132
- Nansen, Fridtjof. 1890. *Paa Ski over Grønland. En skildring af den norske Grønlands-ekspedition 1888–89*. Kristiania
- Nansen, Fridtjof. 1916. “På ski over fjellet”. *Friluftsliv. Blade av dagboken*. Kristiania, s. 1–59
- Nansen, Fridtjof. 1942. “På ski over fjellet”. *Nansens røst*, bd. 1. Red. A.H. Winsnes. Oslo, s. 23–57
- Nansen, Fridtjof. 1950. “På ski over fjellet”. *Den Norske Turistforenings årbok*. Red. Carl Just. Oslo, s. 104–114
- Nansen, Fridtjof. 1995. “På ski over fjellet”. *Eventyrlyst*. Red. Erling Kagge. Oslo, s. 16–46
- Nansen, Fridtjof. 2008. “På ski over fjellet”. *Den Norske Turistforenings årbok*. Red. Julie Maske. Oslo, s. 22–35
- Nedrelid, Tove. 1992. “Friluftslivet og vår nasjonale selvforståelse”. *Nytt Norsk Tidsskrift* 3/1992, s. 281–88
- Næss, Atle. 2008. “Atle Næss om *På ski over Grønland*”. *Norsk litterær kanon*. Red. Janike Kampevold Larsen og Stig Sæterbakken. Oslo
- Ottosen, Rune, Lars Arve Røssland og Helge Østbye. 2002. *Norsk pressehistorie*. Oslo
- Petrarca, Francesco. 1997. “Ad Dyonisium de Burgo Sancti Sepulcri ordinis sancti Augustini et sacre pagine professorem, de curis propriis”. *Le familiari*, IV.1. [1942]. Red. Vittorio Rossi. Firenze
- Platon. 2005. *Menon*. Overs. Håvard Løkke. Oslo
- Plett, Heinrich F. 1991. “Intertextualities”. *Intertextuality*. Red. Heinrich F. Plett. Berlin, s. 3–29
- Puchner, Martin. 2006. *Poetry of the revolution*. Princeton
- Schjøtt, Mathilde. 1891. “Smaasnak om bøger, udkomne i vinterens løb”. *Nylænde, tidsskrift udg. af norsk kvindesagsforening*, 5. årg., nr. 15 (1. aug.). Kristiania
- Slagstad, Rune. 2008. (*Sporten*). *En idéhistorisk studie*. Oslo

- Sverres saga*. 1968. Overs. Dag Gundersen. Oslo
- Urdahl, Laurentius. 1993. *Haandbog i skiløbning* [1893]. Oslo
- Ursin, Johannes. 1956. *Bibliografi over Holger Drachmanns forfatterskab*. København
- Vinje, Aasmund Olavsson. 1972. "Skidløyping" [16.02.1968]. *Dølen. Eit Vikublad* 1858–1870, 3. bd. Red. Reidar Djupedal. Oslo, s. 11
- Vinje, Aasmund Olavsson. 1993. "Ferdaminni fraa Sumaren 1860" [1861]. *Skrifter i samling*, 4. bd [1920]. Red. Olav Midttun. Oslo, s. 2–219
- Vaage, Jakob. 1957. "Telemark, Sørlandet, Vestlandet". *Norske skiløpere. Skihistorisk oppslagsverk i 5 bind*. Red. Erling Ranheim. Oslo
- White, Hayden. 1975. *Metahistory. The historical imagination in nineteenth-century Europe* [1973]. Baltimore
- White, Hayden. 1978. "The historical text as literary artifact". *Tropics of discourse. Essays in cultural criticism*. Baltimore
- White, Hayden. 2003. "Den historiske teksten som litterært artefakt" [eng. orig. 1978]. *Historie og fortelling. Utvalgte essay*. Overs. Kari og Kjell Risvik. Red. Heidi Norland. Oslo
- Whitman, Jon. 1987. *Allegory. The dynamics of an ancient and medieval technique*. Harvard
- Wærp, Henning Howlid. 2007. "Innlandsisen, våre lengsles mål. Om Fridtjof Nansen: *På ski over Grønland* (1890) – og noen andre bøker i hans spor". *Norsk Litteraturvitenskapelig Tidsskrift*, 10, s. 97–116
- Xenofon. 1967. *Erindringer om Sokrates*. Overs. Henning Mørland. Oslo

Appendiks 1

Dette vedlegget består av et håndskrevet artikkelutkast, forfattet av Fridtjof Nansen, vinteren 1881. Teksten er hentet fra Nasjonalbibliotekets håndskriftssamling (Ms. fol. 2269).

Biblioteket "Skogen" no. 12. af
Lång

Der har nu her i dette blad været skrevet så meget om „springmarschen“, hurtigløbet, eller hvad man vil kalde det, ved skiløbene, at det kunde synes at være nok. At Hr. B. H. har sætten på sin side, når han holder på hurtigløbet, her tyding, er det vel på viskelige skiløbene og idrætsmænd, som ikke anerkjender. Trods dette kan jeg imidlertid ikke som deltager i skiløb ved Glacby, betvinge min lyst til at svare Hr. Leig. på hans, som det nu synes, noget lat-
terlige artikkel i nr. 12.

Mr. Leij svarer aabenhjertig i en misforstaaelse med hen
synet, hvad skilobrunderens virkelige hensigt er, lader os se.

for først på det på det mere. Vi vil betragte den nyttige
side af sagen. Skiene er jo et fremkomstmiddele, for
som sådanne af stor betydning i vort land. Man kan ved
hjælp af dem komme frem på steder, hvor der ikke findes
vej, hvor der ofte kan ligge sne alen dybt, og hvor det
~~således~~ ^{altså} umuligt uden ski var aldeles umuligt at komme
frem; men selv der, hvor man kan veie, så er de en god
hjælp; hvis man er en ^{udholdende} skiløber, kan man ~~fremme~~
~~gaa~~ ^{ikke gaa hurtigere} ~~på en dag med hest, og kan fuldstændig~~
~~si langt på en dag gå lige så hurtigt og langt på endog kortere~~
~~gør og længere på en dag end man kan gjore med en almindelig~~
~~hest.~~ ^{med hest kræves som sagt rovelser,} ^{udholdenhed og}
^{7 men dette vil man ikke vil} ^{at gå i hop og gøre kunstneriske}
^{løb og så gå over til at betragte skiløbningen som}
sport, hvad dens hensigt da bliver. Endnu sports hensigt
er jo at styrke og udvikle legemet, og dette er da også
skiløbningen, og det gjør det også, når den drives på

sette måde, men end nogen anden sport, den udvikler
 begæret altsidig og giver det udholdenhed og styrke, smidig-
 hed, skiløbningen men her er det jeg sagde hvis den drives på
 rette måde; thi det er ikke stævningen i hop, som gjør dette,
 men det er netop længdeløbet, det er ~~skiløbningen~~ ^{gennem skov og mark} og de lange
 ture som sætter styrken og udholdenheden på prøve og som
 udvikler dem, og hoppene er en beting. Skiløbningen står også
 over al anden sport der, at den ^{men end nogen anden} udvikler andærværdighed og
 modet ~~men~~ i en meget høj grad, men her er det heller
 ikke hoppene, som spiller hovedrollen, men de tilfældige
 hindringer, som på turen gennem uvejendt terræn
 møder en, og her vil det i almindelighed gjælde om
 i en hændelse at kunne klare sig ~~under~~ ^{under} hop
 og styrke, istedetfor at klare dem. Vi har endda en

som jo netop består
 deri, at man
 for første gang
 de store betydning
 naturseeminer, der
 er altid afprøvet

tredje side afsagen, som det er forviret ^{og uoverskuelig} ved skiløbningen,
 dette naturligtvis en smage, men det forklarer
 mig ialfald rimeligt at man skulle. Det får de være
 en smagsprove, men intet er i alfald i sig selv, og det står
 den æstetiske skyld og det alle er opfordret til.
 er, at store dele af det adfærd og opførsel ved skiløbning
 bortfalder, når denne skal indskrænkes til, at man skal
 evindeligt skal gå op og ned i de samme bakker, for
 at stå i hofvildt upaigelig må blive følge, hvis
 man skal gå forviret eller bygge bort længdeløbet ved
 præmicitørene. Vi vil altså se på hvilken side vi
 end betragter skiløbningen, at det er ^{i praksis} hastigheden udhol-
 denhed og iver som er hovedsagen, og da netop den
 iver som man får ved at gå i skov. Derfor skulle vi
 da ved præmicitørene bortlægge den væsentligste prøve på
 og herom skiløbningen for dens egentlige karakter
 dette, som jo rimeligt er længdeløbet. Jo, siger den sig.

7.

men det kan også bli. for meget af det gode, og det bli det, når man ikke skulde holde skiløt mellem under en vis temperatur, det ^{der} er en grænse, nemlig når det bliver for varmt, det er man jo tålelig udtal det af friske sig; men at det også skal være en grænse for når det blir for koldt, det ^{hæder} siger man det ligger af det er en visuel omvendt men på den måde observerer sig for en skiløter, og da bliver nok både skiløbningen og vi "kjæledagge". Hvor kan det Hr. Sej at de en gelike være føler stærke for brystet "Min upasselighed" når de har sin bide om Isen på Thunser, og sætter sig til at ro, tyndkladde som de er, i flere graders kulde. Eller måske Engelsen dem afhængig folk til at tale både end Nordmanden? Hvis så få findes jeg det

8.

irksomt på tide at Nordmanden set til at blive ligeså håndfærdig. Men heldigvis er det ikke, skjønt ^{ikke} ~~der~~ er mange. Men heldigvis er vi ikke i almindelighed så dærlige, som Hr. Sej vil gøre os til, jeg var selv med i skiløb eller forfølgelse bet ved Thunser, og blev aldeles ikke upasselig. stærke for brystet ved jeg ikke rigtig, (hvad er?) og ved heller ingen anden som blev det, og hvad austrangeren siger fandt jeg ikke, at det for et almindeligt fornuftigt menneske kunde være tab en følge. "En kappesstrid er en kappesstrid, kort eller langt gjør intet til sagen, som austrangeren sig lig. meget for det" siger Hr. Sej, han taler som batten om sengepen. Erhverv som har lidt ide om skiløbning og om sport i det hele, ved jo at dette er meget uansens. Da den ^{naturligvis} ~~for~~ ^{for} ~~aldrig~~ når det gjælder et længere stykke, som tale om den spærg gængs som på korten. På længere stykker gjælder det at tage det klogt og med overslag og ikke at forbrænde sig.

her kommer det an paa at have øvelsen i at bruge
 sine ski og kunne glæde dem denne kraftige og elastiske
 gliden, der udmerker den øvede skiløber, og som ^{for den øvede løber} ~~er en~~
 langt mindre anstrængelse end ~~for~~ den uøvede, og for
~~den~~ hvilken springen eller travet et-aks vil række
 og tvært. Jo længere bane kunde man des bedre var det
 naturligtvis helst var man kunde have et løb paa et par
 mil gjennem skov og mark over aus og dal, med alle
 slags forhindringer, de først fik man sigtig se, hvornår var
 den først skiløber, og de fik man hvilken var den bedste
 skiform, dette lader sig imidlertid af flere grunde ikke
 arrangere; men lad os antage de få så lang og så bryende
 bane som mulig; thi skierens skal bruges til frakomst

indhold af første fornuftige bestemmelser og at være et løb = 10.
 første fornuftige bestemmelser for at være et løb og blive en
 konkurrence og ikke en forfølgelse, og hop og blive en
 forfølgelse, og jeg ved ikke bedre end, at ^{den} ~~den~~ som Hr. Seig
 siger, blive sån for tryk og "upasselig" ved at springe i
 kulde. får holde sig for ^{gjennem} skiløberne; thi de passer de ^{for} ~~for~~
 heller på at i stand at ^{øge} skiløb; og jeg må sige, det var
 sørgelig om vore skiløb var indledet indrettet at
 endamen skulde vinde premie. Den interessante og
 for skisagen en støttende underøvelse, tror som Hr. Seig
 opfordrer til, tror jeg hvis lægen kan span; thi almenheden
 af skiløberne er endnu ikke sådanne ~~hinder~~ ^{bliver} at de behøver
 den, og Hr. Seig og hans lige må vel ~~bedt~~ selv bedt
 vide, når de bliver sån for halve tryk og "upasselige".

Elgejagt

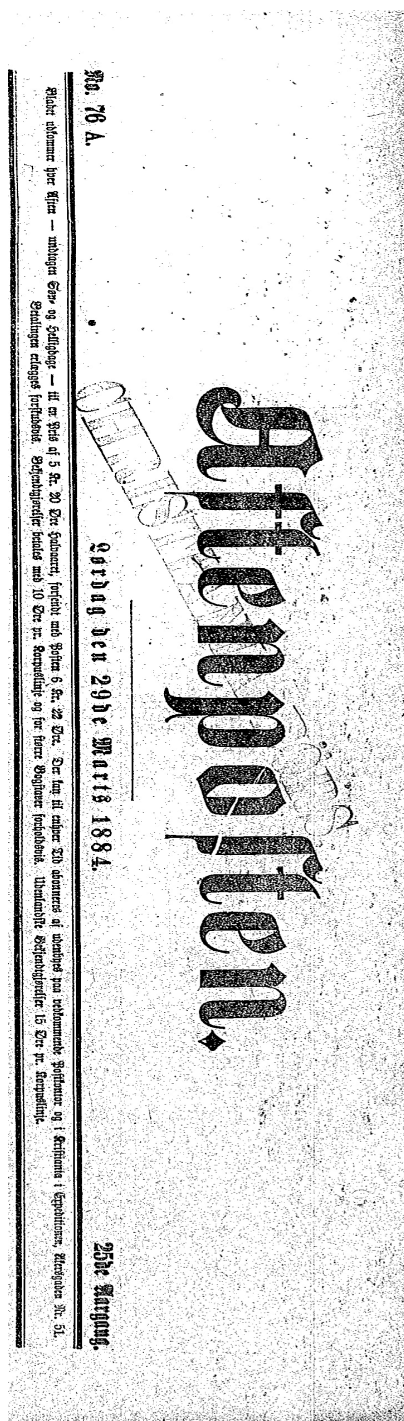
f. m.

Appendiks 2

Dette vedlegget består av Fridtjof Nansens “En skitur fra Voss til Kristiania” og “En skitur fra Kristiania til Voss” som ble publisert som føljetongserie i Aftenposten mars–april 1884.

Kvaliteten på bildene er noe forringet av to grunner. For det første lar det seg ikke gjøre å få skarpere kopier når man skanner mikrofilmer på Nasjonalbiblioteket. For det andre har trykksverten i selve originalen glidd noe ut på enkelte steder. Bildene på s. 103 og 107 er forstørret av praktiske årsaker.

Strichhof (Mantel)

Bergen i Maris 1884.

Sociedad og Sikkerheds Samarbejde.

direkte frem, og saa er jeg færdig for at gaa.

þau beggja skipti aðalen, og stignaðræðingur talda

utprang til slæbgarben for at få en-

100 મહત્તર ગ્રામ ધુ - બાલ, લાગુતરો મોર

datte sjeu sende in ghan, ellet og dat den oen

“Er det muligt at få en Oranøe Dress?”

men: "Det var nokke til gulle det der", "Det

enne, men nu denne dragt er end alle gode
slutelig, samlende sig; — Deres bles-
med er ligesom dette fremfor Jorden. 23

hybride, og sammelen blaa og haa, medens
Golfstref paa den over Ocean og Ste-
t. Forgrunden med de mest glimrende

Med Trulsel over den høje Sang
 fraa Bjelkene mod Hestadbre;
 i Dødet ved Elven er Stallen lang.

1. Bruegelle, John undet Sotd'fied, pa-
man blot forfildet. Sig. om, at det ift
formet dtd, man feld froy, et man goss

rolig. Lusttrykket, der kommer foran et saadant Skred, er saa stærkt, at det længere ude ved Nærøfjorden endog skal være hærdt, at Folk derved er bleven ført fra den ene Side af Dalen over Fjorden og sat ufladt ned paa den anden og er paa den Maade mod sin egen Vilje bleven frelst fra at begraves under Skredet, der ofte er saa stort, at det kan fylde hele Fjorden, og begrave Maade og hvad andet, der tilfældigvis maatte findes paa dets Vel. Engang undgik Dampbaaden, som gaar herinde, sin med Nød og Neppe Skredet; man var bleven opmærksom itide, fuld Krafte sættes til for at komme undan, med yderste Nød lykkedes det ogsaa, idet blot Agterstavnen et Stykke ind paa Dækket og Nedgangen til Kajotten blev fyldte af Sneen; i et Nu var hele Fjorden lige bagud fuldt, og havde Dampbaaden selv været et Par Skibslængder længere bag, skulde den vanskelig undgaet at blive begravet, for aldrig mer at komme op.

Jeg saa et saadant Skred, der var gaaet i Fjorden lige før jeg kom, og jeg maa sige, det havde et ærefrygtindgydende Udseende, som det laa der og lyfte mod de mørke Fjeldbærges omkring og det mørke Vand under. Paa Gubvangen viste man mig ogsaa en stor Sten, der kommen fra Fjeldet var gaaet tvers igjennem to Huse, slaaet en gammel Kone ihjel og lemlestet en anden. Den var kommen over fra Kammen og taget det i tre Hop, i anden gik den aldeles som en Kanonkugle tvers igjennem begge Bæge paa det første Huse med sliig en Fart, at den blot slog et Hul saa stort som den selv; i tredje Hop gik den saa gjennem Tag og Bæg paa det andet; hvor de to Koner befandt sig, borrede sig ned i Jorden lige ned og blev liggende; i Sandhed et hyggeligt Naboskab, der af og til sender sliige Benner. (Fortf.)

Byghjælpesender
i afg. Udvalg til billigste Priis hos
David Andersen,
Kirkedag.

Confirmationssender
i afg. Udvalg til billigste Priis hos
David Andersen,
Kirkedag.

Stiftelsen

nr. 78 A.

Sindag den 1ste April 1884.

25de Aargang.

Bladet udkommer hver Uge — indbyrds 50 og 50 Skillinge — til en Pris af 5 Kr. 20 Øre. Indsæt, foruden med 6 Kr. 22 Øre. Der kan til enhver Tid abonnere af udsendt hos næstnævnte Boghandlere og i Skriftene i Copenhagen, Altesgade Nr. 51.
Betalingen erlægges forudbetalt. Betalingsordrer sendes med 10 Øre pr. Kopiering og for første Boghandlere forudbetalt. 15 Øre pr. Kopiering.

[illegible]

dag; — derfor nyd Livet: et Par Potter god jød Mel, af hvor det smager, kan der findes noget bedre? og seaa tilfængs og strække de trætte Lemmer rigtig tilgavn i Uldtæpperne, det er en deilig Følelse at vide sig ved Maalet, naar det har knebet lidt om, et naa det.

Den næste Morgen var det altter Klarveir, Solen skinnede vakkert paa det sagre Rydsherred, da jeg omkring Kl. 9 drog fra Gulsvig. Jeg tænkte paa Ringnæsaasen med dens prægtige Vaffer, men det kunde knibe med at naa Toget Klokken 3, derfor bedst at holde Psen, og paa denne gik det da raast paa Skierne ud igjennem. Hvor var det ikke storflagent vakkert

“Glimtende hvid Iaa Røderens Bugt
under de stulle Virkelier”,

og saa rundt omkring ovenover Granlierne og saa øverst oppe over det Hele, det hvide, sagre “Morefjeld”. Sa sandelig her er deiligt saavel Sommer som Vinter. Jeg var ud for Ringnæs Klokken henimod tolv, og da herfra var en Mil igjen til Olberg, fik jeg nok gaa paa, og afsted skar det da puant, hvad Lemmerne og Skierne kunde taale. Mindre end en Time gik hen, og jeg var ved Olberg. Det var over to Timer til Toget gik og blot en Mil igjen, jeg kunde godt gaa ind og sidde ned en Stund. Kommen i Sofahjørnet var dog Fristelsen for stor, den sidste Mil kunde det “være rart for en Husmand at saa fjøre”, og med Skierne bundne bagpaa Slæden og en raast Hest foran streg det i skarpt Trav henover Psen mod Jernbanestationen, jeg maa sige jeg følte mig som en hel Storkar, der jeg sad paa Spidslæden i Stationsholderens Tullup med Sunden foran mig, ja sandelig vi mente nok begge, “det er rart for en Husmand at saa fjøre”.

Artikler.

No. 85 A.

Udgivet den 9de April 1884.

2de Gang.

Bladet udkommer hver Uge — indbragt Gæst og Gæstgæst — til en Pris af 5 Kr. 20 Bør Skænk, foruden med Posten 6 Kr. 22 Bør. Der kan til enhver Tid afbestilles af næstneste Postbureau og i Artiklerne i Ekspeditionen, Rindsgade Nr. 51.
Udgivningen erklæres forholdsvis. Bestemmelserne findes med 10 Bør pr. Kopiering og for hvert Bogen forholdsvis. Udgivningen erklæres forholdsvis 15 Bør pr. Kopiering.

[illegible][illegible][illegible][illegible]

100
 101
 102
 103
 104
 105
 106
 107
 108
 109
 110
 111
 112
 113
 114
 115
 116
 117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200
 201
 202
 203
 204
 205
 206
 207
 208
 209
 210
 211
 212
 213
 214
 215
 216
 217
 218
 219
 220
 221
 222
 223
 224
 225
 226
 227
 228
 229
 230
 231
 232
 233
 234
 235
 236
 237
 238
 239
 240
 241
 242
 243
 244
 245
 246
 247
 248
 249
 250
 251
 252
 253
 254
 255
 256
 257
 258
 259
 260
 261
 262
 263
 264
 265
 266
 267
 268
 269
 270
 271
 272
 273
 274
 275
 276
 277
 278
 279
 280
 281
 282
 283
 284
 285
 286
 287
 288
 289
 290
 291
 292
 293
 294
 295
 296
 297
 298
 299
 300
 301
 302
 303
 304
 305
 306
 307
 308
 309
 310
 311
 312
 313
 314
 315
 316
 317
 318
 319
 320
 321
 322
 323
 324
 325
 326
 327
 328
 329
 330
 331
 332
 333
 334
 335
 336
 337
 338
 339
 340
 341
 342
 343
 344
 345
 346
 347
 348
 349
 350
 351
 352
 353
 354
 355
 356
 357
 358
 359
 360
 361
 362
 363
 364
 365
 366
 367
 368
 369
 370
 371
 372
 373
 374
 375
 376
 377
 378
 379
 380
 381
 382
 383
 384
 385
 386
 387
 388
 389
 390
 391
 392
 393
 394
 395
 396
 397
 398
 399
 400
 401
 402
 403
 404
 405
 406
 407
 408
 409
 410
 411
 412
 413
 414
 415
 416
 417
 418
 419
 420
 421
 422
 423
 424
 425
 426
 427
 428
 429
 430
 431
 432
 433
 434
 435
 436
 437
 438
 439
 440
 441
 442
 443
 444
 445
 446
 447
 448
 449
 450
 451
 452
 453
 454
 455
 456
 457
 458
 459
 460
 461
 462
 463
 464
 465
 466
 467
 468
 469
 470
 471
 472
 473
 474
 475
 476
 477
 478
 479
 480
 481
 482
 483
 484
 485
 486
 487
 488
 489
 490
 491
 492
 493
 494
 495
 496
 497
 498
 499
 500
 501
 502
 503
 504
 505
 506
 507
 508
 509
 510
 511
 512
 513
 514
 515
 516
 517
 518
 519
 520
 521
 522
 523
 524
 525
 526
 527
 528
 529
 530
 531
 532
 533
 534
 535
 536
 537
 538
 539
 540
 541
 542
 543
 544
 545
 546
 547
 548
 549
 550
 551
 552
 553
 554
 555
 556
 557
 558
 559
 560
 561
 562
 563
 564
 565
 566
 567
 568
 569
 570
 571
 572
 573
 574
 575
 576
 577
 578
 579
 580
 581
 582
 583
 584
 585
 586
 587
 588
 589
 590
 591
 592
 593
 594
 595
 596
 597
 598
 599
 600
 601
 602
 603
 604
 605
 606
 607
 608
 609
 610
 611

þaa segist, þat sjalder nu stundab eitt
 þoskefaðam.
 Set foran mig, ligger an þor Glette, þat
 þartle neð þannar þundur Gleðarne, þat þrúðr
 þrúðer neð Eogni, þat vilje þannle víst þaa
 vristi með þrúðar þat.

[illegible][illegible]

Dei under Hæren, hvor de har jaget over
Siddens helt langt ud mod Horisonten, der
ligger Østrene sig i en Sidsdal; hvor ubum-

[illegible]

«Det gik over Mr, over Mrs
og over den slyttende Eth;
han var slet en Fugl af Fæ,
han stød paa de glatte Eth!»

Og det er sket som det skal være og glæde
 sig; men her gik det over noget, hvad
 var det? Det var ikke, se ikke! — han,
 her var skæmt sin ærlige skæmt, og besejret
 af menneskelighed og af alle menneske, af
 menneskelighed, så Grænsen mellem sig
 blev et stort, højt, her, altså det noget
 5, næst, faldt det over om den, for
 blot kom tilbage, hvilket var det, dog
 blot varmt indtil. Skæmtet. Skæmtet
 bog lang indover, og ig. forlede min
 sig. Ennær postskæmt, ig. og alle
 Grænsen sig. Skæmt og stort. Det var det
 som det skæmt skæmt var skæmt, dog
 den er ikke ig. af nog. Noe Skæmtet ind.

ingen ben, og da dens Gamlet er klarpe,
 holder det haardt at lure den paa Engst
 alle Gyn.

38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868

bør det begynde, alle Sjæle som har været i Bødselstuen hævde i Gud sin mængde, både Sam og forpagt i Strab-

—

[illegible]

ident. Valen bugtede sig rolig videre ned-
giggenem og røstede og røstede for sig frem
Udalmstogebæden; alder bar jeg ved Genden
et. Enkelte af dem var i bogen var (helt)

[illegible]

jeg i til Gaadblaget og den bar over, herte-
 gang det glap for Joen. Men der hang
 Nidboeggen uboort Uden, her maatte jeg op
 bide is dike frem. Se hundt life fa i

[illegible]

imblettio at ane litaab, dette runde aldri
gaere rigtig fat, jeg runde dog heller ikke
ind i mit Eoob, at jeg runde have gaet

[illegible]

Sigmarthelvbælt. Søg Høv i en Fjeldberg. Gneis og Granit. Ved Rindøen nærmeste Fig 6, Sjienene ligger en stor en frem og lyfte firkante fra det bænnebe

det jo endelig blev en gang, som jeg havde
 hørt om, og som jeg havde læst om i
 de gamle bøger, og som jeg havde
 hørt om i de gamle bøger, og som jeg
 havde læst om i de gamle bøger, og som
 jeg havde hørt om i de gamle bøger, og
 som jeg havde læst om i de gamle bøger,

stamme umluggaa vel af den, trods at det jo allerede var flummenbe nært, ibet blot Slietne-
 strimlen, der lindrede og lindrede, fastede et

[illegible]

eenige og Slechten, groo ma si bef inf met
 byp en her, haard Etablie, heb kg met mellem

[illegible]

erstatningsløst Paris 1878.
Schweitzer-Chocolade
 fra
Russ-Siehard & Cie, Neuchâtel,
 resente de bedste kvalitets,
 anbefales af alle her de fleste Colonialhandlere
 her og i Provinsbyerne.
 10 Guld- og Sølvmedaljer.

Ref. 88 A.

[illegible]

Betalinogens elargies for Ruboid.

Donné den 16de April 1884.

25th August.

Sten in.

